TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ÇUKUROVA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI

EBEVEYNLERİNİ SIKI DENETİMLİ VE KABUL EDİCİ ALGILAYAN LİSE ÖĞRENCİLERİNİN AİLE-İÇİ İLİŞKİLERE YÖNELİK BİLİŞSEL KURGULARININ REPERTUAR AĞI TEKNİĞİ İLE İNCELENMESİ

Enis TUŞTAŞ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ADANA / 2017

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ÇUKUROVA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI

EBEVEYNLERİNİ SIKI DENETİMLİ VE KABUL EDİCİ ALGILAYAN LİSE ÖĞRENCİLERİNİN AİLE-İÇİ İLİŞKİLERE YÖNELİK BİLİŞSEL KURGULARININ REPERTUAR AĞI TEKNİĞİ İLE İNCELENMESİ

Enis TUŞTAŞ

Danışman: Yrd. Doç. Dr. İsmail SANBERK
Üye: Doç. Dr. Zülal ERKAN
Üye: Yrd. Doç. Dr. Fatoş BULUT ATEŞ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ADANA / 2017

Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğüne;

Bu çalışma, jürimiz tarafından Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalında YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

Başkan: Yrd. Doç. Dr. İsmail SANBERK
(Danışman)

Üye: Doç. Dr. Zülal ERKAN

Üye: Yrd. Doç. Dr. Fatoş BULUT ATEŞ

ONAY

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim elemanlarına ait olduklarını onaylarım.
…/…/2017

Prof. Dr. H. Mahir FİSUNOĞLU
Enstitü Müdürü

NOT: Bu tezde kullanılan ve başka kaynaktan yapılan bildirişlerin, çizelge, şekil ve fotoğrafların kaynak gösterilmeden kullanımı, 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu'ndaki hükümlere tabidir

ETİK BEYANI

Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Yazım Kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmasında;

- Tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi,
- Tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu,
- Tez çalışmasında yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi,
- Kullanılan verilerde ve ortaya çıkan sonuçlarda herhangi bir değişiklik yapmadığımı,
- Bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu,

bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim. 27 / 07 / 2017

Enis TUŞTAŞ

ÖZET

EBEVEYNLERİNİ SIKI DENETİMLİ VE KABUL EDİCİ ALGILAYAN LİSE ÖĞRENCİLERİNİN AİLE-İÇİ İLİŞKİLERE YÖNELİK BİLİŞSEL KURGULARININ REPERTUAR AĞI TEKNİĞİ İLE İNCELENMESİ

Enis TUŞTAŞ

Yüksek Lisans Tezi, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı
Danışman: Yrd. Doç. Dr. İsmail SANBERK
Temmuz 2017, 126 sayfa

Bu çalışmada ergenlerin aile içi ilişkileri bilişlerinde ne şekilde kurguladığı anne-babalarının çocuk yetiştirme tutumları repertuar ağı tekniği ile incelenmiştir.

Bu çalışmanın amacı; her iki ebeveynini sıkı denetim/kontrol boyutunda ve kabul/ilgi boyutunda algılayan ergenlerin aile içi ilişkilere yönelik bilişsel kurgularını repertuar ağı tekniği ile incelemektir.

Araştırma grubu, 2015-2016 Eğitim Öğretim yılında İstanbul ili Kadıköy İlçesi'nde yer alan Suadiye Hacı Mustafa Tarman Anadolu Lisesinde 9, 10, 11 ve 12. sınıfa devam eden toplam 20 katılımcıdan oluşmaktadır. Araştırma grubu oluşturulurken, 120 öğrenciye Çocuk Yetiştirme Tutum Ölçeği (ÇYTÖ) uygulanmış; kardeşi olma ve anne-baba birlikte olma koşulları gözetilerek 10 kabul/ilgi; 10 sıkı denetim/kontrol belirten öğrenci seçilmiştir. Katılımcılarla ilgili kişisel ve ailesel özelliklere ilişkin veriler araştırmacı tarafından hazırlanan "Kişisel Bilgi Formu" ile toplanmıştır.

Bu çalışma, nitel bir araştırma olup olgubilim deseninde düzenlenmiştir. Olgu bilim kişilerin yaşadıkları olay veya durum ile oluşturdukları öznel deneyimlerin incelendiği nitel araştırma yöntemidir (Lester, 1999). Olgubilim deseni, aslında bildiğimiz fakat açıklamada bulunurken bilimsel bulgulara dayalı olarak net söylemler üretemediğimiz olguları derinlemesine inceleme imkânı sağlayan, yorumlamalarda bulunma olanağı veren bir araştırma desendir (Yaman, 2010). Araştırma modelinde iç geçerliğin dikkate alınmasından dolayı nicel vaka analizi olarak belirlenmiştir.

Araştırmada repertuar ağı yöntemi ile toplanan veriler doğrultusunda ebeveynlerini sıkı denetim/kontrol ve kabul/ilgi boyutunda algılayan ergenlerin;

anneleri ile olan ilişkilerini, babaları ile olan ilişkilerini, annelerinin kardeşi ile olan ilişkilerini, babalarının kardeşleri ile olan ilişkilerini ve anne babasının ilişkilerini hangi kişisel yapılarla bilişlerinde temsil ettiğinin ortaya çıkarılması hedeflenmiştir.

Araştırma sonucunda elde edilen bulgulara göre ebeveynlerini kabul boyutunda gören ergenlerin tamamı ve sıkı denetim boyutunda gören ergenlerin 9'u anneleri ile olan ilişkilerini olumsuz kişisel yapılarla, ebeveynlerini kabul boyutunda gören ergenlerin tamamı ve sıkı denetim boyutunda gören ergenlerin 8'i babaları ile olan ilişkilerini olumsuz kişisel yapılarla ifade etmiştir. Kardeşleri ile olan ilişkilerini her iki gruptaki ergenlerin 8'i olumsuz yapılarla açıklamışlardır. Ebeveynlerini kabul boyutunda gören ergenlerin 9'u ve sıkı denetim boyutunda gören ergenlerin 8'i anneleri ile olan ilişkilerini olumlu kişisel yapılar ile açıklamaktadır. Ebeveynlerini kabul boyutunda gören ergenlerin 8'i babalarının olanlarla olan ilişkilerini olumlu, sadece ikisi olumsuz kişisel yapılar ile açıklamıştır. Buna karşın sıkı denetim/kontrol boyutundaki ergenlerin 5'i babalarının kendileriyle olan ilişkilerini olumsuz kişisel yapılar ile açıklamıştır. Ebeveynlerini kabul boyutunda gören ergenlerin tamamı ve sıkı denetim boyutunda gören ergenlerin 9'u annelerinin babaları ile olan ilişkilerini olumlu kişisel yapılar ile açıklamaktadır. Ebeveynlerini kabul boyutunda gören ergenlerin 6'sı babalarının anneleri olan ilişkilerini olumlu, 4'ü olumsuz kişisel yapılar ile açıklamıştır. Buna karşın sıkı denetim/kontrol boyutundaki ergenlerin 9'u babalarının anneleri ile olan ilişkilerini olumlu kişisel yapılar ile açıklamıştır.

Anahtar kelimeler: Ergenlik, algılanan anne baba tutumu, kişisel yapılar ve repertuar ağı tekniği.

ABSTRACT

INVESTIGATION OF COGNITIVE CONSTRUCTS OF HIGH SCHOOL STUDENTS WHO PERCEIVE THEIR PARENTS AS STRICT CONTROL AND ACCEPTANCE BY USING REPERTORY NETWORK TECHNIQUE

Enis TUŞTAŞ

Master Thesis, Department of Educational Sciences
Supervisor: Asst. Prof. Dr. İsmail SANBERK
July 2017, 126 pages

In this study, attitudes of adolescents whose parents relate family relations in their cognitions are examined with repertoire network technique.

The purpose of this study is the examination of the cognitive constructs of the adolescents who perceive both parents in the dimension of strict audit/control and acceptance/interest with the repertory network technique.

The research group consists of a total of 20 participants from the Suadiye Haci Mustafa Tarman Anatolian High School, which is located in Kadıköy District of Istanbul Province in the academic year of 2015-2016, on 9th, 10th, 11th and 12th grades. While the research group was constituted, 120 pupils were administered the Child Raising Attitudes Scale (MCHRS); 10 acceptance/interest in relation to having a sibling and both parents together; 10 students selected for strict audit /control. Data on personal and familial characteristics related to the participants were collected by the "Personal Information Form" prepared by the researcher.

This study is a qualitative study and it is organized in the pattern of engaging. Case study is a qualitative research method in which the subjective experiences of people with an event or situation they experience are examined (Lester, 1999). Qualitative design defines a research that allows us to have in-depth interpretations of phenomena in which we know but can not produce clear comments based on scientific discoveries (Yaman, 2010). Because of the internal validity in the research model, it has been determined as a quantitative case analysis.

In the study, with the data collected by the repertoire network method has the purpose of examining the relationship between mother and father, the relationship with

father, the relationship of mother with a sibling, the relationship of father with a sibling and the relationship of parents with their personal associations among the adolescents perceiving their parents in terms of strict audit/control and acceptance/interest.

In accordance with the findings of the study all of the adolescents who see their parents as acceptance and 9 of the adolescents who see their parents in the strict audit has the relationship with the mother of negative personal structure, all of the adolescents who see their parents as acceptance and 8 of the adolescents who see their parents in the strict audit has the relationship with the father of negative personal structure. Eight of the adolescents in both groups explained their relationship with their siblings with negative structure. 9 of adolescents who see their parents with acceptance and 8 of adolescents who see their parents with strict audit describes the the relationship with the mother of positive personal structure. 8 of adolescents who see their parents as acceptance has a positive relationship with their father and only two negative personal structures were announced. On the other hand, 5 of the adolescents in the strict audit/control dimension explain their father's relations with themselves in negative personal structures. All of adolescents who see their parents as acceptance and 9 of the adolescents who see their parents in the strict audit describe their mother's relationship with their father as positive personal structures. 6 of adolescents who see their parents as acceptance describe their father's relationship with their mother as positive, only 4 of them describe as negative personal structures. However, 9 of the strict audit/control adolescents identified their father's relationship wıth their mother with positive personal structures.

Key words: Adolescence, perceived parental attitude, personal structures and repertoire network technique.

ÖNSÖZ

Öncelikle bu araştırmanın planlanması ve gerçekleştirilmesinde büyük katkıları olan süreç boyunca yapıcı eleştirileri ile katkıda bulunan ve beni her aşamada destekleyen danışmanım Yrd. Doç. Dr. İsmail SANBERK' e sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Kısıtlı vakitlerini ayırarak tezimi inceleyen, bilgi ve görüşlerini benimle paylaşan jüri üyeleri Sayın Yrd. Doç. Dr. Zülâl ERKAN' a ve hem jüri üyesi olarak hem de çalışmanın her aşamasında yardımlarını eksik etmediği katkılarından dolayı Yrd. Doç. Dr. Fatoş BULUT ATEŞ' e çok teşekkür ederim.

Araştırma boyunca desteklerinden ve motive edici tutumlarından vazgeçmeyen kıymetli arkadaşım ve meslektaşım Meltem ASLAN GÖRDESLİ' ye çok teşekkür ederim.

Bana her zaman inan, güvenen ve destek olan aileme, tez hazırlama sürecinde yaşadığım sıkıntılarda hep yanımda olan sevgili eşim Seda YILMAZ TUŞTAŞ' a ve biricik oğlum Ulaş'a sonsuz teşekkürler…

Enis TUŞTAŞ
Temmuz / 2017

İÇİNDEKİLER

Sayfa

ÖZET ..... **iv**
ABSTRACT ..... **vi**
ÖNSÖZ ..... **viii**
KISALTMALAR ..... **xiii**
TABLOLAR LİSTESİ ..... **xiv**
ŞEKİLLER LİSTESİ ..... **xv**

BÖLÜM I
GİRİŞ

1.1. Problem 1
1.2. Amaç 5
1.3. Araştırmanın Önemi ve Gerekçesi 6
1.4. Sınırlılıklar 7
1.5. Varsayımlar 7
1.6. Tanımlar 7

BÖLÜM II
KURAMSAL AÇIKLAMALAR VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

2.1. Aile ve Anne Baba Tutumları İle İlgili Kuramsal Bilgiler 9
2.1.1. Aile Tanımı 9
2.1.2. Bir Sistem Olarak Aile 10
2.1.3. Aile İçi İlişkilerin Çocuk Üzerindeki Etkileri 12
2.1.3.1. Anne Çocuk İlişkisi 13
2.1.3.2. Baba Çocuk İlişkisi 14
2.1.3.3. Kardeş İlişkileri 15
2.1.3.4. Çiftler Arasındaki İlişki 16
2.1.4. Anne Baba Tutumları 18
2.2. Kişisel Yapılar Kuramı 22
2.2.1. Temel Kavramlar 22

2.2.2. Kişisel Yapılar 23
2.2.3. Kişisel Yapılar Kuramının On bir Temel Önermesi 24
2.2.3.1. Yapılanma Önermesi 24
2.2.3.2. Bireysellik Önermesi 24
2.2.3.3. Düzenleme Önermesi 25
2.2.3.4. İkilik (Kutupsallık) Önermesi 26
2.2.3.5. Seçim Önermesi 26
2.2.3.6. Aralık (Ranj) Önermesi 27
2.2.3.7. Deneyim Önermesi 27
2.2.3.8. Modülasyon Önermesi 28
2.2.3.9. Parçalılık (Bölümlendirme) Önermesi 29
2.2.3.10. Benzerlik Önermesi 29
2.2.3.11. Toplumsallık (Sosyallik) Önermesi 29
2.3. Repertuar Ağı Tekniği 30
2.4 İlgili Yurtiçi ve Yurtdışı Çalışmalar 32
2.4.1 Aile İçi İlişkiler İle İlgili Yapılan Çalışmalar 32
2.4.2. Anne Baba Tutumu İle İlgili Yapılan Çalışmalar 39
2.4.3. Kişisel Yapılar Kuramı ve Repertuar Ağı İle İlgili Yapılan Çalışmalar 41

BÖLÜM III

YÖNTEM

3.1. Araştırma Modeli 46
3.3. Veri Toplama Araçları ve Teknikleri 48
3.3.1. Veri Toplama Araçları 48
3.3.1.1. Kişisel Bilgi Formu 48
3.3.1.2. Çocuk Yetiştirme Tutumları Ölçeği 48
3.2.2. Veri Toplama Teknikleri 49
3.2.2.1. Repertuar Ağı Tekniği 49
3.4. İşlem 52
3.5. Verilerin Analizi 54

BÖLÜM IV
BULGULAR

4.1. Ebeveynlerini Sıkı Denetim–Kontrol Boyutunda Algılayan Ergenlerin Aile-İçi İlişkilere Yönelik Bilişsel Kurguları İle İlgili Bulgular 55
4.1.1. Olgu No 1 (AEG) 56
4.1.2. Olgu No 2 (AK) 58
4.1.3. Olgu No 3 (AÖ) 60
4.1.4. Olgu No 4 (AYK) 62
4.1.5. Olgu No 5 (BD) 64
4.1.6. Olgu No 6 (EL) 66
4.1.7. Olgu No 7 (EK) 68
4.1.8. Olgu No 8 (EÖ) 70
4.1.9. Olgu No 9 (ET) 72
4.1.10. Olgu No 10 (GÖ) 74
4.2. Ebeveynleri Kabul–İlgi Boyutunda Algılayan Ergenlerin Aile-İçi İlişkilere Yönelik Bilişsel Kurguları İle İlgili Bulgular 76
4.2.1. Olgu No 11 (ADB) 76
4.2.2. Olgu No 12 (BA) 78
4.2.3. Olgu No 13 (BÇ) 80
4.2.4. Olgu No 14 (CE) 82
4.2.5. Olgu No 15 (ETÖ) 84
4.2.6. Olgu No 16 (FMG) 86
4.2.7. Olgu No 17 (GYA) 88
4.2.8. Olgu No 18 (KU) 90
4.2.9. Olgu No 19 (MD) 92
4.2.10. Olgu No 20 (ME) 94
4.3 Elde Edilen Bulguların Özetlenmesi 95

BÖLÜM V
TARTIŞMA

5.1. Aile İçi İkili İlişkilerde İletişimin Gönderici Pozisyonunda Elde Edilen Bulguların Tartışılması (SAİ, SBİ, SKİ) 99
5.2. Aile İçi İkili İlişkilerde İletişimin Alıcı Pozisyonunda Elde Edilen Bulguların Tartışılması (ASİ, BSİ) 101
5.3. Gönderici-Alıcı Pozisyonunda Olunmayan Aile İçi İkili İlişkilere Yönelik Bulguların Tartışılması (ABİ-AKİ-BAİ-BKİ) 102

BÖLÜM VI
SONUÇ VE ÖNERİLER

6.1. Sonuç 104
6.2. Öneriler 105

KAYNAKÇA 107
EKLER 116
ÖZGEÇMİŞ 126

KISALTMALAR

ASİ: Annenin seninle olan ilişkisi

ABİ: Annenin babanla olan ilişkisi

AKİ: Annenin kardeşinle olan ilişkisi

BSİ: Babanın seninle olan ilişkisi

BAİ: Babanın annenle olan ilişkisi

BKİ: Babanın kardeşine olan ilişkisi

SAİ: Senin annenle olan ilişkin

SBİ: Senin babanla olan ilişkin

SKİ: Senin kardeşinle olan ilişkin

TABLOLAR LİSTESİ

Sayfa

Tablo 1. Öğrencilerin Tamamının ÇYTÖ'den Aldıkları Puan İle Kabul/İlgi ve Sıkı Denetim Boyutundakilerin Aldıkları Puana İlişkin Değerler 47

Tablo 2. Olgu No 1'in Kişisel Yapılarının Gösterildiği Repertuar Ağı.....51

ŞEKİLLER LİSTESİ

Sayfa

Şekil 1. AEG Olgusunun Focus Ağı Yapısı 56
Şekil 2. Katılımcı AEG'nin Repertuar Ağına İlişkin Temel Bileşen Analizi Sonuçları 57
Şekil 3. AK Olgusunun Focus Ağı Yapısı.....58
Şekil 4. Katılımcı AK'nin Repertuar Ağına İlişkin Temel Bileşen Analizi Sonuçları...59
Şekil 5. AÖ Olgusunun Focus Ağı Yapısı.....60
Şekil 6. Katılımcı AÖ'nün Repertuar Ağına İlişkin Temel Bileşen Analizi Sonuçları..61
Şekil 7. AYK Olgusunun Focus Ağı Yapısı.....62
Şekil 8. Katılımcı AYK'nın Repertuar Ağına İlişkin Temel Bileşen Analizi Sonuçları.....63
Şekil 9. BD Olgusunun Focus Ağı Yapısı.....64
Şekil 10. Katılımcı BD'nın Repertuar Ağına İlişkin Temel Bileşen Analizi Sonuçları.65
Şekil 11. EL Olgusunun Focus Ağı Yapısı.....66
Şekil 12. Katılımcı EL'nın Repertuar Ağına İlişkin Temel Bileşen Analizi Sonuçları .67
Şekil 13. EK Olgusunun Focus Ağı Yapısı 68
Şekil 14. Katılımcı EK'nin Repertuar Ağına İlişkin Temel Bileşen Analizi Sonuçları.69
Şekil 15. EÖ Olgusunun Focus Ağı Yapısı 70
Şekil 16. Katılımcı EÖ'nün Repertuar Ağına İlişkin Temel Bileşen Analizi Sonuçları 71
Şekil 17. ET Olgusunun Focus Ağı Yapısı.....72
Şekil 18. Katılımcı ET'nin Repertuar Ağına İlişkin Temel Bileşen Analizi Sonuçları .73
Şekil 19. GÖ Olgusunun Focus Ağı Yapısı.....74
Şekil 20. Katılımcı GÖ'nün Repertuar Ağına İlişkin Temel Bileşen Analizi Sonuçları.....75
Şekil 21. ADB Olgusunun Focus Ağı Yapısı 76
Şekil 22. Katılımcı ADB'nin Repertuar Ağına İlişkin Temel Bileşen Analizi Sonuçları.....77
Şekil 23. BA Olgusunun Focus Ağı Yapısı.....78
Şekil 24. Katılımcı BA'nın Repertuar Ağına İlişkin Temel Bileşen Analizi Sonuçları.79
Şekil 25. BÇ Olgusunun Focus Ağı Yapısı 80
Şekil 26. Katılımcı BÇ' nin Repertuar Ağına İlişkin Temel Bileşen Analizi Sonuçları 81
Şekil 27. CE Olgusunun Focus Ağı Yapısı 82

Şekil 28. Katılımcı CE' nin Repertuar Ağına İlişkin Temel Bileşen Analizi Sonuçları 83
Şekil 29. ETÖ Olgusunun Focus Ağı Yapısı.....84
Şekil 30. Katılımcı ETÖ'nün Repertuar Ağına İlişkin Temel Bileşen Analizi Sonuçları.....85
Şekil 31. FMG Olgusunun Focus Ağı Yapısı.....86
Şekil 32. Katılımcı FMG' nin Repertuar Ağına İlişkin Temel Bileşen Analizi Sonuçları.....87
Şekil 33. GYA Olgusunun Focus Ağı Yapısı.....88
Şekil 34. Katılımcı GYA' nın Repertuar Ağına İlişkin Temel Bileşen Analizi Sonuçları.....89
Şekil 35. KU Olgusunun Focus Ağı Yapısı.....90
Şekil 36. Katılımcı KU' nun Repertuar Ağına İlişkin Temel Bileşen Analizi Sonuçları.....91
Şekil 37. MD Olgusunun Focus Ağı Yapısı.....92
Şekil 38. Katılımcı MD'nin Repertuar Ağına İlişkin Temel Bileşen Analizi Sonuçları 93
Şekil 39. ME Olgusunun Focus Ağı Yapısı.....94
Şekil 40. Katılımcı ME'nin Repertuar Ağına İlişkin Temel Bileşen Analizi Sonuçları 95

BÖLÜM I

GİRİŞ

Bu bölümde araştırmanın problemi, araştırmanın amacı, önem ve gerekçesi, araştırmayla ilgili varsayımlar, sınırlılıklar ve araştırmada adı geçen önemli kavramların tanımlarıyla ilgili açıklamalara yer verilmiştir.

1.1. Problem

Ergenlik kavramı, Latince bir kelime olan ve büyümek anlamına gelen "adolescere" kelimesinden türemiştir (Golinko, 1984, Akt. İnanç, Bilgin ve Atıcı, 2009). Literatürde farklı ergenlik dönemi tanımlarına rastlamak mümkündür. Örneğin: Hollingshead (1975), toplumun tutumlarının, bireyi bir çocuk gibi görmeyi bıraktığı fakat henüz yetişkin statüsünde görmediği yaşam dönemi olarak tanımlamıştır (akt. Yavuzer, 2001).

Ergenlik döneminin başlarındaki büyümenin hızlı oluşu, biyolojik ve cinsel değişmeye eşlik eden hormon salınımı, ergenlerin hem duygularında hem de davranış ve tutumlarında belirgin farklılıklar ortaya koymasına neden olmaktadır. Duygu yoğunluğunda artış, çekingenlik, âşık olma, duygularda istikrarsızlık, tedirgin ve huzursuz olma, aşırı hayal kurma, çabuk heyecanlanma, çalışmaya karşı isteksizlik ve yalnız kalma isteği bu dönemdeki duygu, davranış ve tutumlarda sergilenen farklılıklardır. Ergenlerde en çok rastlanılan duygular ise; kendine güven, korku, endişe, hüzün, sorumluluk, sevgi ve öfke olarak sıralanmaktadır (Kulaksızoğlu, 2002).

Ergenlik döneminde sosyal hayatta da değişiklikler görülmekte, ergenler, kendilerini yetişkin yaşamına hazırlama gereğini hissetmekte ve sorumluluk duymaya başlamaktadır. Sosyal gelişme "kişinin toplumun istediği davranışları öğrenme süreci" anlamına gelmektedir. Bu anlamda ergenlik döneminde toplumdaki kişilerce benimsenen, istenen bir yere sahip olmak, toplumsal etkileşim yoluyla diğer insanlarla dengeli ve sağlıklı iletişim kurabilmek ön plana çıkmaktadır (Köknel 1999; Kulaksızoğlu 2002).

Freud'a (1964), göre ergenin gelişimi, değişen dürtülerin yarattığı ruhsal enerjinin duyguları yönlendirmesine bağlıdır. Freud'un yapısal kuramına göre, ergenlik dönemine girildiğinde id, ego ve süperego dürtüsel enerjiyle dolar. Freud'a göre ergenlik

döneminde önemli olan enerji ise, bilinçdışı olan ve doyum bekleyen seksüel enerjidir. Gerçeklik ilkesine göre çalışan ego ergenin bu dürtüleri dış dünya gerçeklerine göre ayarlamasını amaçlarken, süperego ergenin moral değerler sistemidir. Bu dönemde, latent dönemde kurulmuş olan id-ego-süperego dengesi bozularak stres ve karmaşa ortaya çıkar. Bu çatışmanın sağlıklı çözümü bulunduğunda, yaşama uyum sağlanmış olur ya da patolojik kişilik gelişimine yol açan sağlıksız çözümlere bağlı olarak sorunlar yaşanır (Josseyn 1974; Akt: Kuruoğlu 2007).

Erikson (1950), ergenliğe "benlik kimliğinin" kesin olarak şekil aldığı dönem olarak bakar. Aslında kimlik gelişimi ömür boyu sürer, ancak en önemli dönüm noktası ergenliktir. Bu dönemden önceki bütün dönemlere ait gelişmeler son olarak ortaya dökülerek, ergenin kimliği şekillenir. Gerek bu dönem, gerek önceki dönemlerin sağlıklı gelişmesi halinde, ergen kendi kimliğini bulur ve kendini bulmuş olarak yetişkin hale geçer. Çocukluktan gelen sağlıksız gelişime bu dönemin sağlıksız gelişiminin eklenmesi halinde, ergen kişiliğini bulamamış olarak ileri yaşlara geçer. Kısacası, Erikson'a göre her gelişen dönem, kendisinden sonra gelen döneme bir zemin hazırlar ve daha sonra gelen dönem de önceki dönemlerden etkilenir (Ekşi, 1990).

Sullivan (1953), kişiliğin varsayımsal bir kavram olduğunu ve ilişki durumları dışında incelenemeyeceği görüşünü sürekli olarak vurgulamıştır. Kişiliğin yapısal örgütü, bireysel özelliklerden kaynaklanan algılardan çok, insanlar arası ilişkilerin ürünüdür. Her birey çevresindeki diğer insanları algılamakta, farkına varmakta ve değerlendirmektedir (akt. Geçtan, 1995).

Buradan hareketle ergenin gelişen benliği üzerine anne babaların güçlü bir etkisi vardır. Bu etkinin yoğunluğu, sağlıklı ya da sağlıksız oluşu ergenin yetiştirildiği anne baba tutumuna bağlı olmaktadır.

Ergenin sosyalleşme sürecinde aile en etkili unsurdur. Çünkü aile; bilgi, değer, tutum, rol ve alışkanlıkların kuşaktan kuşağa aktarılmasında temel rolü oynar. Aile ergene kılavuzluk eder, örnek oluşturan davranışlarla ergenin kişiliğini, düşüncelerini, davranışlarını biçimlendirir. Ancak ergenlerin ana babalarından neler öğrendikleri bir bakıma nasıl bir ana babaları olduğuna da bağlıdır (İnanç, Bilgin & Atıcı, 2009). Anne baba ve ergen ilişkilerini incelerken, tutumu içeren çalışmalara bakıldığında bu çalışmaların çoğunun ebeveynlerin çocuk tutumları üzerine ve ergenlerin ebeveynlerini nasıl algıladıkları üzerine çalışıldığı görülmüştür (Güneysu & Bilir, 1988; Karakelle &

Şentürk, 2006; Musaağaoğlu & Güre, 2005; Sümer & Güngör, 1999; Tunç & Tezer, 2006; Türkel & Tezer, 2008; Varan, 2005).

Aile ve ergenin gelişimi üzerine yapılan çalışmalar incelendiğinde ana-baba tutumlarının, bu çalışmalar içerisinde önemli bir yer edindiği dikkat çekmektedir (Torucu,1990; Sümer & Güngör, 1999; Sturgess, Dunn & Davies, 2001; Ross, Stein, Trabasso, Woody & Ross, 2005). Ana baba tutumu genel olarak çocuğa yöneltilen tutum, davranış ve beklentilerin tümü olarak tanımlanır. Ana baba tutumlarına ilişkin Baumrind'in (1971) yaptığı çalışma, bu alanda yapılan çalışmalara kuramsal temel oluşturarak öncülük etmiştir (akt. Yılmaz, 2000). Baumrind (1971), üç farklı ana baba tutumu tanımlamıştır: otoriter, demokratik, izin-verici. Ana baba tutumlarına bakış da, bu sınıflama ekseninde gerçekleşmiştir. Steinberg, Elmen ve Mounts (1989) ise, demokratik tutumu; yüksek düzeyde kabul ve ilgi, yüksek düzeyde psikolojik özerklik ve yüksek düzeyde davranışsal kontrol olmak üzere üç farklı boyutu ile tanımlamışlardır. Ana baba tutumları farklı araştırmacılar tarafından birçok kategoriye ayrılarak incelenmeye çalışılmıştır. Yapılan çalışmaların büyük bir bölümünün ortak noktası, çocuğa gösterilen kabul, ilgi ve kontrol çerçevesinde toplanmaktadır (Steinberg, Elmen ve Mounts, 1989; Steinberg, Mounts, Lamborn ve Dornbusch, 1991).

Ebeveyn-ergen ilişkilerini açıklama amacıyla yapılan araştırma sonuçları incelendiğinde iki farklı yaklaşımın olduğu görülmektedir. Bunlardan birincisinde, ergenliğin temel görevinin ebeveynlerinden bağımsızlaşma olduğu belirtilmekte ve çatışmanın doğal olduğu kabul edilmektedir. İkinci yaklaşımda ise, ebeveyn-ergen ilişkisinin niteliğinin çoğu ergen için çocukluktan ergenliğe dek değişmediği vurgulanmaktadır (Arnett, 1999; Hauser, Powers, Jacobson, Noam, Weiss ve Follansbee,1984; Steinberg, 1988; Tamar, 1997).

Ergenlik sürecinde, bir taraftan aile üyeleri arasındaki ilişkiler yakınlık ve sıcaklık boyutunda devam ederken, diğer taraftan aile içinde ergenin değişen bilgisi, becerileri ve tercihlerine uyum sağlamayı hedefleyen yeni etkileşim örüntüleri oluşturulmaktadır. Aile içinde yaşanan değişimlere anlaşmazlık ve karşılıklı bağlılıkta azalma eşlik etse de, bu durumun geçici olduğu varsayılmaktadır. Ergenlik dönemi sırasında çeşitli problemlerle karşılaşan ailelerin, çocukları ergenliğe girmeden önce de problemlerinin olduğu dikkati çekmiştir. Bu nedenle, çocuğun ergenliğe geçişteki uyumunu değerlendirirken, aile ilişkilerinde ortaya çıkan değişimin farklı yaş gruplarındaki

benzerlikler açısından ele alınması önerilmektedir (Collins, 1990; Larson ve Richards, 1991; Steinberg ve Morris, 2001).

Eşler arası, ebeveyn-çocuk ve kardeşler arası alt gruplardan oluşan bir sosyal sistem olan ailenin incelenmesinde çeşitli araştırmalar bulunmaktadır (Schultz ve Schultz, 2002; Coşkun, 2008; Feldman ve Masalha, 2010; Say, 2016). Özellikle ebeveyn-çocuk ilişkilerinde daha çok çocuğun ebeveyn ile olan ilişkisine yönelik algıların ölçüldüğü çalışmalar yer almaktadır. Günümüzde ergenlerin kişilerarası ilişkileri üzerine yapılan araştırmalar genel olarak işlevsel ve yapısal yaklaşımlar olarak ikiye ayrılabilir. Yapısal yaklaşımı benimseyen araştırmacılar, ağdaki kişilerin sayısı veya geniş aile üyelerinin varlığı veya yokluğu gibi sosyal ağ özelliklerinin niceliksel yönlerine odaklanırlar (Urberg, Değirmencioğlu, Tolson & Halliday-Scher, 1995; Taylor, 1996). Sosyal ağlara işlevsel bir yaklaşım, sosyal ağdaki kişilerle olan ilişkilerin niteliklerine odaklanmaktadır (Vanlear, Koerner, Allen, 1997).

Ergenlerin kişiler arası ilişkilerinin işlevsel yönleri üzerinde yapılan araştırmalar (Furman & Simon, Shaffer, Bouchey, 2002; Lempers & Clarke-Lempers, 1992; Levitt, Guacci-Franco, & Levitt, 1994), ergenlerin ilişkileri hakkındaki algılarının, psikososyal gelişim ile tutarlılık göstermektedirler. Ancak Kelly (1955), bu ilişkilerin dinamiğinin sağlıklı şekilde çözümlenmesi için Kişisel Yapılar Kuramı'ndan bahsetmektedir. Ona göre, bireyin ebeveyn ile olan ilişkisi kendi algısından daha kapsamlıdır. Şöyle ki ergenin anne ve/veya babası ile olan ilişkisi, ebeveynlerinin ilişkisinden bağımsız değildir. Bu nedenle kişisel/ailesel ilişkilerinin incelenmesinde, 'Repertuar Ağı Tekniği'ni geliştirmiştir (Kişisel Yapılar Kuramı ve Repertuar Ağı Tekniği için Bkz. Kuramsal Açıklamalar Bölümü, S.23). Bu yöntemle, bireyin aile içi ilişkileri hem mikro hem de makro düzeyde incelenebilmektedir.

Ergenin ailesi veya aile üyeleri ile olan ilişkilerini inceleyen çalışmalarda daha çok veri toplama tekniği olarak yazılı sormaca (anket, ölçek vb.) ve nicel verilere ağırlık verilmektedir (Sümer ve Güngör, 1999; Erkman ve Rohner, 2006; Milevsky, Schlechter & Netter, 2006; Eldeleklioğlu, 2007). İlgili alanyazın tarandığında nitel yolla veya nitel verilerin, görece daha az olduğu göze çarpmaktadır(Ijaz & Mahmood, 2012; Buckley-Walker, Crowe & Caputi, 2013; Çağlayan, 2015). Özellikle ergenin aile içerisindeki ilişkileri bilişinde ne şekilde temsil ettiği ile ilgili ve bu temsilin anne-babalarının çocuk yetiştirme tutumlarına bağlı olarak nasıl bir görünüm kazandığı ile çalışmaların yok denecek kadar az olduğu bilinmektedir. Bu çalışmada ergenin aile içi ilişkileri bilişinde

ne şekilde kurguladığı anne-babalarının çocuk yetiştirme tutumları açısından incelenmiştir.

Sonuç olarak bu araştırmanın problem cümlesi ebeveynlerini reddedici ve kabul edici algılayan lise öğrencilerinin aile-içi ilişkilere yönelik bilişsel kurgularının repertuar ağı tekniği ile incelenmesidir.

1.2. Amaç

Bu araştırmanın genel amacı her iki ebeveynini sıkı denetim/kontrol boyutunda ve kabul/ilgi boyutunda algılayan ergenlerin aile içi ilişkilere yönelik bilişsel kurgularını repertuar ağı tekniği ile incelemektir. Bu genel amaç doğrultusunda aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır.

1. Ebeveynlerini sıkı denetim/kontrol boyutunda algılayan ergenler;
   1.1. Anneleri ile olan ilişkilerini,
   1.2. Babaları ile olan ilişkilerini,
   1.3. Annelerinin kardeşi ile olan ilişkilerini,
   1.4. Babalarının kardeşi ile olan ilişkilerini,
   1.5. Anne ve babasının ilişkilerini hangi kişisel yapılarla bilişte temsil etmektedir?
2. Ebeveynlerini sıkı denetim/kontrol boyutunda algılayan ergenler, aile içerisinde hangi ilişkileri birbirine benzetmektedir?
3. Ebeveynlerini kabul edici ve ilgili algılayan ergenler;
   3.1. Anneleri ile olan ilişkilerini,
   3.2. Babaları ile olan ilişkilerini,
   3.3. Annelerinin kardeşi ile olan ilişkilerini,
   3.4. Babalarının kardeşi ile olan ilişkilerini,
   3.5. Anne ve babasının ilişkilerini hangi kişisel yapılarla bilişte temsil etmektedir?
4. Ebeveynlerini kabul edici ve ilgili algılayan ergenler, aile içerisinde hangi ilişkileri birbirine benzetmektedir?

1.3. Araştırmanın Önemi ve Gerekçesi

Yapılan çalışmalarda anne-baba tutumlarının çocuk veya ergen üzerindeki etkileri sıklıkla incelenmişken (Ceral ve Dağ, 2005; Maccoby ve Martin 1983; Darling ve Steinberg, 1993; Zöhrap, 2004), anne-babanın çocuk veya ergen tarafından ne şekilde algılandığı yeterince incelenmemiş bir konudur. Özellikle de bu ilişkinin çocuğun gözünden ne şekilde kurgulandığı, çocukların veya ergenlerin ebeveynlerini zihinlerinde nasıl temsil ettikleri bilinmemektedir. Türkiye'de ebeveyn tutumlarının çocuk ve ergeni ne şekilde etkilediğine yönelik birçok çalışmanın (Akbağ, 1994; Adana & Kutlu, 2009; Aksoy, Kahraman, Kılıç, 2008; Arı ve Şahin-Seçer, 2003) yapıldığı görülmekle beraber, algılanan ebeveyn tutumunun kişisel yapılar kuramı açısından ele alan çalışmaların (Çağlayan, 2015) oldukça sınırlı sayıda olduğu görülmüştür.

Bu araştırmada, Çocuk Yetiştirme Tutumları Ölçeği ile birlikte George Kelly (1955) tarafından geliştirilmiş bir ölçüm tekniği olan Repertuar Ağı Tekniği (Role Construct Repertory Test) kullanılmıştır. Kelly'nin bireylerin kişisel ve sosyal dünyasını algılamakta ve oluşturmakta kullandığı yolu incelemek için geliştirdiği repertuar ağı yöntemi hem fenomenolojik hem de idiografik ve niteliksel bir yaklaşımı içerir. Fenomenolojik olması, katılımcıların kendi algı ve yapılarını ortaya koymalarıyla, idiografik olması ise, istatistiksel ortalamalarla kişisel puanların kaybolmamasından kaynaklanır (Smith, 1995; Adams-Webber, 1970). Bu araştırmada, bir geçiş dönemi olan ergenlik dönemini yaşayan lise öğrencilerinin, hem kendilerinin aile bireyleri ile olan (anne, baba ve kardeşler); hem de aile bireylerinin birbirleriyle olan ilişkilerini nasıl algıladıkları, bu ilişkileri tanımlamakta ve birbiri ile kıyaslamakta hangi yapıtaşlarını kullandıklarını ortaya koymayı amaçlamaktadır.

Ergenlerin aile-içi ilişkileri bilişlerinde ne şekilde temsil ettiğinin bilinmesi kuramsal ve kuramsal olduğu kadar uygulamaya (psikolojik danışma, psikoterapi ve psikiyatri alanında çalışan meslek elemanlarına) dönük işevuruk bilgi sunacaktır. Ergenin aile-içi ilişkilere yönelik kullandığı kişisel yapılar (temsiller), onun aile üyeleri ile olan ilişkilerini düzenlemektedir. Ergenler sıklıkla aile ya da aile üyeleri ile yaşadıkları bir çatışma nedeniyle okul psikolojik danışma servislerine başvurabilmektedir. Fenomenolojik bakış açısından ergenin aile içerisindeki ilişkileri nasıl görüyor olduğuna dair özellikle yurt içinde ampirik bulguların yok denecek kadar az olması bu çalışmanın temel çıkış noktasını oluşturmuştur.

1.4. Sınırlılıklar

1. Bu araştırma İstanbul İli Kadıköy Belediyesi sınırları içersinde bulunan, Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı Suadiye Hacı Mustafa Tarman Anadolu Lisesinde öğrenim gören 20 öğrenci ile sınırlıdır.
2. Bu çalışmada ebeveynlerini sıkı denetim/kontrol ve kabul/ilgi/sevgi boyutunda algılayan ergenlerin aile içi ilişkilere yönelik bilişsel kurguları incelenmiştir. Her bir grup, kendi içerisinde derinlikli olarak analiz edilmiş, fakat gruplar arası karşılaştırma istatistiksel açıdan sınanmamıştır.
3. Araştırmada ergenlerden elde edilen bulgular katılımcıların cinsiyeti açısından değerlendirilmemiştir, yani cinsiyet araştırmanın bir değişkeni olarak ele alınmamıştır.
4. Farklı lise türlerine devam eden öğrenciler bu çalışmaya dahil edilmemiştir. Yine aynı şekilde bu çalışma öğrencilik statüsü olan ergenler ile sınırlıdır.
5. Çalışma neticesinde elde edilen bulgular iç geçerlik açısından yüksek, fakat dış geçerlik açısından zayıftır. Dolayısıyla çalışma ile açık ve net, ancak temsil gücü yüksek olmayan bilgilere ulaşılmıştır.
6. Öğrencilerin aile içi ilişkilere yönelik ifade ettikleri kişisel yapılar, onların kendilerini sözel açıdan ifade etme kapasiteleri ile sınırlıdır.

1.5. Varsayımlar

1. Bu araştırmaya katılan bireyler Çocuk Yetiştirme Tutumları Ölçeği'ni samimi ve dürüst bir şekilde cevaplamışlardır.
1. Repertuar ağı tekniği ile elde edilen kişisel yapılar açısından elementlere yönelik derecelendirmede katılımcıların samimi ve dürüst davranmışlardır.
2. Bu araştırmada katılımcıların "Kişisel Bilgi Formu'nu" gerçek durumlarını yansıtacak şekilde doldurdukları düşünülmektedir.
3. Bu araştırma kapsamında kullanılan ölçek ve teknikler ölçülmek üzere hazırlandığı özellikleri ölçebilme gücüne sahiptir.

1.6. Tanımlar

Anne Baba Tutumları: Baumrind (1971), çocuk yetiştirme sürecinde anne-babaların sergilediği tutum ve davranışları anne baba tutumları olarak adlandırmıştır

(Sümer ve Güngör, 1999). Anababa tutumları (stilleri) kavramının Türkçeye uyarlanmasından kaynaklı kullanım farklılıkları çeşitli kaynaklarda göze çarpmaktadır. İngilizce karşılığı "Parental Control" (Baumrind, 1966) olarak ortaya çıkan ve daha sonraki dönemde "Parenting Style" olarak kullanılan kavram Türkçede "Anababa Tutumları" (Kuzgun & Eldeleklioğlu, 2005) ve "Çocuk Yetiştirme Stili" (Sümer & Güngör, 1999) olarak kullanılmaktadır.

Ergenlik: İnsanda, bireyin yetişkine özgü ayrıcalıklarının kendisine verilmediğini hissettiği zaman ile başlayan ve yetişkinin tüm gücü ve toplumsal konumu toplum tarafından bireye verildiği zaman sona eren gelişim dönemidir (Gander ve Gardiner,2004).

Kişisel Yapılar: Bizim günlük hayatımızın değişik yönlerini kavramsallaştırmak için kullandığımız boyutlardır. Oluşturduğumuz yapılar olayları tahmin etmek ve olaylar meydana gelmeden önce durumları açıklamak için kullanılır. (Kelly, 1969).

Repertuar Ağı Tekniği: Kelly (1955), tarafından hem geliştirilen ve insanların yaşamlarındaki önemli kişileri yorumlama şekillerini keşfetmeyi amaçlayan tekniktir **(**Feist & Feist, 2006**).**

Element: Kelly (1955), tarafından "soyutlanmış şeyler veya olaylar" olarak tanımlanır, bireyin çevresini oluşturan kişileri, bireye ait şeyleri ve bireyle ilgili olayları ifade eder. Elementler yapıtaşları yönünden sınıflandırılan, kişinin yaşamında önemli yeri olan herhangi bir obje, olay ya da kişi/kişilerdir. Nesneler, fotoğraflar, duygu belirten sözcükler veya araştırılacak alana ilişkin özellikler element olabilir (akt. Fransella, Bell ve Bannister, 2004).

BÖLÜM II

KURAMSAL AÇIKLAMALAR VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

Bu bölümde, aile kavramı, aile içi ilişkiler, anne baba tutumları, kişisel yapılar kuramı ve repertuar ağı tekniği ile ilgili kuramsal bilgilere yer verilmiştir.

2.1. Aile ve Anne Baba Tutumları İle İlgili Kuramsal Bilgiler

2.1.1. Aile Tanımı

Aile, yaşayan sosyal bir sistem olarak tanımlanır. Özel amaçlarını, yani aile fonksiyonlarını ve belirledikleri hedeflerini gerçekleştirebilmek için birlikte olan, birbirleriyle yakından ilişkili ve birbirlerine bağlı bireylerden kurulmuş küçük bir birimdir. Bu birim içindeki bireylerin birbirleriyle ilişkileri o kadar güçlü bağlarla bağlıdır ki birimin herhangi bir parçasındaki küçük bir değişiklik oluşturdukları tüm sistemi derinden etkiler (Kılıçaslan, 2001).

Aile, biyolojik veya psikolojik bağları olan ve aralarında tarihsel, duygusal ve ekonomik bir birliktelik olan ve kendilerini aynı evin üyeleri olarak hisseden bireylerin oluşturduğu birliktir. Aileyi geniş bir şekilde tanımlamak ailenin işleyişini ve de onu oluşturan bireyleri anlamaya katkıda bulunabilir. Kimlerden oluşursa oluşsun ailelerin hepsinin ekonomik, fiziksel, sosyal ve duygusal işlevleri vardır. Aile bir yandan üyelerine istikrar, koruma kollama ve aileyi bir arada tutma gibi işlevler sunarken bir yandan da her birinin gelişimini destekler (Gladding, 2012).

Aynı şekilde, aile yaşamda rastlanan sevgi, adanmışlık, bağlanma, ait olma ve mutluluk gibi bazı önemli duyguların en derin ve tatmin edici düzeyde sunan yerlerin başında gelir (Flarmo, 1996; Akt. Gladding, 2012). Her aile; yapı, fonksiyon ve gereksinimleriyle ayrı bir kurumdur ve toplumun üyelerini biçimlendirir, besler (Yörükoğlu, 2010).

Ailenin önemli bir fonksiyonu olan üreme fonksiyonun yanı sıra; ekonomik (en az üyelerinin temel gereksinimlerini giderecek kadar üretme); duygusal (özellikle küçük çocuklara sevgi ve bakım); koruma (güvenlik, sağlık), toplumsallaşma (kültürel değerleri ve sosyal kodları çocuklara aktarma) ve eğitim (yeni kuşakları eğitme) fonksiyonları mevcuttur (Gülerce, 1996). Tüm bu fonksiyonlar aileyi aile yapan temel fonksiyonlardır. Ayrıca aile, üyelerini dinleme, yardım etme, destekleme ve acılarını –

sevinçlerini hissetmekle önemli terapötik işlevler de sunar (Sayger, Homrich ve Home, 2000; Akt. Gladding, 2012).

Aile olgusu her ne kadar tarih içinde ve bir toplumdan diğerine farklı anlamlar taşıyabilmekte ise de, içinde nerdeyse evrensel sayılabilecek bazı gelişimsel olayların yaşandığı sosyal bir birimi ifade eder. Bu sosyal üniteyi oluşturan bireylerin birbirlerine olan güçlü bağlılıkları ve sadakatleri uzun yıllar sürer. İşte belki de aile kavramına en ayırt edici anlamını yükleyen bu kalıcılık özelliğidir. Dolayısıyla, birimdeki üye sayısı kaç ve ne türden olursa olsun (yani çocuksuz, tek ebeveynli, çekirdek, geniş, yeniden evlenmiş, hiç evlenmemiş, aynı cinsten, vb. aile biçimlerinde olduğu gibi), bugün dünyada aile kavramı çok çeşitli kombinasyonları, yakın ve etkili ilişkilerin kalıcılığı ölçütüne bağlı olarak içine almaktadır (Gülerce, 1996).

2.1.2. Bir Sistem Olarak Aile

Aile sistemleri kuramına göre aile, etkileşimsel örüntüler aracılığıyla işlev gören, alt sistemlerden oluşan, kendi içinde hiyerarşisi ve kuralları olan bir sistemdir. Aile üyelerinin davranışları, aileden bağımsız değildir tüm üyelerin davranışlarıyla ilişkilidir ve sisteme bağlıdır. Bireyin davranışlarının ve bireylere özgü sorunların anlaşılmasında o bireye değil, bireyin diğer insanlarla kurduğu ilişkilere ve içinde bulunduğu sisteme odaklanmak gereklidir (Minuchin, 1974; Nazlı, 2013; Nichols ve Schwartz, 1997).

Minuchin (1974), aile üyelerinin birbirleriyle ilişkilerini organize eden görünmez işlevsel talepleri aile yapısı olarak tanımlamaktadır. Daha acık bir ifadeyle, aile yapısı; bireylerin aile üyeleri ile nasıl ilişkiye gireceklerini düzenleyen kurallardır (Aponte ve Van Deusen, 1981). Aile, etkileşimsel örüntüler aracılığıyla işlev görmektedir. Buna göre, her üye diğerinin davranışını başlatır ve diğer aile üyesinin davranışından etkilenir. Böylece aile üyelerinin davranışları arasında bir ardışıklık oluşur. Üyeler arasında tekrar eden bu etkileşimler, kimin kimle, ne zaman ve ne şekilde ilişkiye geçeceğine dair örüntüler kurar. Bu örüntüler, sistemin temelini oluşturur (Minuchin, 1974; Minuchin ve Fishman, 1996).

Minuchin'e (1974) göre, aile altsistemler aracılığıyla farklılaşmakta ve işlevlerini yerine getirmektedir. Ailedeki her üye bir alt-sistemdir. Bunun yanı sıra, sistemin içinde "anne-çocuk" veya "karı-koca" gibi ikili veya üçlü altsistemler bulunmaktadır. Altsistemler, ebeveyn altsistemi, büyükbaba, baba, oğul altsistemi veya kardeş altsistemi gibi çeşitli biçimlerde işlev görebilirler (Minuchin, 1974; Minuchin ve

Fishman, 1996). Ailedeki her birey, farklı düzeyde güce sahip olduğu ve farklı beceriler edindiği çeşitli altsistemlerin bir üyesidir. Örneğin bir erkek, baba, oğul, koca, ağabey veya kuzen gibi altsistemlerde farklı roller içerisindedir. Farklı altsistemlerde farklı kişilerarası ilişkiler kurmaktadır (Minuchin, 1974).

Minuchin (1974), aile ilişkilerinde, temelde eş, ebeveyn ve kardeş olmak üzere üç altsistemin varolduğunu ileri sürmektedir. Karşı cinsiyetteki iki yetişkinin bir araya gelmesiyle eş altsistemi oluşmaktadır. Eş altsisteminin, yerine getirmesi gereken görevleri vardır. Bu görevlerin yerine getirilmesi için gerekli olan temel beceriler, tamamlayıcılık ve karşılıklı uyumdur. Karşılıklı uyum surecinde eşler, birbirlerinin yeterince gelişmemiş yönlerini ortaya çıkarıp iyi özeliklerini destekleyebilecekleri gibi, birbirlerinin olumsuz yönlerini de ortaya çıkarabilirler. Eşler kendilerine ait olan ve birbirlerine duygusal destek verebilecekleri bir psikososyal alana sahip olmalıdır. Böyle bir alanın bulunmaması durumunda, çocuk veya yakın akraba gibi diğer altsistemler, eş altsistemine dahil olabilir veya eşlerden biri tarafından dahil edilebilirler (Minuchin, 1974; Minuchin ve Fishman, 1996).

Eş altsistemi çocukların gelişiminde çok öenmli rol oynar. Çocuğa günlük etkileşimleri göstererek, yakın ilişkiler için model olur. Çocuğun eş altsisteminde gördükleri, ilişkilere, hayata dair beklentilerini ve değerlerini oluşturur. Bu beklenti ve değerler, bireyin yetişkinlik döneminde de dış dünyayla etkileşimini etkiler (Minuchin ve Fishman, 1996).

Ebeveyn altsistemi, çocuğun yetiştirilmesi, bakımı ve sosyalleştirilmesine dair işlevlerle ilişkilidir. Bu altsistemde çocuk, anne babasından ne bekleyeceğini, hangisinin daha fazla gücü olduğunu ve isteklerini nasıl ifade edeceğini öğrenir. Bunun yanısıra, ebeveynler ve çocuk arasındaki etkileşimler, çocuğa hangi davranışlarının ödüllendirilip hangilerinin cezalandırılacağını ve ailenin çatışmayla nasıl başa çıktığını öğretir (Minuchin, 1974).

Kardeş altsistemi, çocuğun anne babası dışındaki ilişkilerini deneyeceği ilk sosyal ortamdır. Bu altsistemde, çocuklar birbirlerini desteklemeyi, “günah keçisi” olarak seçmeyi veya dışlamayı öğrenebilirler. Kardeşler birlikte engelleri aşabilirler, işbirliği içinde çalışabilirler ya da birbirleriyle rekabet içine girebilirler. Çocukların kardeş altsistemlerinde üstlendikleri roller, yaşamlarının sonraki dönemlerinde üstlenecekleri rolleri etkiler. Çocuk aile dışında arkadaşlarıyla ilişki kurduğunda, farklı ilişki kurma yolları öğrenir ve bu bilgileri kardeşleriyle olan ilişkilerine getirir. Ancak, eğer çocuğun

dış dünya ve ailesi arasındaki sınırlar çok katı ise, çocuk diğer sosyal sistemlerle ilişkiye girmekte zorluk yaşayabilir. Kardeş alt-sistemindeki sınırlar, ayrıca, çocuğun eş altsistemine dahil olmasını da engellemelidir; böylece, çocuğun gizlilik ve kendi ilgi alanlarına sahip olma hakkı korunmuş olur (Minuchin, 1974).

2.1.3. Aile İçi İlişkilerin Çocuk Üzerindeki Etkileri

İnsan gelişimi hemen her zaman bir aile ortamında başlamakta, gelişmekte ve beraberinde bir sosyalleşme süreci içermektedir. Bebeklikten itibaren dünyaya gelinen aile ortamında, ilk etkileşimde bulunulan kişiler aile bireyleri ve anne-babalar olmaktadır. Çocuğun yakın çevresindekiler ile özellikle anne-baba ile ilk ilişki ve etkileşimlerinin kişilik gelişiminde büyük bir önemi olduğu özellikle psikanalitik yaklaşımda vurgulanmıştır (Schultz ve Schultz, 2002).

Evrim kuramından etkilenen etnolojik bakış açısı ve birçok psikolog ise, insanların ve özellikle bebeklerin, etraflarındaki en az bir kişiyle yakın bir ilişki kurmalarının yaşamsal önemi olduğunu savunurlar (Hortaçsu, 2003). Gelişim süresince; çocuk çevresini tanımaya, çevresinde olup bitenleri kendince anlamaya, olaylara karşı bakış açısı kazanmaya çalışırken sıklıkla anne-babalarının yardımına başvurmaktadırlar. Bu yüzdendir ki aile, çocuğun kişilik yapısının temellerinin atıldığı ve gelişimsel açıdan önemli dönemlerin yaşandığı bir ortamdır.

Yapılan araştırmalar; bireyin eğitim yaşantısından meslek seçimine, ruhsal gelişiminden problem çözme becerilerine kadar çok geniş bir yelpazede anne-babanın, çocuk üzerindeki etkisini ortaya koymuştur (Yörükoğlu, 1979). Bu ilişki çerçevesinde çocuğun kişilik yapısı, ruh sağlığı ve çevresine uyum biçimi ile anne-baba davranış, tutum ve inançlarının arasında sıkı bir ilişkinin olması anne-baba davranış, tutum ve inançları ile beraber bunların etkileri ile ilgili araştırmaları gerekli kılmaktadır (Hortaçsu, 2003). Ailenin çocuk üzerindeki etkilerine yönelik kuramsal açıklamalar anne çocuk (2.1.3.1), baba çocuk (2.1.3.2), kardeşler arası ilişki (2.1.3.3) ve çiftler arası ilişki (2.1.3.4) başlıkları altında aktarılmıştır. Ayrıca anne-baba tutumlarının bireyin psiko-sosyal gelişimi ile ilgili kuramsal açıklamalara yer verilmiştir.

2.1.3.1. Anne Çocuk İlişkisi

Freud'a göre annenin bebeğin hayatında önemli bir rolü vardır. Bu döneme annesiyle sıcak, sevecen ve güven verici bir ilişki yaşayan çocuğun, yaşamı boyu diğer insanlarla da benzer nitelikte ilişkiler kurabilmesi beklenir (Geçtan,2000).

Adler'in kişilik kuramı, yaratıcı bir benlik anlayışına dayanmaktadır. Annenin tutumu sağlıklı olduğu zaman birey çevresiyle uyumlu, olumlu, yapıcı bir ilişki kurulabilir. Anne sosyal duygu gelişiminin eşiğinde bulunmaktadır. İnsanın sosyal duygusunun biyolojik mirası, annenin bakımına emanet edilmiştir. Annenin çocukla ilişkileri, anlayışı ve becerikliliği etkin araçlardır (Adler, 1992; 2002).

Adler kuramında anne babaların tutumlarına özellikle de annenin tutumlarına ve kardeşler arasındaki ilişkilerin niteliğine çok önem vermiştir. Nefret, ceza, red, ilgisizlik gibi koşullarda yetişen çocuk için Adler, istenmeyen çocuk terimini kullanır. Böyle bir çocuğa sürekli olarak istenmediği, kötü, aptal ya da çirkin olduğu söylenir. Bu koşullarda yetişen çocuğun durumundan etkilenmemesi ve eksiklik duygularına kapılmaması beklenemez (Geçtan, 2000).

Erikson'un kuramında, gelişimin her evresinde birey bir psikososyal bunalımla karşılaşır. Her bunalımda biri olumlu diğeri olumsuz iki olası çözüm vardır (Gander & Gandiner, 2001). Erikson'a göre (1968) güvene karşı güvensizlik evresinde annenin kendisini sevdiğinden, terk edip gitmeyeceğinden emin olan çocuk, annesine ve çevresine güvenir. Çocukta iyimserlik ve mutlu olmanın temelleri atılır. Sonuç olarak çocuk, kendini sevilmeye değer bulur. Kendisine verileni alırken bir yandan da kendisi verebilmek için gerekli benlik temelini oluşturur. Aksi taktirde ise anne ya da annenin yerine geçen yetişkin tarafından, reddedilen, uzak davranılan, ihtiyaçları yerinde ve zamanında sevgiyle karşılanmayan çocuk kendisine ve dünyaya karşı güvensiz bir tutum içinde olur (Senemoğlu, 2000).

Fromm'a göre (1995), anne hayata güven duymalıdır; bu yüzden aşırı huzursuz olmamalı, huzursuzluğunu çocuğa yansıtmamalı. Annelik yaşamının yarısını çocuğun bağımsız olması, sonunda kendinden ayrılması isteği doldurmalıdır. Annenin ve babanın çocuğa karşı tutumları, çocuğun gereksinimlerini tam olarak karşılar. Çocuğun, annesinin koşulsuz sevgisine ve ilgisine hem bedenen hem de ruhen ihtiyacı vardır. Fromm (1995), kendini yetersiz gören kişilerin samimi ve açık ilişkilere kendi yetersizliklerini ortaya çıkaracağı ve reddedilecekleri korkusu ile girmediklerini ifade etmiştir.

Horney'e göre çocuğun sağlıklı bir kişilik geliştirebilmesi için sevgi, destek ve anlayış sağlayan bir ortam sunmak gereklidir. Horney'e göre çocuk, davranışlarını sürekli bir yönden diğer yöne çevirir. Sevildiğini ve kabul gördüğünü hisseden çocuk, ilişki ve destek aradığında diğer insanlara kolayca yaklaşır ve ilişki kurar. Kendi isteklerinin kabul edilmesini istediği durumlarda anne babasına ya da diğer büyüklere karşı çıkabilir. İstediği zaman insanlardan uzaklaşıp tek başına kalabilir, ama yalnızlık duymaz. Nevrotik çocuk, kendisini reddedilmiş ya da reddedilebilir hissettiğinden, davranışları güvenli ortam sağlama amacına doğrultusunda düzenlenir. Davranışların yalnızca yönü değil, niteliği de değişir. Yetersizlik duyguları ile baş edemediğinden, sürekli bir korunma çabası içindedir. Kendisine doyum sağlamak için değil, zorunlu olduğu için harekete geçer. Bundan ötürü, kendisine de, diğer insanlara da güvenemez ve destek alamaz. Dolayısıyla, zaman içinde yalnızlık ve çaresizlik duyguları içine gömülür (Gençtan, 2000).

Çocuğun gelişiminde annenin önemi ile ilgili bilgilere Bowlby'nin bağlanma kuramında da oldukça detaylı yer verilmektedir. Bowlby (1958), kuramında bebeğin annesine duyduğu ve daha çok doğuştan getirilen, sosyal ilişkilerin başlangıç noktasını oluşturan, emme, ağlama, gülümseme, izleme, çağırma gibi davranışlarla kendini gösteren ve gelecekteki ilişkiler için anahtar rolü oynayan bağlanma kavramı üzerinde durmuştur. Henüz tam olarak kanıtlanamamasına karşın anne ile bebek arasındaki ilk bağlanma ilişkisinin doğum öncesinde kurulduğu ileri sürülmektedir. Bebeğin doğumdan bir yaşına kadarki dönemde uygun anne bebek ilişkisi bebeğin güvenli bağlanması ve yaşam boyu sürecek duygusal yeterliliğinin gelişimine temel olacaktır. Bununla birlikte annenin depresif duygu durumu, bir yandan çocukla konuşma ve oyun süresini kısaltmakta ve anne yeterliliğini azaltmakta; diğer yandan bebeklerin daha az duygusal paylaşım göstermeleri ve daha çekingen olmalarına yol açmaktadır. Bağlanma ilişkisinde anne anahtar konumundadır. Eğer anne, kendi anne-babası ile sıcak, sevgi dolu ve güvenli bir bağlılık ilişkisi kurmuşsa bu durum evliliğine ve çocuğu ile olan ilişkisine de yansımaktadır (Akt. Solmuş, 2010).

2.1.3.2. Baba Çocuk İlişkisi

Sumsion' a (2002), göre değişen yaşam koşulları gereği kadınların da çalışma hayatında daha fazla yer alması, kadın erkek arasında eşitliğe ve işbirliğine dayalı bir iş yaşantısını gerektirmektedir. Bu durum geleneksel rollerin, aile içi ilişkilerin değişimini

de beraberinde getirmektedir. Farklı araştırmalardan elde edilen bulgulara göre, çocuğun gelişiminde, babanın da anne kadar etkili ve önemli bir ebeveyn olduğu belirtilmektedir. Bu sonuçlara paralel olarak babalık rolünün de toplumsal beklentiler açısından bir değişim içine girdiği gözlenmektedir (Akt. Anlıkak, 2004).

Yapılan araştırmalar baba çocuk ilişkisinin çocuğun bilişsel gelişimi ve okul başarısını büyük ölçüde etkilediğini vurgulamakta, babasıyla yakın ve nitelikli bir ilişkiye sahip olan çocukların okul başarılarıyla, bilişsel gelişimlerinin olumlu açıdan etkilendiği belirtilmektedir. Bütün bunların ötesinin de baba, çocuğun kişiliğinin gelişiminde özdeşim modeli olması sebebiyle büyük bir önem taşır. Babanın yokluğu, pasifliği ya da ilgisizliği çocuğun kişilik yapısını ruh ve beden sağlığını büyük ölçüde etkileyebilir ve bazı uyum ve davranış bozukluklarının nedeni olabilir (Yavuzer, 2010).

Ataş (1993)'a göre babanın çocuğun biliş gelişimi üzerinde de etkisi önemlidir. Biliş gelişimde çevrenin etkisi göz önüne alındığında, uyarıcı bir çevreden yoksun olan çocuğun, doğal olarak biliş gelişimi de yavaş olacaktır. Bu noktada baba, uyarıcı bir çevre sağlaması nedeniyle önemli bir etkiye sahiptir. Babaların çocukları ile zaman geçirmeleri, okul hayatları ile ilgilenmeleri, akademik başarıları ve beklentilerine önem vermeleri çocuklarının zihinsel gelişimine destek sağlamaktadır. Babalar çocuklarının dil gelişiminde önemli rol oynamaktadırlar. Çocukların dil gelişiminde yaşamın ilk üç yılında uyaranların fazlalığı önemlidir. Babaların çocuklarını etkileşime sokmaları, zengin uyarıcılar sunması ve duyarlı bir baba çocuk ilişkisi oluşturmaları çocukların dil gelişimlerini olumlu yönde etkilemektedir (Akt. Bartan, 2010)

Babanın çocukla geçirdiği zaman, birlikte yaptığı etkinlikler, sorumluluk alması, ihtiyaç duyulduğunda ulaşılabilir olması gibi boyutların babaya bağlanmada etkili olduğu bilinmekle birlikte bunların dışındaki farklı etkenlerinde bağlanmayı etkilediğini ortaya koymuştur. Babaya bağlanmada babanın duyarlılık düzeyinin yüksek olması çocuğun güvenli bağlanma sağlamasına etken olmaktadır (Solmuş, 2010).

2.1.3.3. Kardeş İlişkileri

Kardeş ilişkileri hem dolaylı hem de doğrudan birbirinin gelişim süreçlerini etkilerler. Meyer ve Vadasy (2008) yaptıkları çalışmalarda bireylerin her türlü ihtiyaçlarını kardeş etkileşimi ile giderebileceklerini akran desteğinde en yüksek desteği kardeş yardımı ile aldıklarını vurgulamışlardır. Kardeşler, birbirlerini hiç kimsenin bir başkasını tanıyamayacağı kadar iyi tanırlar. Bununla birlikte, ebeveynleri ile olan

ilişkilerinin düzeyi de karşılıklı olarak birbirlerinin gelişim sürecini etkilerler (Dunn, 1991).

Adler'in (1969), kuramsal yaklaşımı, kardeşler arasındaki ilişkilere ve ailedeki psikolojik doğum sırasına ve konumuna özel önem gösteren tek yaklaşımdır (akt. Corey, 2005). Adler'e (1969), göre çocuklar aynı anne babaya sahip olmalarına ve de aynı evde büyümelerine birbirine eş sosyal çevrelere sahip olmamaktadırlar. Bir diğer kardeşten büyük ya da küçük olmak, diğer kardeşlerin gelişine bağlı olarak çeşitlilik gösteren ebeveyn tutumlarına maruz kalmak, yaşam tarzının oluşumunu etkileyen kendine has koşulları oluşturmaktadır. Adler'e göre çocuğun aile içindeki doğum sırası kayda değer bir önem taşımaktadır. Özellikle de aile içindeki pozisyona eşlik eden durumun nasıl algılandığı önemlidir (Akt. İnanç & Yerlikaya, 2008).

Adler (1969), kuramında anne babaların, özellikle de annenin tutumlarına ve kardeşler arasındaki ilişkinin niteliğine önem vermiştir. Bu görüşe göre; çocuğun aile içinde yakın ilişkiler geliştirmesi ve aile üyelerinin oluşturduğu koşulların çocuğun gelecekteki davranışlarını belirlemesi kaçınılmaz bir durumdur (akt. Geçtan, 2000).

Adler'den sonra aile sistemleri kuramını geliştiren Minuchin de (1974), kardeş altsisteminin önemli olduğuna değinmekte ve bu altsistemi çocukların akran ilişkileri yaşadığı ilk "sosyal laboratuvar" olarak tanımlamaktadır. Piaget ve Sullivan, çocukların diğer çocuklarla olan ilişkilerinin ahlaki değerler ve sosyal duyarlılık gelişiminde çok önemli olduğunu belirtmişlerdir (Dunn, 1995).

Furman ve Buhrmester (1985), kardeş ilişkilerinin niteliğini belirleyen etkenleri; (a) aile yapısı (cinsiyet, kardeşin cinsiyeti, yaş, yaş farkı, doğum sırası, ailenin büyüklüğü), (b) anne baba ve çocuk ilişkileri (ilişkilerin niteliği, kardeş ilişkilerinin yönetimi) ve (c) çocukların karakter özellikleri (bilişsel, sosyal, kişilik) olarak tanımlamışlardır. Bununla birlikte; kardeş ilişkilerinin, anne baba -çocuk ilişkileri ve çocukların karakter gelişimleri üzerinde etkili olduğunu belirtmişlerdir. Ayrıca; anne baba–çocuk ilişkileri ile çocukların karakter gelişimleri ve aile yapısı özellikleri arasında da bir ilişki olduğunu savunmuşlardır (Akt. Bozbey-Akalın, 2005).

2.1.3.4. Çiftler Arasındaki İlişki

Ailede annenin ve babanın kişilik özellikleri, ailenin yapısında ve ailenin atmosferinde önemli bir etkiye sahiptir. Kendisine güvenen, sevecen, tutarlı, kendisiyle

barışık olan anne babaların, ailedeki diğer bireyleri de bu doğrultuda etkilediği araştırmalarla desteklenmiştir (Güngör, 2001).

Çocuklar eşlerin kendi aralarındaki veya başkalarıyla olan ilişkilerini takip ederler. Sonraki yaşantılarında gösterecekleri işbirliği ve sosyal ilişkilere ait davranışları anne babaları ile etkileşimleri ve onların gözlemledikleri davranışları sonucu kazanırlar. Anne ve babasıyla sağlıklı iletişimi olan çocuklar, karşılaşacakları sorunları sağlıklı bir şekilde çözme yolunu seçtikleri görülmektedir. Anne ve babaların çocukları ile sağlıklı ve etkili iletişim kurmaları için başta kendilerine güvenmeleri ve çocuklarına karşı saygılı, çocuklarının ihtiyaçlarına karşı duyarlı, çocuklarıyla etkili zaman geçiren, çocuklarının duygu ve düşüncelerini paylaşabilen onları bir birey olarak gören tutum sergilemeleri gerekmektedir (Çağdaş, 2003).

Ailenin problemi genellikle eşlerin evlilik problemiyle başlar. İnsanlar birbirlerini tamamlamak için evlenirse sağlıklı bir seçim yapmış olurlar. Eğer, insanlar kendi eksikliklerini tamamlamak için evlenirlerse işte o zaman ailede problemler oluşmaya başlar. Eşler bu problemlerden kurtulmak adına bir bebek sahibi olurlar. Ve kendi hayallerini bebekten beklerler. Çocuk büyüdüğünde kendi benliğini kazanmaya başlar. Bu süreçte anne ve babaları tarafından reddedilir. Ebeveynler genellikle yatışma içindedir. Çocuğun ebeveyni ile olan ilişkisi, onun cinsiyet gelişimini de etkiler. Bireyler ebeveynleriyle olan ilişkilerinden benlik saygısı kazanırlar. Olumlu bir benlik saygısı için şu koşulların, bireyin ilk yaşamında bulunması gerekir. Bu koşullar; fiziksel ihtiyaçların karşılanması, başkalarıyla ilişkiler kurması, başkalarının dünyası üzerinde egemenlik kurma deneyimi edinmesi, değerli ve ayrı birey olduğunun onaylanması, kadın veya erkek olduğunu kabul etmesidir (Nazlı, 1997).

Evlilikte uyum, anne baba çocuk ilişkisinde duygusal süreci olumlu biçimde etkilemektedir. Çiftler, evliliklerinden doyum sağladıklarında çocuklarda kendilerini güven içinde hissetmektedir. Bunun tam tersi durumlarda sorunlu evliliklerde çocuklar kaygılı, saldırgan, içedönük bireyler olabilmekte, davranış bozukluğu gösterebilmekte ve kendilerini güvende hissetmeyebilmektedirler (Yazgan-İnanç & Bilgin & Atıcı, 2004). Kısaca bireyin anne babası ile olan ilişkileri, onun dünyayı ve kendisini algılamasını biçimlendirmektedir.

2.1.4. Anne Baba Tutumları

Anne-baba çocuk ilişkilerini konu alan literatüre bakıldığında, anne-baba tutumları ve davranışlarının değişik başlıklar altında sınıflandırıldığı görülmektedir. Farklı kuramcılara göre faklı sınıflandırmalar öne çıkmıştır, bu sınıflandırmalarda öne çıkan yaklaşımlardan ilki Baumrind üç farklı ebeveyn tutumunu (otoriter - demokratik ve izin verici) içeren modelidir, bir diğeri Maccoby ve Martin'in iki boyutlu (kabul/ilgi ve sıkı denetim/kontrol) bakış açısı modeli ve Psikanalitik yaklaşımın, anne-babanın kabul ve reddetme davranışları üzerinde durulan modelidir.

Baumrind'in (1971; 1980; 1991) ebeveynlik stilleri (otoriter, demokratik ve izin verici ebeveynlik) kavramını ortaya atmasında sonra ana-babaların çocuk yetiştirme tutum ve davranışları en çok araştırılan konulardan biri olmuştur. Anne babaların çocuk yetiştirme tutum ve davranışları kültür ve değerler aktarımda temel sosyalizasyon araçlarıdır (Grusec, Goodnow & Kuczynski, 2000).

Ebeveynlik tutumları kavramı, gelişim psikolojisinde, anne babaların çocuğun sosyalleşme sürecindeki etkisini anlamak ve bunun çocuğun psikolojik gelişimindeki etkilerini incelemek için ortaya atılmıştır (Baumrind, 1967; Maccoby & Martin, 1983). Bu kavramı sistemli olarak ele alan ilk araştırmacı Baumrind (1967), çocukların, hayat deneyimlerinin olmaması ve henüz olgunlaşmamış olmaları nedeniyle, doğuştan gelen becerileri, potansiyelleri doğrultusunda ve sosyal kurallar içerisinde kendi davranışlarını yapılandırmak ve olgunlaştırmak gibi "yetişkince" eylemleri öğrenmek, kısacası "sosyalleşmek" için bakıcılarına (anne, babalarına) bağımlı olduklarını ileri sürer (Baumrind, 1989).

Baumrind (1996), tarafından yapılan çalışmalarda ebeveynliği tanımlayan iki temel boyut bulunmaktadır, öne sürülen birinci boyut; yakınlık, bakım, kabul veya sorumluluğu içermektedir. Bu boyutta yer alan özellikler çocuğa gösteriliş biçimine göre farklı sonuçları doğurabilmektedir. Örneğin, ebeveyn çocuğuyla duygularını paylaşması, yakınlık kurması, empatik olabileceği gibi, ihmalkâr, mesafeli ve uzak durmasıyla da olumsuz sonuçlara yol açabilir. İkinci boyutta ise çocuğun bakımıyla ilgilenen kişinin çocuğa dönük istekleri, kontrolü, müdahaleciliği yer almaktadır. Bu boyutta iki farklı sonuç ortaya çıkabilmektedir. Özellikler olumlu yönde kullanıldığında empatik, çocuğun gelişim dönemi özelliklerine uygun beklenti düzeyi, olumlu duygusal ilişkiler kurabilmektedir. Ancak bu özellikler olumsuz açıdan değerlendirildiğinde; müdahaleci, beklenti düzeyi yüksek, ceza anlayışına dayalı bir ebeveyn – çocuk ilişkisi

ortaya çıkmaktadır (Baumrind, 1996; Holden, I997; Herz & Gullone,1999; Lai & Salili, 1999).

Genel olarak bakıldığında, anne baba tutumların altında da iki temel boyutun yer aldığı görülmektedir (Baumrind, 1967). Bu boyutlar, anne babanın çocuğa karşı gösterdiği sıcaklık, yakınlık, kabul ve ilginin derecesi ile ilgili olan kabul/ilgi boyutu ile çocuğa uygulanan gözetimin ve denetimin düzeyi ile ilgili olarak da sıkı denetim/kontrol altında tutma boyutlarıdır. Ana babaları yüksek düzeyde kabul edici ve ilgili olan çocukların daha güvenli, mutlu ve zihinsel yönden daha sağlıklı oldukları; ana babalarından ilgi, sevgi ve kabul görmeyen çocukların ise daha kaygılı, özdenetimlerinin ve özsaygılarının daha düşük olduğu bulunmuştur. Sıkı denetim ve kontrol çocuk üzerinde uzun vadede olumsuz etkileri olduğu belirtilmiş, çocuğun ana babasından korkmasına ve bu yüzden de sosyal kuralları içselleştirme ve özerklik geliştirmede sorunlar yaşamasına neden olduğu gözlenmiştir. Aşırı denetimin, çocuğun, ana babasının saldırgan davranışlarını model almasına yol açtığı da bulunmuştur (Rothbaum & Weisz, 1994).

Baumrind'in (1969), yaklaşımını temel alan diğer araştırmacılar, ana babalık tarzlarının sıcak ilgi (ya da kabul) ve kontrol (ya da disiplin) olarak isimlendirilen iki temel boyutun kesişmesinden ortaya çıkan dört temel boyutta ele alınmasının daha doğru olacağını ileri sürmüşlerdir (örn., Darling & Steinberg, 1993; Maccoby & Martin, 1983; Steinberg, Mounts, Lamborn & Dornbusch, 1991).

Dört kategori iki temel boyutun yüksek ve düşük düzeylerinin farklı bileşimleri olarak tanımlanmıştır. Boyut düzeyinde sınıflamada demokratik dengeli (yüksek sıcak ilgi ve yüksek kontrol) ve yetkeci (düşük sıcak ilgi ve yüksek kontrol) çocuk yetiştirme tarzları Baumrind'in demokratik dengeli ve yetkeci tarzına karşılık gelmektedir. Bu modelde Baumrind'in izin verici ana babalık tarzı iki farklı kategori ile tanımlanmaktadır. Yüksek düzeyde sıcak ilgi ve düşük düzeyde kontrolün birlikte görülmesi izin verici-şımartan yetiştirme tarzı olarak tanımlanırken, hem sıcak ilginin hem de kontrolün düşük düzeyde olduğu tutum ihmalkar çocuk yetiştirme tarzı olarak tanımlanmıştır. En olumsuz ve riskli ana babalık olarak kabul edilen ihmalkar tarzda ise ebeveynler tam anlamıyla ilgisizdir, disiplin ya hiç yoktur ya da tutarsızdır ve aile bireyleri çatışma ve münakaşayı bir problem çözme stratejisi olarak kullanırlar (Akt. Sümer, Aktürk & Helvacı, 2010).

Ailenin çocuk üzerindeki etkilerinin daha çocuk anne karnındayken başladığı bilinmektedir. Çocuğun doğumuna karşı ailenin isteksiz olması, dolayısıyla ortaya çıkan duygusal tepki yoğunluğu, kızgınlık, ruhsal ve fiziksel yorgunluk, umutsuzluk, korku gibi duyguları, aşırı heyecanları bebeği daha anne karnındayken bile etkiler. Bu duyguların heyecanların uzun süreli olması, bebeği doğuştan sonra da etkiler (Eksi,1990).

Ana-baba-çocuk ilişkilerine katkıları büyük olan Freud ve psikanalitik yaklaşımın diğer öncüleri, ana-baba-çocuk etkileşimini vurgulayan ilk kuramcılardır. Bu kuramcılar daha çok beslenme şekli, memeden kesme, tuvalet eğitimi üzerinde durmuşlardır. Ana-baba tutumlarının çocuklar üzerindeki etkilerine ilişkin araştırmalar daha sonraki yıllarda yapılmıştır (Hakan, 2003).

Yapılan araştırmalar ana baba tutumlarının iki temel boyutunun süre giden varlığını desteklemektedir (Schaefer, 1959; Akt. Gander & Gardiner, 2001). Bu boyutlardan birincisi kabul-ret, sıcak (kabul edici ya da onaylayıcı) ya da düşmanca (reddedici ya da onaylamayıcı) olabilen ana baba davranışları üzerinde odaklanır. Sıcak bir ilişki çocukların sorumlu ve kendi kendini denetleyebilir bir kişilik geliştirmelerine yardım eder; düşmanca ilişki ise saldırganlığı destekleme eğilimindedir. İkinci boyut olan ise denetim-özerklik boyutu, ana babaların davranış kurallarını yürütmede ne kadar kısıtlayıcı ya da izin verici oldukları üzerinde odaklanır (Gander & Gardiner, 2001).

Wolberg (1967), istenmemiş, ihmal edilmiş, reddedilmiş ve sevilmemiş çocukların daha düşük benlik saygısı olduğunu bulmuştur (akt. Polat, 1998). Freud, kişilik kuramının temelini çocukluk üzerine temellendirmiştir. Freud, çocuk gelişimini belirli kritik gelişim dönemleri ile açıklamıştır. Çocukların bu dönemlerdeki ihtiyaçları zamanında karşılanmadığı takdirde bir sonraki döneme sağlıklı bir şekilde geçilemeyeceğini vurgulamıştır. Bu yüzden, çocuğun bakımından sorumlu kişinin çocuğun ihtiyaçlarını karşılaması gerekmektedir. Ancak bu şekilde kişilik sağlıklı olarak gelişebilir (Akt. Roberts, 1994).

Psikanalitik yaklaşımda, anne-babanın kabul ve reddetme davranışları üzerinde durulmaktadır. Anne-babanın duygusal gereksinimleri belli bir ölçüde karşılanmazsa, anne-babalar duygusal gereksinimlerin karşılanmayışından doğan kimi duygusal davranışlarını anne-babalık tutumlarına etki eder. Duygusal gereksinimlerin karşılanamayışı, çocuğu gereğinden fazla koruma ya da reddetme davranışı olarak ortaya çıkar (Dönmezer, 1999).

Psikodinamik bakış açısına sahip araştırmacılar anne baba ve çocuk arasındaki duygusal ilişki ve bu ilişkinin çocuğun psikoseksüel, psikososyal ve kişilik üzerindeki etkisiyle ilgilenmişlerdir. Anne baba ve çocuk arasındaki duygusal ilişkilerin bir aileden diğerine gösterdiği bireysel farklılıklar, ebeveyn tutumlarındaki farklılıklara bağlanmaktadır (Yılmaz, 2000).

Türkiye'de de yapılan anne babalık tutumları araştırmalarında öncülük eden Yıldız Kuzgun da (1972), anne baba tutumlarını 3 tipte incelenmiştir "Demokratik", "Otoriter" ve "İlgisiz".

Otoriter Ana-Baba: Otoriter ana-baba kendisini toplumsal otoritenin temsilcisi olarak görür ve çocuğundan mutlak itaat bekler. Çocuğuyla dilsel alışverişte bulunmaz istek ve emirlerinin tartışmasız yerine getirilmesini ister. Otoriter davranan ana ve baba için esas olan çocuklarının onlara itaat etmesidir. Burada çocuğun isteklerinin bir önemi yoktur. Anne ve baba çocuğu dinlemezler ve onu anlamaya çalışmazlar bunun yerine ise onu eleştirir ve baskı yolu ile kontrole çalışırlar. Önemli olan anne ve babanın isteklerinin yerine getirilmesidir. Çeşitli emir ve katı kurallar yolu ile çocuğa istediklerini yaptırmaya ve ona istedikleri biçimi vermeye çalışırlar. Bu tür anne ve babalar sıcaklıktan yoksundurlar. Onlar için esas olan kendi istekleridir. Ceza gibi disiplin yöntemleri çok sık olarak kullanılır. Bu tür anne ve babaya göre çocuk için en önemli meziyet anne ve babaya itaat ve onların dediklerinin yapılmasıdır (Kulaksızoğlu,1998).

İlgisiz Ana-Baba: Çocuğunu ihmal hatta psikolojik yönden reddeder. Çocuğun ilgi ve ihtiyaçlarından habersizdir. Nerede ve ne yaptığı ile pek ilgilenmez. İlgisiz ana - baba en az sevgi gösteren ve davranışlarına en az kontrol uygulayan ana- babalardır (Kuzgun,1972).

Demokratik Ana-Baba: Çocuğuna içten sevgi ve saygı duyar ve bunu şartsız olarak gösterir. Çocuğun ilgi ve ihtiyaçlarına karşı duyarlıdır. Yaşına göre çocuğu kendisi ile ilgili kararlar almaya teşvik eder. Çocuğun görüşlerine değer verir, dilsel alış verişe olanak sağlar, hemen her konuda çocuğa rehber olmaya çalışır. Eşitlikçi ve demokratik tutum gösteren anne-baba çocuklarına karsı daha arkadaşça yaklaşır, onlarla birçok şeyi paylaşırlar, onlara değer veririler ve bunu onlara hissettirirler. Anne-babalar katı kurallar koymak yerine esnek davranmasını da bilirler (Kulaksızoğlu, 2002).

Ana-baba-çocuk ilişkilerinin algılanması ve bu ilişkilerin çocuğun uyumu üzerinde, etkili olup olmadığını inceleyen Serot ve Teavan (1961) ailesi ile olan ilişkiyi çocuğun algılama biçiminin onun uyumu üzerinde etkili olduğunu saptamışlardır. Cox (1982), çocukların ana babalarının davranışlarını algılamaları ile akran kabul ve reddetmesinin ilişkisini incelediği çalışmasında, çocukların ana-babalarının davranışlarını algılarının, davranışları üzerinde geniş kapsamlı bir etkisi olduğunu ortaya koymuştur (Akt. Torucu,1990).

2.2. Kişisel Yapılar Kuramı

2.2.1. Temel Kavramlar

George Kelly'e göre insan davranışı hem gerçekliğe hem de insanların gerçeklik algılamasına dayanmaktadır. Kelly, Skinner' in davranışın çevre tarafından şekillendirildiği fikrini reddettiği gibi tek gerçeğin insanın öznel algısı olduğu şeklindeki mutlak fenomenolojiyi de reddetmektedir. Kelly (1955) evrenin gerçek olduğu ancak insanların bunu değişik yollarla yorumladığı görüşünü savunmaktadır. Bu nedenle insanların kişisel yapıları ya da olayları anlama ve açıklama şekilleri, onların davranışlarını yordamada anahtar rol oynamaktadır (Akt. İnanç & Yerlikaya, 2008).

Kelly olayları yorumlamak ve kestirmek için kullandığımız bilişsel yapıları kişisel yapılar olarak adlandırdı. Hiçbir insanın kişisel yapıları bir başka insanınkine benzemez ve hiç kimse zihnindeki yapılarını birbirine benzer biçimde düzenlemez. Bu yapılar neye benzer? Kelly kişisel yapılarımızı çift kutuplu olarak tanımlar yani, ilgili nesneleri kendi yapılarımıza göre ve / veya şeklinde sınıflandırırız. Örneğin, birisiyle ilk tanıştığımda, kişinin zihnimdeki imgesini oluştururken cana yakın-soğuk, uzun-kısa, akıllı- aptal ve erkeksi-kadınsı gibi kişisel yapıları kullanırım. Karşılaştığım kişinin cana yakın, uzun boylu, akıllı ve kadınsı olduğuna karar verebilirim. Ancak bu durum, dünyayı sadece siyah-beyaz gördüğümüz, gri tonlara hiç yer vermediğimiz anlamına gelmemelidir. İlk başta siyah –beyaz yapıları uyguladıktan sonra, bu siyahlığın ve beyazlığın derecesini belirlemek için başka çift kutuplu yapılar kullanırım. Örneğin yeni tanıştığım insanın akıllı olduğuna karar verdikten sonra akademik açıdan akıllı sağduyu sahibi yorumlarıyla kişinin neye benzediğini daha iyi anlamaya çalışırım (Burger, 2006).

2.2.2. Kişisel Yapılar

Kişisel yapı, bireyin nesne ve insanları ne şekilde benzer, nesne ve insanlardan ne şekilde farklı olduğunu anlama yöntemidir. Örneğin, Ashley ve Brenda'nın benzer olduğunu ancak Carol'dan nasıl farklılaştığını görebilirsiniz. Aynı bağlam içinde karşılaştırma ve tezatlık mümkündür. Ashley ve Brenda çekici ve Carol da dindar demek; çekicilik bir boyut, dindarlık da başka bir boyut olduğundan kişisel yapı oluşturmaz. Ashley ve Brenda'nın çekici; Carol'un çekici olmadığını anlarsanız ya da Ashley ve Brenda'nın dindar olmadığını ancak Carol'un dindar olarak görürseniz yapı oluşabilir (Feist & Feist, 2006).

Her birimiz çevremizi yorumlamak, tahmin etmek ve böylece kontrol etmek için kendi kişilik yapılarımızı tasarlar ve test ederiz. Dış dünyayı ister doğru ister yanlış yorumlayalım, yaşantılara anlamlarını veren ve davranışlarımızı belirleyen şey kendi yarattığımız yorumlamamızdır (Ewen, 2003).

Kelly (1955), anahtar terimlerle bu temel varsayımı netleştirmiştir. Öncelikle, bireyin süreçleri şeklindeki bir ifade, canlı, değişen ve hareket eden insanı kasteder. Kelly burada hayvanlarla, toplumla veya bireyin herhangi bir kısmıyla veya işleviyle ilgilenmez. Yaşamın kendisi bireyin hareketini açıklar (Feist & Feist, 2006).

Kelly (1955), insanların kanallar ve patika yollar ağıyla bir yönle hareket ettiklerini belirtmek için kanalize terimini seçmiştir. Ancak bu ağ, insanların bir dizi eylemlerini hem kolaylaştıran hem de sınırlayan şekilde esnektir. Bir sonraki anahtar ifade, insanların eylemlerini geleceğe dair tahminlere göre yönettiklerini öne süren olayları öngörme şekilleridir. Ne geçmiş, ne de gelecek tek başına davranışlarımızı belirler. Kelly (1955), insanların geçmişten değil de geleceğe dair bakış açılarından etkilendiklerini ifade eder. İnsanlar daima "geleceğe şu anın penceresinden bakmaktadır" (Feist & Feist, 2006).

Kelly, kişiliğin benzersizliğini vurgulamıştır. Ancak bu vurgu, insanların benzer sosyokültürel geçmişten gelmesinin benzer bir şekilde yaşantıya sahip olduğunu ve böylece olayları benzer yorumladıklarını varsayan toplumsallık önermesiyle kıvama getirilmiştir. Yine de Kelly, olayları bireysel yorumlayışımızın önemli olduğu ve hiçbir iki insanın tamamen aynı kişisel yapılara sahip olmadığı fikrine sahiptir (Feist & Feist, 2006).

2.2.3. Kişisel Yapılar Kuramının On bir Temel Önermesi

Kelly (1955), Kişisel yapılar kuramı bir temel varsayımla ifade edilmekte ve destekleyici 11 önermeyle detaylandırılmaktadır. Temel varsayım "bir kimsenin süreçlerinin, olaylar hakkındaki beklentileri yoluyla psikolojik olarak yönlendirdiğidir." Diğer bir deyişle insanlar olup bitenleri belli bir bekleyiş çerçevesi içinde algılanmaktadır. Bu varsayım, sorgulanmaya ve bilimsel sınanmaya açık deneysel bir varsayımdır (Akt. İnanç & Yerlikaya, 2008).

George Kelly (1955) Kişisel yapılar kuramını oluşturan on bir önermesi aşağıda sunulmuştur:

2.2.3.1. Yapılanma Önermesi

Kişi olayları onların dönütlerini yorumlayarak tahmin eder. Geleceği tahmin etmek için, geçmişte olanları yorumlarız.

İki sınıf arkadaşı ya da iş arkadaşı ile muhatap olduğunuzu düşünün. Bu ilişkilerde ne olacağını tahmin etmek için, daha önceden işe yaramış kişisel yapılarınızı kullanırsınız. Fred'in çoğu kez arkadaşça ('soğuk 'un zıttı) davrandığını, fakat Joan'ın sıklıkla düşüncesizlik ('düşüncelinin zıttı) yaptığını hatırlayabilirsiniz. Bu yüzden Fred'in onu yarın gördüğünüzde sizi sıcak bir şekilde karşılayacağını, fakat Joan'ın geçen Salı bitmesi gereken ödevini yapmayacağını tahmin edebilirsiniz. Eğer bu tahminlerin doğruluğu kanıtlanırsa, bu insanların davranışlarını tahmin ederken bu arkadaşça-soğuk-düşüncesiz-düşünceli yapılarını kullanırsınız.

2.2.3.2. Bireysellik Önermesi

Kişilerin yapıları birbirinden farklılık gösterir. Farklı insanlar olayları farklı yorumlar. Önceki örnekte, başka birisi Fred'i yalnızca sizden ne alabileceğiyle ilgilenen ('dürüst 'ün zıttı) fırsatçı biri olarak veya Joan'ı kolayca ilgisi dağılan ve belki de odaklanma eksikliği bozukluğu ('odaklın'ın zıttı) bulunan biri olarak yorumlayabilirdi. Kelly, benzer şekillerde "arkadaş canlısı olan vs. arkadaş canlısı olmayan" gibi yapıları kullanabilmemiz için Adler ve Allport'un her kişiliğin tamamen eşsiz olduğunu vurgulayan uç düşüncesine başvurmaz. Fakat herhangi iki insanın kişilik yapıları asla özdeş değildir, sıklıkla ve büyük ölçüde farklılık gösterir. Bu yüzden her birimizin dünyayı nasıl yorumladığını belirlemek gereklidir.

2.2.3.3. Düzenleme Önermesi

Her birey olayları daha isabetli tahmin edebilmek için karakteristik olarak evrilir; bir yapı sistemi, yapılar arasındaki sıralı ilişkileri kapsar. Geleceği önceden görmek, eğer kişisel yapılarımız bir sıraya göre düzenlenirse daha kolay olacaktır. Bu yüzden bazı yapıları diğerlerinden daha fazla önemseriz. Hiyerarşik sistem, birçok seviyeden oluşmasının sonucu olarak, farklı yapıların farklı zamanlarda öne çıkmasını sağlayacak kadar esnek ve birinin kullandığı belirli bir yapıdan daha kişisel ve ayrıdır.

Bir adamın "iyi vs. kötü" şeklinde bir üst (üst ordinat) kişilik yapısı kurduğunu ve bu hiyerarşinin "akıllı vs. aptal" ve "temiz vs. pasaklı" şeklinde iki daha az etkili (alt ordinat) yapı içerdiğini farz edelim. Bu adam için, bir şeyin iyi da kötü olduğunu tahmin etmek çok önemlidir. Bu yüzden oldukça yargılayıcı şekillerde davranış gösterir, sıkça diğer insanların zekâlarını ya da titizliklerini değerlendirir.

Şimdi bir kadının "güvenli vs. tehlikeli" yapısıyla üst, "iyi vs. kötü" yerler ve "arkadaşlar vs. yabancılar" yapılarıyla da alt ordinat kurduğunu farzedelim. Güvende olmanın iyi bir şey olduğuna inandığı için sürekli güvenlik ihtiyacı ve tanıdık yüzlerle birlikte olmak için uğraşacaktır.

Bu her iki kişi de "iyi vs. kötü" kişilik yapısını kullanmaktadır. Fakat hiyerarşileri farklı olduğu için davranışları da farklıdır.

Tüm kişisel yapılarımızı, üst ve alt ordinatlarımızı kendimiz yarattığımız için, yaşamak için kendi rehberimizi belirleriz. Ancak kendimize empoze ettiğimiz bazı kurallarımız, diğerlerini değiştirmekten daha zordur. Kadının sonunda güvenlik arayışının sıkıcı olduğuna karar verdiğini düşünelim. Bu davranışı değiştirmek için hiyerarşiyi "güvenli vs. tehlikeliyi" "ilginç vs. sıkıcı" yapısına alt ordinat haline getirerek tekrar inşa etmek gerekli olacaktır. (Bu halde bir aktivitenin ilginç olması, onun güvenli olmasından daha önemli hale gelmelidir.) Bu, "güvenli vs. tehlikeli" yapısı hiyerarşide zaten diğer yapıların alt ordinatı ise çok zor olmayacaktır (Hiyerarşilerin genellikle ikiden fazla seviyeleri bulunur). Fakat eğer "güvenli vs. tehlikeli" en üst seviyede (çekirdek yapı) ise onun davranışını yönetecek ve muhtemelen diğer yapılarını daha önemli hale getirerek güvenlik arayışını terk etmeyi reddedecektir. Bu olduğunda, değişim psikoterapi olmadan neredeyse imkânsız olacaktır.

2.2.3.4. İkilik (Kutupsallık) Önermesi

Bir kişinin yapısal sistemi sınırlı sayıda kutupsal yapıdan oluşur. Her kişilik yapısı iki kutupludur. Bir kişilik yapısı iki kutup tarafından tanımlanır ve bir kutbun zıttını bilmeden diğerinin ne anlama geldiğini anlayamayız. Bir yabancının davranışını tahmin etmeyi isteyen üç insan düşünelim. Yeni arkadaşlıklar kurmak isteyen bir kadın "arkadaş canlısı vs. soğuk" yapısını kullanır. Çocukluğunda alay edilmiş ve kötü sözler söylenmiş ve bunun farkındalığını sürdüren bir adam "arkadaş canlısı vs. alaycı" yapısını tasarlar. Paranoyak bir kişi "arkadaş canlısı vs. rahatsızlık verici" yapısını yaratır. Bu insanların hiçbiri ortak "arkadaş canlısı" kutbunu kullanmalarına rağmen dünyayı aynı şekilde yorumlamaz.

Tüm kişisel yapılar iki kutuplu olduğu için, Kelly "o ya da bu" düşüncesini savunma yanlışını yapıyor gibi görünebilir ("insanlar düşünceli veya düşüncesiz, açık yürekli ya da sahtekâr, iyi ya da kötü, ortası yok"). Ama Kelly dünyamızın gri nüanslardan oluştuğunun gayet farkındadır ve kişilik yapılarımızı böyle ince farklılıkları tahmin edebilmek için kullanabileceğimizi (ve kullanmamız gerektiğini) söyler. Düşünceli olmak, ilgililik (bencilliğin zıttı), yardımseverlik (kayıtsızlığın zıttı), ve nezaketi (kabalığın zıttı) içerir. Bir kişi bu davranışları daha çok gösterdikçe, ondan daha fazla düşünceli olmasını bekleriz. Veya "açık yürekli vs. sahtekâr" (ya da "iyi vs.kötü") gibi bir yapı, X Y ile kıyaslandığında daha dürüsttür ve W, X'e göre daha dürüsttür gibi yorumlamalar şeklinde birçok politikacıya başarıyla uygulanabilir. Bu W (en dürüst),X ve Y (en sahtekâr) şeklinde bir ölçü meydana getirir. Böylece X'in Y'den daha fazla ve W'dan daha az dürüst davranacağını tahmin edebiliriz. Yaşadığımız dünyada olayların kendileri değil, yalnızca onları yorumlama araçlarımız iki kutupludur.

2.2.3.5. Seçim Önermesi

Kişi iki alternatifli sisteminin genişlemesi ve tarifi için en muhtemel olanı kendisi tahmin eder ve seçer. İki kutuplu kişilik yapılarından geleceği daha doğru tahmin etmemize olanak sağlayan kutba daha fazla değer veririz. Kişilik yapıları geleceği tahmin etmemizin tek yöntemi olduğu için, sürekli olarak onların kullanışlılığını geliştirmek için çabalarız. Bunu yapmanın iki yolu vardır. Hâlihazırda kullandığımız yapıları daha fazla belirginleştiren güvenli süreç ve gitgide daha az şey hakkında kesin olmak. Fakat yaşadığımız dünyayı daha geniş çapta anlayabilmek yalnızca bir süre

keşfedilmemiş sularda yelken açarak, yeni yapılarımızı test ederek ve bazı yanlış tahminlerin riskini alarak mümkündür. Böylece hayatın yeni yönlerini keşfetmenin heyecan verici yolunu seçerek yapısal sistemimizi genişletebilir ve sisli ufukta gittikçe daha fazla şeyin farkına varabiliriz.

Güvenliği veya macerayı seçerek (farklı zamanlarda değişiklik gösteren bir karar), bu amaca bizi ulaştıracak kişisel yapı kutbunu seçeriz. Dünyayı düşman olarak gören ve tüm yabancıları genellikle "düşman" olarak gören bir insanın yeni birini "arkadaş" olarak görme riskini alarak yeni deneyimler aramaya karar verdiğini düşünün. Bu kutup alışılagelmiş olmadığı için, bu kimse bazı hatalı tahminlerde bulunmaya ve arkadaşça davranışları doğru olarak tahmin edemeden önce bazı hayal kırıklıklarıyla karşılaşmaya meyilli olacaktır. "Güvenlik garantili macera diye bir şey yoktur."

2.2.3.6. Aralık (Ranj) Önermesi

Bir yapı sınırlı aralıktaki olayların tahmini için uygundur. Her hangi bir kişilik yapısı yalnızca bazı tür olaylar için kullanışlıdır.

İyi bir kişilik teorisi gibi, bir kişilik yapısı da sınırlı aralıkta uygunluğa sahiptir: Bazı olayları tahmin etmeye yardım eder, fakat diğerleri için kullanışsızdır. Örneğin insanlar ve binalar genellikle "uzun" ya da "kısa" olarak yorumlanır. Fakat hava ve korku bu yapı aralığının dışında olduğu için "uzun hava" ya da "kısa korku" gibi yorumlar yapmayız, bu tanımlar saçma olur. Bazı kişilik yapıları diğerlerinden daha geniş bir aralığa sahiptir, "iyi vs. kötü" yapısını "kaba vs. nazik" yapısından muhtemelen çok daha fazla unsura uygulayabilirsiniz.

2.2.3.7. Deneyim Önermesi

Birinin yapısal sistemi, olayların dönütlerini başarıyla yorumladıkça zenginleşir. Sıklıkla kişilik yapıları sistemimizi tekrar gözden geçiririz, böylece gelecek daha doğru kestirilebilir.

En iyi kişilik yapısı bile mükemmel değildir ve sürekli değişen dünyayla başa çıkabilmesi için sıklıkla tekrar gözden geçirilmesi gerekir. Fakat bu kolay bir iş değildir. Bazı bireyler yeni bilginin onların yapılarını bozacağından korkarak kişilik yapılarında herhangi bir değişiklik yapmayı reddederler. Bu yüzden ebeveynler, görünen tam tersi olmasına rağmen inatla disiplinsiz ve şımarık çocuklarının erdemli (egoistin zıttı)

olduklarında ısrar ederler. Alternatif olarak, birçok bilimde olduğu gibi, hatalı bir yapısal sistemi kusurlu deneyler tasarlayarak devam ettirmek de mümkündür. Komşusunun davranışlarını "düşmanca" olarak yorumlayan bir kişi bu inancını diğerinin bölgesine tecavüz eden bir çit inşa ederek test eder, karşılığında öfkeli bir tepki alır ve kişilik yapısının doğrulandığı sonucuna varır.

İyi ayarlanmış bireyler farklı ilerler. Kişilik yapılarını gerçekliğe karşı mantıksal yollarla test eder, bu yapıların tahmin doğruluğunu doğrular ya da yanlışlar ve onları düzgün bir şekilde tekrar gözden geçirirler. Yapı Sonucundaki durumu bir kez daha düşünün: Eğer Fred onu bir sonraki görmenizde arkadaşça davranmazsa, kötü bir gün geçirdiği sonucuna varıp onu arkadaş olarak görmeye devam edersiniz. Fakat bir kaç durumda arkadaşça davranmadığını görürseniz 'seçim sonucundaki gibi, onun davranışıyla ilgili seçiminizi değiştirir ve karşıt kutba koyarsınız. Veya Fred sürekli zihni başka bir yerde gibi davranıyorsa, davranışını tahmin etmek için "arkadaşça vs. arkadaşça değil" yerine "kafası meşgul vs. ilgili" gibi bir yapıyı kullanmaya karar verebilirsiniz. Her durumda geleceği yanlış tahmin eden bir yapı kutbunu kullanmaya devam etmemiş olacaksınız.

Bir üniversite öğrencisinin sınavda kötü yaptığını düşünelim. Bu olay hakkında bir kaç farklı yorum yapabilir: Yetersiz olabilir (yeterlinin zıttı), profesör adil davranmamış olabilir (adilin zıttı), sorulara verdiği cevaplar sığ olabilir (geniş kapsamlının zıttı). Bir sonraki adım en uygun yapıyı seçmektir, biz "sığ vs. geniş kapsamlı" yı alalım. Böylece bu yapıyı hiyerarşisinde daha yüksek bir yere koyar ve sorulara daha uzun, teknik cevaplar verir. Bir sonraki sınavda yüksek bir not bekler, alır ve bu doğrulayıcı kanıttan, yapısal sisteminin bu düzeltmesinin daha yüksek bir doğru tahmin seviyesine ulaştığı sonucunu elde eder.

2.2.3.8. Modülasyon Önermesi

Bir kişinin yapısal sisteminin çeşitliliği, değişkenlerinin bulunduğu uygunluk aralığındaki yapılarının geçirgenliğiyle sınırlıdır. Bazı kişilik yapıları, uygunluk aralığına yeni unsurlar kabul etmeye daha az müsaittir (daha az geçirgen). Bu durum kişilik yapıları sisteminin gözden geçirildiği alanı sınırlar, bu yüzden yapıların daha geçirgen olması daha sağlıklıdır.

"Tüm erkekler aldatır" görüşüne ulaşmış toplumsal değerlere inanmayan bir kadın, hiçbir erkeği sadık kategorisine koymayacağı için erkeklere karşı kullandığı

“sadık vs. sadakatsiz” yapısı geçirgen olmayacaktır. Sadık bir erkekle karşılaşırsa tahminleri yanlış çıkacaktır. Bu yapı geçirgen olmadığı için de sisteminde gerekli düzenlemeleri yapamaz ve hatalı tahminler yapmaya devam eder.

2.2.3.9. Parçalılık (Bölümlendirme) Önermesi

Bir kişi, birbiriyle uyuşmayan türden yapısal altsistemler kullanabilir.

Aynı kişi farklı zamanlarda birbirine zıt kişilik yapıları kullanabilir.

Kelly insan davranışının tutarsızlığını kabul eder. “Bir adam aşk davranışından kıskançlık davranışına, oradan nefrete ulaşabilir, nefret sevgiden çıkartılabilecek bir şey olmadığı halde”. Fakat sıklıkla tahminlerimiz tutarlı bir yapı oluşturur. “(birinin kişilik yapısındaki) bir miktar tutarsızlığa tahammül edilebilir, fakat fazlasına değil.”

2.2.3.10. Benzerlik Önermesi

Bir kişinin bir başka kişi tarafından uygulanan deneyim yapısına benzerlik gösteren bir yapısı varsa, bu kişilerin süreçleri psikolojik olarak benzerdir. Bizim kişilik yapılarımıza benzeyen yapılara sahip insanlarla psikolojik olarak daha benzerizdir. Kişilik teorileri dersinde bir öğrencim olduğunuzu düşünün. Eğer ben bu dersi karakterize ederken heyecan verici (sıkıcının zıttı) ve ufuk açıcı (bıktırıcının zıttı) yapılarını kullanıyorsam ve siz de aynı yapıları kullanıyorsanız, kişiliklerimiz oldukça benzerdir. Bu dersin ufuk açıcı ya da bıkkınlık verici olduğu konusunda hemfikir olmasak bile, dünyayı benzer yollarda yorumluyoruzdur. Fakat eğer siz kullanışlılık (vs. kullanışsızlık, dersin olduğu zamana göre) ve gereklilik (gereksizliğin zıttı) gibi farklı kişilik yapıları kullanıyorsanız, sizin kişiliğiniz benimkinden oldukça farklıdır. Ben öğrencilerin bu dersi insan kişiliğinin anlamanın büyüleyici yollarını keşfetmeleri için almalarını beklerim, oysaki siz bunu uygun zamanınız olduğu ve klinik psikoloji dersini almadan önce geçmeniz gerektiği için alıyorsunuzdur.

2.2.3.11. Toplumsallık (Sosyallik) Önermesi

Bir insan diğerinin yapısal sürecini yorumlarsa, onu da kapsayan bir sosyal süreçte rol oynayabilir. Başka bir insanla etkili bir şekilde ilişki kurabilmek için, onun dünyayı nasıl yorumladığını anlamalıyız. Fakat aynı yapıları kendimiz kullanmak zorunda değiliz.

Bir önceki örnekte, ilişkimiz ben “kullanışlılık vs kullanışsızlık” ve “gereklilik vs. gereksizlik” yapılarını kullanmadığım için bozulmaz. Ben bunun sizin derse olan yorumunuz olduğunu anladığım müddetçe, davranışınızı tahmin edebilir ve buna göre tepki verebilirim. Örneğin Kelly’ninki gibi karmaşık bir teori üzerine çalışmada gönülsüz olacağınızı tahmin edebilirim, çünkü bu dersi alma nedenlerinizin bu içerikle çok az ilgisi var. Eğer bu tahminim doğrulanırsa, bu dersi bırakmanız ve daha ilgili olduğunuz başka bir tanesiyle değiştirmenizin daha iyi olup olmayacağı hakkında yararlı bir konuşma yapabiliriz. Fakat ben kişisel yapılarınızı anlamazsam, iletişim kurmakta muhtemelen sıkıntı çekeriz. Ben sizi Kelly’nin teorilerinin bir sürü ilginç yönleri olduğuna ikna etmeye çalışırım ve siz bunun sizin için çok da önemli olmadığını neden anlamadığımı merak edersiniz.

Birbirimizin kişilik yapılarını anlamaya yardımcı olması için, Kelly çeşitli roller oynamamızı tavsiye eder. “Birisi bir rolü oynadığında, diğer kişinin düşündüğü hakkındaki tahminine göre davranır. Ve kendini diğer kişinin yerine koymayı dener. Roller toplum standartlarından ziyade diğer kişilerin yapılarının yorumlanmasıyla belirlenir. Eş, ebeveyn, arkadaş, lider ya da ast rollerini oynayabilen herhangi biri, diğer insanlar tarafından daha kolay tahmin edilebilir ve bu yüzden daha etkili kişiler arası ilişkiler geliştirebilirler (Ewen, 2003).

2.3. Repertuar Ağı Tekniği

Repertuar ağı Tekniği, dünyadaki önemli psikoloji kuramlarından biri olan yapısal psikoloji kökenlidir. Kişisel yapı psikolojisi, ağırlıklı olarak klinik ortamlarda, bireylerin dünyalarını nasıl görüp şekillendirdiği konusunda psikolojinin insanı anlamasına yardımcı bir yöntem olarak kullanılmıştır. Bu yöntem başlangıcından bu yana, pazarlama, yapay zekâ, eğitim ve öğrenme alanlarında kullanılmıştır. Politika analizi alanında da Repertuar ağı tekniği giderek yer kazanmıştır. Repertuar ağı tekniğinin temel fikri, insanların zihinlerinin, insanları dünyayı anlamaya yönelik günlük çabalarında kullandıkları nitelikler veya boyutlar kümesi olarak tanımlanan bir yapı sistemi olmasıdır. Bu yapı sistemleri oldukça bireysel niteliktedir ve davranışlarını engelleyen 'olumsuz' yapıların nasıl değiştirilebileceği konusunda yansıtıcı bir farkındalık geliştirmeleri koşuluyla insanların davranışlarını yönlendirir (Kerkhof, 2005).

Kavram haritaları gibi kişilerin bilgileri arasında ki bağlantıları tespit etmeye yarayan Repertuar ağı tekniği, ilk olarak psikiyatrik hastalarının "kişisel yapılarını" elde etmek amacıyla George Kelly (1955) tarafından geliştirilmiştir. Fransella ve Bannister (2004), tekniğin temelinde yatan yaklaşımı "Bir kişinin vardığı yargıları içeren olaylar alanı hakkındaki kapalı teoriler" şeklinde ifade etmiştir. Bu yaklaşım eğitimciler tarafından benzer amaçlar için kullanmıştır (Bezzi, 1996).

Repertuar ağı tekniği temel olarak, danışmanın, danışanının kişisel yapı sistemini ve bu sistemi kendi kişisel çevresini yapılandırmak için nasıl kullandığını anlamak adına, teşhis koyma amaçlı bir araç olarak tasarlanmıştır. Bu teknik çok zengin bilgiler sunması açısından oldukça işlevseldir, Repertuar ağı Tekniği, insanların bireysel yapı sistemlerini değiştirilerek veya muhafaza edilebilecek şekilde ifade ederek kategori etmeyi amaçlamaktadır. Bu, insanların belirli bir sorun durumuna ne anlam verdiklerini ve hangi çözümleri tercih edeceğini daha iyi anlamamıza yardımcı olur (Hall, Lindzey & Campell, 1997, Kerkhof 2005). Kelly (1955), kişisel yapılar kuramında temel kavramlardan bahseder, bunlar;

Madde (Element) : Bireyin çevresini oluşturan kişileri (kendisi de dahil), ona ait şeyleri ve onunla ilgili olayları ifade eder. Buna göre; bireyin akrabalarını bir madde olarak kabul edebileceğimiz gibi, bir konudaki anlamları da bir madde olarak kabul edebiliriz (Fransella, Bell & Bannister 2004).

Yapı (Construct) : Birey tarafından maddeleri ayırmak ve değerlendirmek için kullanılan "boyutları veya referans eksenlerini" ifade eder. Metodolojik olarak, Kelly (1955) bir yapıyı, "İki maddenin benzer ve bir üçüncüsünden farklı olma şekli" olarak tanımlamıştır. Bir yapıyı oluşturmanın yaygın bir metodu; katılımcılara ilgi listesinden seçilen 3 madde vermek ve onlardan, maddelerden ikisinin nasıl benzer olduğunu ve buna göre üçüncüden nasıl farklı olduğunu göstermelerini istemektir. Başka bir şeklinde ise katılımcılardan sadece 2 maddeyi kıyaslaması ve karşılaştırması istenir. Her iki durumda da elde edilen sonuç, karşılaştırılan maddelerden birinin özelliği ile gösterilen 2 kutuplu bir "yapı"dır (Fransella, Bell & Bannister, 2004).

Repertuar Çizelgesi: Kişinin kişisel "yapıları" ile özel "maddeler" arasındaki ilişkileri gösteren tablodur. Tablo, enine ve boyuna yerleştirilen yapı ve madde isimlerinden ve kişinin maddeleri yapılara göre değerlendirmesi sonucunda tabloya

yerleştirdiği işaretler veya sayılardan oluşur. Bir repertuar çizelgesi oluşturulurken ileri derecede yapılandırılmış bir görüşme yürütülür (Fransella, Bell & Bannister 2004).

2.4 İlgili Yurtiçi ve Yurtdışı Çalışmalar

2.4.1 Aile İçi İlişkiler İle İlgili Yapılan Çalışmalar

Feldman ve Gehring (1988), yaptıkları araştırmada; tüm yaş gruplarında anne-baba yakınlığının benzer şekilde ifade edildiğini, yaş ilerledikçe birlikte anne-ergen ve baba-ergen yakınlığının azaldığını saptamışlardır. Aile içinde en yakın sistem olarak, anne-baba alt-sisteminin algılandığı bulunmuştur. Altıncı sınıfa giden çocuklar kendilerini daha çok annelerine yakın hissettiklerini; 9. ve 12. Sınıfa giden çocuklar ise kendilerini anne ve babalarına eşit düzeyde yakın hissettiklerini bildirmişlerdir. Aynı araştırmada, yaş ilerledikçe güç ilişkilerini algılamada da farklar olduğu dikkati çekmiş, algılanan güç farklılıklarının yaş ilerledikçe azaldığı gözlenmiştir. Baba-ergen arasındaki güç farkının, anne-ergen arasındaki güç farkına göre daha fazla olduğu belirtilmiştir. Yaş değiştikçe, anne ve çocuğun gücüne ilişkin algısı değişmemektedir; ancak, yaşça büyük çocukların, daha küçük çocuklara göre, babalarını daha az güçlü algıladıkları görülmüştür. Anne ve baba arasındaki güç farklılıkları, her yaş grubunda, büyüklük acısından ortalama düzeyde ve ebeveyn-ergen güç farkına göre daha az farklı olarak betimlenmiştir. Ergenlerin %41'i ebeveynlerini eşit güçte tanımlarken, %19'u annelerini, %39'u ise babalarını daha güçlü tanımlamıştır.

Eryüksel (1996), 12-18 yaslarında orta sosyo-ekonomik düzeydeki normal ve psikiyatrik 429 ergen, 254 anne ve 204 baba olmak üzere toplam 887 katılımcı üzerinde ergen-anne-baba ilişkilerinin problem çözme becerileri, bilişsel çarpıtmalar ve aile yapısına etkilerini incelemiştir. Anne-Baba-Ergen İlişkileri Ölçeği ile toplanmıştır. İletişimin ebeveyn ve ergen stres düzeyini belirleyen en önemli etken olduğu sonucu bulunmuştur. Cinsiyetin önemli olduğu, anne - kız arasında daha sıcak, anne – oğul arasında ise babanın araya girmesi gereken daha çatışmalı bir ilişkinin olduğu, psikiyatrik grubun normallere göre daha çok çatışma, problem çözme ve iletişim beceriksizlikleri ifade ettikleri görülmüştür. Psikiyatrik annelerin normallere göre kötü niyetle, babaların ise mükemmeliyetçilikle ilgili inanışlara daha bağlı oldukları saptanmıştır. Eğitim düzeyi düşük anne-babalar açık çatışma / beceri yetersizlikleri, aile yapısı ve içselleştirilmiş inançlarla ilgili basamaklarda sorunlu bulunmuş, bu

basamaklarda ergenin yaşı ve cinsiyeti etkili olmuş, anne-babalar aileyi daha olumlu görmeye çalışırken ergenler onları daha çok eleştirmişlerdir.

Kochanska (1997), anne-çocuk ilişkilerini ve aralarındaki uyumu iki aşamalı şekilde incelemiştir. Veriler, anne-çocuk arasındaki etkileşimlerden ve anne ifadelerinden toplanmıştır. Anne ve çocuklar iki kez incelenmiştir. Çocukların anneleri ile iletişimleri gözlenmiş, iletişimde annenin güç kullanması, hem kendi ifadesi hem de çocuğun kabullenme düzeyi ile araştırılmıştır. Sonuçta, iletişimin yüksek olduğu ilişkilerde, annelerin daha az güce başvurdukları, çocuklarının topluma ve değer yargılarına daha iyi uyum sağladıkları, empatik annelerin çocukları ile daha sağlıklı ilişkiler kurdukları saptanmıştır.

Mathijssen (1998), anne-çocuk ilişkisi, baba-çocuk ilişkisi ve anne-baba ilişkileri ile çocuk psikopatolojisi arasındaki ilişki kalıplarını incelemiştir. Araştırmayı, Akıl Sağlığı Merkezine başvurmuş 137 aile üyeleri ile yapmıştır. Aile ilişkilerini içeren anketlerden elde edilen veriler, çocuğun davranış problemleri bulguları ve mülakatlardan elde edilen farklı aile ilişkileri değerlendirmeleri, anne-çocuk ve anne-baba ilişkilerinin çocuğun davranış problemleriyle ilişkili olduğunu göstermiştir. Anne-çocuk ilişkisi çocuğun dışsallaştırma davranışı ile sürekli ilişkili bulunurken, anne-baba ilişkileri çocuğun içselleştirme davranışıyla zaman zaman ilişkili bulunmuştur. Daha olumsuz aile ilişkileri daha fazla problem davranışıyla, en az bir veya iki olumlu ebeveyn-çocuk ilişkisi ise daha az miktardaki davranış problemiyle birlikte görülmüştür.

Ullrich (1999), ebeveynler arasındaki iletişimin, ailedeki ilk çocuğun ergenliğe girmesi ile oluşacak değişiklikler üzerindeki olumlu ve olumsuz etkilerini incelemek amacıyla üç buçuk sene süren, boylamsal bir araştırmayı 42 aile üzerinde yapmıştır. Yöntem olarak, altı aylık aralıklarla sekiz kez veri toplanmıştır. Araştırma kapsamında, ergenler ebeveynleri ile olan ilişkilerini dört ayrı yönden değerlendirmişlerdir. 1.- 4.- 6. Ve 8. veri toplama aşamalarında günlük konular ile ilgili olarak anne-baba, anne-çocuk ve baba-çocuk arasındaki ikili konuşmalar sırasında video çekimleri yapılmıştır. Analizler sonucunda, kapalı, ifade edici ve dengeli iletişim biçimleri gösteren üç grup belirlenmiştir. Sonuçlar, ebeveynlerin farklı iletişim biçimlerinin, gözlenen anne-baba-çocuk iletişiminde farklılıklar yarattığını ortaya çıkarmıştır. Ve bu iletişim biçimlerinin ergenlerin kendilerini ifade etmelerinde ve ebeveynleri ile ilişkileri üzerinde de etkisi olduğu belirlenmiştir.

Yılmaz (2001), çocukların anne-babaları ile ilişkilerini araştırmıştır, araştırmanın örneklemini ilköğretim, lise ve üniversitede okuyan 534 öğrenci ve aileleri oluşturmuştur. Araştırmada Çiftler Uyum ölçeği, Anne - Baba Tutum ölçeği ve Benlik Algısı ölçeği kullanılmıştır. Araştırma sonucunda, eşler arasındaki uyum arttıkça anne-babaların çocuklarına gösterdikleri ilginin de arttığı, çocuğun da bu olumlu ilgiyi fark ettiği, İlköğretim öğrencilerinde eşler arasındaki uyum-algılanan kabul/ilgi ilişkisi, üniversite öğrencilerinde ise eşler arasındaki uyum-algılanan kabul/ilgi/özerklik ilişkisi anlamlı bulunmuştur. Eşler arasındaki uyum lise öğrencilerinde davranıştan hoşnut olma ve özdeğer, üniversite öğrencilerinde ise anne-baba ilişkilerini yordamada etkili görülmüştür. Her yaş grubunda, anne-baba kabul/ilgi/özerklik ve kontrol/denetleme boyutlarının benlik algısını anlamlı düzeyde etkilediği bulunmuştur.

Sturgess, Dunn ve Davies (2001), genç çocukların aile ilişkilerine yönelik algılarını, aile ve arkadaşları ile bağlarını inceledikleri araştırmalarında, bölünmüş yapıdaki(üvey babalık, tek ebeveyn, üvey anne vb.) 192 aileden 4-7 yaslarındaki 258 çocuğun aileleriyle ilişkilerini incelemişlerdir. Araştırmaya katılan çocuklar, 4 alan haritasına ilişkilerinin yakınlığını gösteren eş zamanlı çemberlere aile üyelerini ve arkadaşlarını yerleştirmişleridir. Sonucunda, biyolojik ilişkiler ve aile tipleri babaların çocuklar için yerini anlamlı derecede etkilemiş fakat kardeşler ve anneler için etkilememiştir. Üvey babaların olduğu ailelerde, çocuklar onlara yakın olmayan, daha uygun gördükleri yerleri vermişlerdir. Anne-çocuk ve kardeş-çocuk ilişkileri ve çocukların yakın arkadaşlık ilişkileri arasında anlamlı ilişkiler bulunmuştur. Çocukların dışa vurma problemleri, babalarıyla ilgili algıları ve ebeveynleriyle yakınlık kurmak için sosyalleşme çabaları ile anlamlı derecede ilişkili saptanmıştır.

Kreppner ve Klöckner (2002) ebeveynler arasında çatışmaya tanıklık eden çocukların aile yaşam kaliteleri anlamlı düzeyde daha düşük olduğunu belirtmektedir. Her ne kadar 9-14 yaş aralığındaki çocukların büyük bir çoğunluğu (%74'ü) ebeveynlerinin nadiren veya hiç çatışma yaşamadıklarını ifade etmiş olsalar da, %6'sı ebeveynleri arasında bir çatışmanın olduğunu belirtmiştir. Ebeveynleri arasında çatışma olduğunu belirten bu çocukların aile içerisindeki yaşam kalitelerinin anlamlı düzeyde daha düşük olduğu tespit edilmiştir.

Ruiz (2005) aile alışkanlıkları, gelenekleri ve ebeveyn çocuk ilişkileri isimli çalışmasının başlıca amacı aile alışkanlıklarının ve geleneklerinin ebeveyn çocuk ilişkileri üzerindeki etkilerini araştırmaktır. Çalışmaya, yaşları 3-16 arasındaki çocuklar

ve ebeveynleri katılmıştır. Katılımcılar kişisel bilgileri doldurmuş ve sonra da Ebeveyn-Çocuk İlişkisi Ölçeği, Aile Alışkanlıkları Ölçeği ve Aile Gelenekleri Anketini doldurmuşlardır. Ebeveyn-Çocuk İlişkisi Ölçeği, Aile Alışkanlıkları Ölçeği ve Aile Gelenekleri Anketinin kullanımı eğitimcilerin ebeveyn eğitiminde önemli bir unsur sağlayan, ailelerin günlük yaşamları ve çocukların yetiştikleri çevre daha iyi anlamalarına yardım eden veri sağlamıştır. Elde edilen sonuçlar alışkanlık ve geleneklerin, ebeveyn çocuk ilişkilerinin bazı yönleri ile ilişkili olduğunu göstermiştir.

Bayraktutan (2005), yaptığı araştırmada Internet kullanımının aile içi ilişkiler açısından incelemeyi amaçlamamıştır. Araştırma Beşiktaş Lisesinde öğrenim gören, 11. sınıf (lise son) 100 öğrenciye uygulanmıştır. Çalışmada belgesel analiz ve mülakat (görüşme) yöntemleri kullanılmış. Sonuç olarak, aile içi ilişkiler ve Internet kullanımı arasında ilişki bulunmuştur. Aile ilişkilerinde yaşanan değişmeler sonucu, ailenin birey üzerindeki etkileri azalmış ve bu azalma bazı eksiklikler meydana getirmiş, sosyalleşme araçlarının etkilerini değiştirmiştir. Bireyin yaşamında, arkadaş grubunun (akran grubu), okulun ve kitle iletişim araçlarının etkileri artmıştır. Aile dışındaki sosyalleşme araçları da bireyin sosyal yaşamının önemli birer parçası haline gelmiştir.

Ross, Stein, Trabasso, Woody ve Ross (2005), yapmış oldukları çalışmada yaşları 5.5 ile 8.5 arasında değişen iki çocuğa sahip 76 ailenin Sosyal İlişki Modeli kullanılarak, aile içi ilişkilerinin niteliği incelenmiştir. Sonuçlara bakıldığında, aile bireylerinin genellikle kendilerine (“Anneme iyi davranırım”) ve ilişki içinde bulundukları kişilere (“Annem bana iyi davranır”) dair olumlu temsiller yansıttıkları görülmüştür. Kardeş ilişkileri diğer ilişkilere göre daha olumsuz olarak değerlendirildiği görülmüştür. Bu sonuçlar doğrultusunda tüm aile içi ilişkilerin farklı özelliklere sahip olduğu ve yapılan çalışmanın tüm aile ilişkilerini karakterize edeceği ileri sürülmüştür.

Shek’in (2006), Çinli 3017 ortaöğretim öğrencisi ve ailesi ile aile çocuk ilişkilerinin kalitesini incelediği Hong Kong’taki araştırmasının sonucunda, ailelerin çocuklarına olan güven duygusu ve çocukların ailelerine olan güven duyguları, onların aileleri ile sağlıklı iletişim içerisinde bulunmalarını ve ailelerinin kontrolünden hoşnut olmalarını sağlamaktadır. Ayrıca ebeveyn davranışları ve psikolojik kontrolün, ebeveyn-ergen ilişkilerinin önemli bir yordayıcısı olduğu görülmüştür, bu bulgular aile-ergen ilişkilerinin kalitesinin ebeveyn davranışlarıyla ilişkili olduğunu göstermektedir.

Gürsoy ve Coşkun’un (2006), 12-13 yaşlarındaki, ebeveynleriyle yaşayan 150 ve ebeveynleriyle yaşamayan 150 çocukla, aile ortamını değerlendirmeleri amacıyla

yaptığı araştırmanın bulgularına göre, annenin eğitim düzeyi çocuğun ailesini değerlendirmesini etkilemekte, yüksek eğitim seviyesine sahip olan annelerin çocukları aile ortamını daha olumlu değerlendirmektedirler. Benzer şekilde çocuğun aileyi değerlendirmesinde baba eğitim düzeyi de etkilemektedir, babanın eğitim seviyesinin yükselmesiyle çocuk ailesini daha sağlıklı olarak değerlendirmektedir.

Driscoll ve Pianta (2006) ebeveynlerin erken çocukluk döneminde aile içi ilişkiler, çatışma ve yakınlık boyutlarını algılayışlarını incelemişlerdir. Araştırmada Ebeveyn–Çocuk İlişkisi Ölçeği kullanılmıştır. 563 çocuk ve aile araştırmaya katılmıştır. Araştırmanın sonucunda annelerin çatışma ve yakınlık boyutlarından yüksek puanlar aldıkları, ebeveynlerin iki faktör arasında çatışmadan yakınlığa göre daha yüksek puanlar aldıkları, babaların kız çocukları ile yakınlık boyutunda daha yüksek puan aldıkları bulunmuştur. Ve araştırmanın sonucunda, yakınlık alt boyutunda babalar kız çocukları ile ilişkilerinin, erkek çocukları ile ilişkilerinden daha olumlu olduğunu belirtmişlerdir.

Totan ve Yöndem (2007), yaptıkları araştırmada ergenlerde anne-baba, akran ilişkilerinin cinsiyete dayalı olarak zorbalık davranışları üzerindeki etkisini incelemektedir. Araştırma betimsel ve regresyonel bir çalışmadır. Araştırmanın katılımcıları 9, 10 ve 11. sınıf düzeyinde toplam 595 lise öğrencisinden (kız = 346, erkek = 249) oluşmaktadır. Araştırma verilerinin toplanmasında Yeniden Düzenlenen Olweus Zorba-Kurban Anketi (Büyük Sınıflar Formu), Anne Baba – Ergen İlişkileri Ölçeği, Akran İlişkileri Ölçeği ve Kişisel Bilgi Formu kullanılmıştır. Araştırma sonucunda sözel zorbalığın fiziksel ya da sosyal zorbalık türlerine oranla daha yaygınlık gösterdiği bulunmuştur. Ergenlerin anne-baba ile ilişkileri arttıkça zorba ve zorba/kurban statülerinde olma olasılıkları azalmaktadır. Ayrıca akran ilişkilerinin artışı ergenlerde zorba olma olasılığını artırırken kurban olma olasılığını azaltmaktadır. Cinsiyet açısından ele alındığında, ergenlerin anne baba ile ilişkilerindeki artış erkeklerde kızlara göre zorbalığa katılmama olasılığını artırmakta, kızlarda ise akran ilişkilerindeki artış erkeklere oranla zorba/kurban olma olasılığını artırmaktadır.

Öz (2008), farklı aile yapılarına sahip 6 yaş çocuklarının aile ilişkilerini algılamalarındaki benzerlik ve farklılıkları incelemiş. Çalışmasında verileri Bene-Anthony Aile İlişkileri Testi ile toplamış ve 200 çocuk araştırmaya katılmıştır. Araştırma sonucunda ana-babaları ayrı ya da evli olan çocukların, kardeşleri olan ya da

kardeşi olmayan çocukların, anne baba eğitim düzeyinin çocukların aile ilişkilerini algılayış düzeylerinde farklılıklar yarattığı bulunmuştur.

Yu ve Gamble (2008), yaptıkları çalışmada, evlilik ilişkisinin kalitesini, annelerin ebeveynlik stili ve küçük çocukların kardeş ilişki kalitesi arasındaki ilişkileri araştırmıştır. Araştırma verileri, ortalama yaşı 4.6 olan ve yakın yaşta kardeşi olan okul öncesi çocuklara sahip 130 anneden toplanmıştır. Büyük kardeşlerin yaş ortalaması 7.6, küçük kardeşlerin yaş ortalaması ise 2'dir. Çiftlerin evlilik ilişkisinin, çocukların kardeş ilişki kalitesi üzerindeki doğrudan etkisi ile ebeveynlik stilleri yoluyla dolaylı etkisi incelenmiştir. Bunun yanında kardeş ilişkileri ve ebeveynlik stilleri arasındaki karşılıklı ilişkide araştırılmıştır. Çıkan sonuçlar, evlilik ilişkisinin kardeş ilişki kalitesi üzerindeki doğrudan etkisi olduğunu ve kardeş ilişkileri ile ebeveynlik stilleri arasındaki çift yönlü ilişki olduğunu göstermiştir.

Coşkun (2008), yaptığı araştırmada ergenlerin aile içi ilişkilerinin, öğrenilmiş güçlülük düzeylerini yordama gücünün belirlemeyi amaçlanmıştır. Araştırmanın örneklemi 2006-2007 öğretim yılında İstanbul ili Anadolu yakasında resmi ve özel lise 10 ve 11. sınıflarında okumakta olan 357' si kız, 381' i ise erkek olmak üzere toplam 738 öğrenci oluşturmaktadır. Tarama modelindeki araştırmada veri toplama aracı olarak "Kişisel Bilgi Formu" nun yanında "Rosenbaum' un Öğrenilmiş Güçlülük Ölçeği" ve "Aile Değerlendirme Ölçeği" kullanılmıştır. Sonuç olarak, öğrencilerin aile içi ilişkilerinin öğrenilmiş güçlülük düzeylerini yordadığı, bunun yanı sıra aile içi ilişkilerini sağlıklı algılayan öğrencilerin, öğrenilmiş güçlülük düzeylerinin daha yüksek olduğu görülmüştür.

Öztürk (2009), Geniş ve çekirdek ailelerde anne çocuk ilişkisini incelemiştir. İlköğretim okullarının 8. sınıfına devam eden 259 çocuk ve annesi çalışmaya katılmıştır. Anne çocuk ilişkisini incelemek için Aile Çocuk İlişkileri Ölçeğini, çocuk anne ilişkisini incelemek içinse Aile Kabul ve Red Etme Ölçeğini kullanarak ilişkileri analiz etmiştir. Sonuç olarak çekirdek aile yapısında anne yaşı, çocuğun doğum sırasının anne çocuk ilişkisini etkilediği geniş aile tiplerinde de annenin öğrenim durumunun anlamlı farklılıklar ortaya çıkardığını bulmuştur. Bunun yanısıra annelerin çocuklarıyla olan ilişkilerine bakış açısıyla çocuklarının anneleriyle olan ilişkiye bakış açısında da ters bir ilişki olduğu sonucuna varmıştır.

Feldman ve Masalha (2010) yapmış oldukları çalışmada, baba-çocuk, anne-çocuk ve anne-baba-çocuk arasındaki ilişkiler incelenmiş, sosyal yeterlilik ile olan bağlantıları

değerlendirilmiştir. Araştırmanın sonuçlarına göre, anne ve çocuk arasındaki karşılıklı ilişki, çocuğun babaya olan bağlılığı ve anne-baba-çocuk ilişkisindeki uyum çocukların sosyal yeterliliğini yordamaktadır.

Piotrowski, Tailor ve Cormier (2014), yaptıkları çalışmada; ailenin içerisinde eşler arasındaki ilişkide şiddete tanık olan büyük ve küçük kardeşlerin uyumlarının karşılaştırılmasını, farklı açılardan bu kardeşlerin ilişkilerinin kalitesini tanımlamak ve karşılaştırmak ve kardeşin uyumu ile aralarındaki ilişkinin kalitesinin çocukların uyumunu nasıl etkilediğini incelemeyi amaçlamaktadır. Çalışma, 47 kardeş çifti ve anneleri ie yapılmıştır. Çıkan sonuçlara göre, kardeşler arasındaki uyum, yüksek düzeyde ilişkilidir. Anneler, kardeşler arasındaki ilişkiyi daha az pozitif ancak kardeşlerin kendi değerlendirmelerinden daha az düşmanca olarak bildirmiştir. Kardeş düşmanlığının ve kardeşler arasındaki ilişkinin kopmasının yüksek, kardeş sıcaklığının düşük olmasının her biri anlamlı olarak çocukların uyumunu yordamaktadır. Ancak bu etkiler diğer kardeşin uyumu üzerine dayandırılmıştır. Ailede eşler arasında şiddete tanık olan çocukların kardeş ilişkileri, onların bireysel uyumlarında farklılık oluşturmaktadır. Bu uyum konuları çocukların kardeşi hakkında nasıl hissedeceklerini ve onlarla nasıl bir etkileşim içerisinde bulunacaklarını etkilemektedir.

Say (2016), üniversite öğrencilerinin problemli internet kullanımına ilişkin özelliklerinin belirlenmesi ve problemli internet kullanımı ile ebeveyn-ergen ilişki niteliği, yalnızlık, öfke ve problem çözme becerileri arasındaki ilişkilerin belirlenmesi araştırmanın temel amacıdır. Araştırmanın örneklemi çoğunluğu Ankara ili içerisindeki üniversitelerde eğitimlerine devam eden üniversite öğrencilerinden oluşmaktadır. Çalışmada 243'ü kadın, 159'u erkek olmak üzere toplamda 402 katılımcı yer almaktadır. Çalışma kapsamında, Kişisel Bilgi Formu (katılımcıların demografik bilgilerine ve internet kullanımı ile ilgili bilgilerine ulaşmak amacıyla) İnternette Bilişsel Durum Ölçeği, Ebeveyn-Ergen İlişki Niteliği Ölçeği, Problem Çözme Envanteri Çok Boyutlu Öfke Ölçeği ve Yalnızlık Ölçeği kullanılmıştır. Araştırma sonuçlarına göre çalışmada incelenen değişkenler (problemli internet kullanımı, ebeveyn-ergen ilişki niteliği, yalnızlık, öfke ve problem çözme becerileri) birbiri ile ilişkilidir. Problemli internet kullanımı yordayan değişkenleri belirlemek amacıyla yapılan regresyon analizi sonucunda, internette kalınan süre, internet kullanım amacı, olumsuz anne-ergen ilişkisi, içedönük tepkiler, haksızlığa uğrama, saldırgan davranışlar ve yalnızlığın problemli internet kullanımını yordayan değişkenler olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Model testi

analizi sonuçlarına göre ise, olumsuz anne-ergen ilişkisi ve olumsuz baba-ergen ilişkisi ile problemli internet kullanımı arasında yalnızlık, öfke ve problem çözme becerilerinin aracı etkisi olduğu bulunmuştur.

2.4.2. Anne Baba Tutumu İle İlgili Yapılan Çalışmalar

Sümer ve Güngör (1999), 279 kişiye Çocuk Yetiştirme Stilleri Ölçeği, İlişki Anketi, Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği, Benlik Belirginliği Ölçeği, Sürekli Kaygı Ölçeği, Sosyotropi-Otonomi Ölçeklerini uygulamışlardır. Hem anne hem babadan algılanan kabul/ilgi boyutu güvenli bağlanma ile olumlu yönde ve anlamlı korelasyonlar göstermektedir. Anne ve babadan algılanan sıkı denetim/kontrol boyutu güvenli bağlanma ile olumsuz, korkulu ve saplantılı bağlanma ile olumlu yönde ilişkilidir. Anne ve babadan algılanan kabul ve ilgi düzeyi benlik saygısı ve benlik belirginliği ile olumlu, sürekli kaygı ile olumsuz yönde ilişkili bulunmuştur. Anneden algılanan kabul/ilginin ayrılık kaygısı ile olumlu babadan algılanan kabul/ilginin başkalarını memnun etme isteği ve onaylanmama kaygısı ile olumsuz yönde anlamlı ilişki gösterdiği bulunmuştur.

Arı ve Seçer (2003), Aile Hayatı ve Çocuk Yetiştirme Tutum Ölçeği kullanarak 96 örneklem üzerinde yaptıkları çalışmada ortaya çıkan sonuçlar şu şekildedir; aşırı koruyucu olmayan annelerin çocuklarının psikososyal temelli problem çözme becerisi puan ortalamaları, hem tamamen aşırı koruyucu olan hem de orta düzeyde aşırı koruyucu olan annelerin çocuklarından anlamlı olarak daha yüksektir. Tam demokratik davranan ailelerin çocuklarının psikososyal temelli problem çözme becerisi hem orta düzeyde demokratik davranan ailelerin çocuklarından hem de demokratik davranmayan ailelerin çocuklarından anlamlı olarak daha yüksektir. Üst düzeyde baskı-disiplin uygulayan ailelerin çocuklarının psikososyal temelli problem çözme becerisi orta düzeyde baskı-disiplin uygulayan ve baskı-disiplin uygulamayan ailelerin çocuklarına göre anlamlı olarak daha düşüktür.

Çakır ve Aydın (2006), 403 ergene Ana-Baba Tutum Ölçeği ve Genişletilmiş Objektif Ego Kimlik Statüsü Ölçeği uygulamış ve İpotekli/kapalı kimlik alt ölçeğinde, ebeveynlerini ihmalkar olarak algılayan öğrencilerin ortalamaları, ebeveynlerini demokratik olarak algılayan öğrencilerinden ve ebeveynlerini izin verici olarak algılayan öğrencilerinden anlamlı olarak daha düşük bulmuştur.

Erdoğdu (2006), Ana-Baba Tutum ölçeği ve Öğrenilmiş Çaresizlik Ölçeğini 191 örnekleme uygulamıştır. Ana-baba tutumları, öğretmen davranışları ve öğrencilerin öğrenilmiş çaresizlik düzeyi ile ilişkilerini tespit etmek amaçlanmıştır. Bu bağlamda ana-baba tutumları ile öğretmen davranışlarının öğrencilerdeki öğrenilmiş çaresizlikle ilişkilerdin regresyon analizi ile önem sıralamasının ortaya konulması amaçlanmıştır. Ortaya çıkan sonuçlara bakıldığında annenin tutumları, çocukta öğrenilmiş çaresizliği yordamaktadır. Annesini otoriter algılayan çocuklar annesini demokratik algılayan çocuklara göre daha çok öğrenilmiş çaresizlik yaşamaktadırlar. Babasını otoriter algılayan çocuklar, babasını demokratik algılayan çocuklara göre daha çok öğrenilmiş çaresizlik yaşamaktadırlar.

Erkman ve Rohner (2006), Bu çalışmada, 10-18 yaş arasındaki 427 kişiye ulaşılmıştır. Fiziksel cezası, algılanan ebeveyn kabulü ve psikolojik düzenlemeler arasındaki ilişkileri araştırılmıştır. Katılımcılar, Fiziksel Ceza Anketi, Ebeveyn Kabul-Red Ölçeği - Çocuk Formu ve Kişilik Değerlendirme Çocuk Formu Ölçeklerine cevap verdi. Anneden algılan kabul ile babadan algılanan kabul arasında güçlü ilişki bulunmuştur. Çoklu regresyon analizlerinin sonuçları, gençlerin hem anne hem de babanın kabulü konusundaki algılamaları, gençlerin kendilerinin bildirdiği psikolojik düzenlemedeki farklılıklara bağımsız ve önemli katkılar sağladığını göstermiştir. Regresyon analizleri, algılanan anne ve baba kabulünün etkisi kontrol edildiğinde, ne anne ne de babanın cezasının tek başlarına, gençlerin uyumlarında farklı katkılar yapmadığını göstermiştir. Böylece, ebeveyn cezası ile gençlerin psikolojik uyumları arasındaki görünen ilişkilerin, gençlerin ebeveynlerin kabulü algılamalarından neredeyse tamamen arabuluculuğa bağlandığı sonucuna varılmıştır. Ne gençlerin cinsiyeti ne de yaş, algılanan ebeveynin kabulü veya cezası ile ilişki bulunmamıştır.

Milevsky, Schlechter ve Netter (2006), 9 ve 11. sınıflardaki 272 ergenle, anneye özgü ve babaya özgü aile tutumlarının öz-saygı, depresyon ve hayattan tatmin olma ile ilişkilendirilmesini inceleyen bir araştırma yapmışlardır. Bu araştırmada, izin verici olan anneye kıyasla açıklayıcı-otoriter anne tutumu altında yetişen ergenlerde öz-saygı ve hayattan tatmin olma durumu daha yüksek seviyelerde çıkmıştır. Depresyon durumu ise çok düşük seviyede seyretmektedir. Bir başka deyişle bu üç alanda açıklayıcı-otoriter anne tutumunun izin verici anne tutumuna göre ergen gelişiminde belirgin biçimde avantaj sağladığı bulunmuştur. Baba özgü tutumların ise çocuğun psikolojik gelişiminde

etkisi olmakla birlikte bunun anneye özgü tutumlar kadar belirgin olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Eldeleklioğlu (2007), Anne Baba Tutum Envanteri Saldırganlık Ölçeği, Arkadaş Baskısı Ölçeğini 202 ergene uygulamıştır. Bu çalışmada, farklı devlet liselerinden 202 öğrenci arasında saldırgan davranışlar, akran baskısı, ebeveyn tutumu ve cinsiyet arasındaki ilişkiler araştırılmıştır. Skorlar arasındaki korelasyon katsayılarının hesaplanmasının ardından saldırganlık puanları ile otoriter ve koruyucu ebeveyn tutum puanları arasında saldırganlık puanları ile agresiflik puanları ile demokratik ebeveyn tutum puanları arasında anlamlı ve olumsuz bir ilişki bulunmuştur. Akran baskısı ve ebeveyn tutum değişkenlerinin saldırganlık puanlarını tahmin edip etmediğini görmek için regresyon analizi kullanılmış ve demokratik ebeveyn tutumları, akran baskısı ve koruyucu ebeveyn tutumlarının saldırganlığın yordayıcıları olduğunu belirtmiştir. Ebeveynin demokratik tutumu arttıkça saldırganlık azalmaktadır. Ebeveynin aşırı koruyucu tutumu arttıkça saldırganlık artmaktadır. Ebeveynin otoriter tutumu arttıkça saldırganlık artmaktadır.

2.4.3. Kişisel Yapılar Kuramı ve Repertuar Ağı İle İlgili Yapılan Çalışmalar

Türkiye'de kişisel yapılar kuramı ve repertuar ağı ile ilgili yapılmış çok az sayıda çalışma bulunmaktadır. Yurtdışında da bu konu ile ilgili farklı disiplinlerde çalışmalar bulunmaktadır. Aşağıda literatür taraması sonucunda ulaşılan sınırlı sayıdaki araştırmalarla ilgili bilgiler sunulmuştur.

Platt (1981), Ergenlikte Kimlik Statüsü ve Benlik Tanımlaması Gelişimine Dair Bir Repertuar Çizelgesi adlı araştırmasında, Ana Çizelge Endeksleri için kimlik statüsünün küresel ölçeği üzerine cinsiyetler arası önemli bir farkın olduğuna, cinsiyet ve sınıf seviyesinde ve kişilik değişkenlerinde bir farklılığa, cinsiyet farkına ve gruplaşma yönünden üç yollu etkileşime işaret etmiştir. Dinin kimlik bileşeni için ise kimlik statüleri arasında fark, cinsiyet farkı ve Ana Çizelge Endeksleri için kimlik statüsü etkileşiminin yarattığı sınıf seviyesi vardır. Ana Çizelge Endeksleri ve kişilik değişkenleri için, kimlik statüleri arasında, cinsiyetler ve sınıf seviyeleri arasında bir fark bulamamış.

Strachan ve Jones (1982), çalışmalarında Rol Yapısını içeren Repertuar ağını, erken, orta ve geç ergenlik yaş aralıklarını temsil eden sekiz gruba ayrı ayrı uygulamıştır. Çıkan sonuçlar, ergenlik döneminde benlik ve ebeveynler arasındaki

kavramsal mesafede bir artış olduğu yönündedir. Farklı bir deyişle, ergenlik çağında ergenler büyüdükçe, anneleri ve babaları çocuklarının gerçek ya da ideal benliklerini daha az fark eder duruma gelir. Bu durumda, ergenler büyüdükçe anne-babaları, diğer yetişkinler ve akranlarıyla gittikçe daha az sayıda kişiyle kendi yargılama yollarını geliştirmeye yönelik iletişime geçtiği anlamına gelmektedir.

Hammond ve Rommey (1995), yaptıkları çalışmadan depresyona maruz kalan yetişkinlerde bulunan ergenlik çağındaki depresyona katkıda bulunabilecek bilişsel süreçleri araştırmıştır. Bu amaçla Kelly'nin repertuar ağı tekniğinde değişiklik yapılmış versiyonu, yaş aralığı 13 ila 16 arası değişen ve ağırlıklı olarak kadın (%75) olan 15 tane klinik olarak depresyonda olan ergene, 15 tane kısmen depresyonda olan ergene ve 15 tane depresyonda olmayan ergene uygulanmıştır. Diğer gruplarla karşılaştırınca klinik olarak depresyonda olan grup daha düşük özgüven, geleceğe dair daha fazla karamsarlık, daha sık kutuplaşmış algı ve daha dışsal kontrol odağı göstermiştir.

Ijaz ve Mahmood (2012), Pakistan'da yaptıkları çalışmada, 18 yaşında evden kaçan bir ergenin ailesini olumsuz ve reddedici bir şekilde yorumladığını, buna karşılık ailenin dışındaki önemli insanları daha kabul edici ve dostane bir yaklaşımla algıladığını göstermiştir. Ayrıca, ergen kendisini olumlu bir şekilde yorumlamış olmasına rağmen, kendisini aile ve aile dışı üyelerden uzak algıladığı bulmuştur. Bulgular, genç bir ergenin evden uzak durma ve bilinmeyen dünyaya geçme kararının, ev ortamındaki bazı itici faktörlerin ve dış dünyadaki faktörlerin sonucu olduğunu gösteriyor. Çıkan sonuçlara bakıldığında annenin ergen tarafından çok olumlu algılanmadığı görülmektedir; bencil ve kötü davranan olarak yorumlamıştır. Benzer şekilde, baba da kötü davranan, kavgacı, fiziksel olarak kötüye kullanan ve bencil gibi negatif kutuplarda yer almıştır. Aynı zamanda, danışanın ev dışında arkadaş, diğer insanlar ve öğretmen gibi insanlar tarafından ailesi ve kardeşleri ile karşılaştırıldığında daha sevecen, samimi, yürekli ve yardımsever biri olarak algılandığı görülmüştür.

Shek (2012), Hong Kong'daki Genç Madde Bağımlıları arasında Öksürük İlacının Kişisel Yapılanması adlı çalışmada, öksürük ilacı bağımlılığının birçok yerde gittikçe artan bir problem olmasına rağmen öksürük ilacına bağımlı olan gençleri incelemiştir. Araştırmada birçok gözlem dikkati çekmiştir. İlk olarak, öksürük ilacının faydaları ve suistimali halinde zararları dahil olmak üzere kişisel yapılanmaları karıştırılmıştır. İkinci olarak, denekler öksürük ilacını bağımlılık yapıcı ve zararlı olarak algılamalarına rağmen bu ilacın yine de eroinden daha az bağımlılık yapıcı ve zararlı olduğunu

düşündüklerini bildirmişlerdir. Üçüncü olarak, denekler öksürük ilacını ketamin ve esrara benzer olarak yorumlarken aynı zamanda bu ilacın eroinin de bazı özelliklerine sahip olduğunu düşünmüşlerdir. Dördüncü olarak, eroin ve geçiş maddelerinin (sigara, bira ve likör) arasındaki yorumlanan benzerlik konusunda ise denekler öksürük ilacını geçiş maddelerine daha benzer olarak yorumlamıştır. Son olarak, öksürük ilacı ile geçiş maddeleri arasında algılanan farklılığın daha yüksek seviyede olması, öksürük ilacı bağımlılığı zararının daha fazla olmasıyla ilişkilendirilmiştir.

Tanhan (2013), yaptığı çalışmada öğretmenlerin, okul psikolojik danışmanlarının niteliklerine ilişkin olarak oluşturdukları bilişsel kurgularını tespit etmeyi amaçlamıştır. Bu araştırmada öğretmenlerin ve okul psikolojik danışmanların niteliklerine yönelik bilişsel kurguları belirlenmeye çalışıldığından nitel araştırma desenlerinden fenomelolojik yaklaşım kullanılmıştır. Çalışmanın özelliklerinden kaynaklanan nedenlere bağlı olarak, araştırmada ölçüt örnekleme tekniği kullanılmıştır. Seçkisiz yönteme dayalı olarak her okuldan iki öğretmen olmak üzere 40 öğretmen araştırmanın çalışma grubunu oluşturmuştur. Çalışma grubundan elde edilen veriler; yapılandırılmış görüşme tekniği olan ‘repertory grid’ tekniği ile toplanmıştır. Yapılan çözümleme sonucunda, öğretmenlerin okul psikolojik danışmanlarının niteliklerine ilişkin ürettikleri 200 bilişsel kurgu dört başlık altında gruplandırılmıştır. Bunlar; kişisel-sosyal özellikler; mesleki bilgi ve uygulama; iletişim becerileri ve tarafsızlıktır. Çalışma sonunda ilköğretim öğretmenlerinin okul psikolojik danışmanların niteliklerine ilişkin ürettikleri bilişsel kurgular, bu alanda betimlenen niteliklerle uyum göstermiştir.

Tanhan’ın (2013) yaptığı bir diğer çalışmada bu kez rehber öğretmenlerin niteliklerine ilişkin olarak okul yöneticilerin oluşturdukları bilişsel kurgularını analiz etmiştir. Çalışma nitel araştırma desenlerinden fenomonolojik desene uygun olarak tasarlanmıştır. Araştırmanın çalışma grubu, Batman ilinde çalışan ve değişik demografik özelliklere sahip 20 okul yöneticisinden oluşturmaktadır. Veriler yapılandırılmış görüşme tekniği olan “repertory grid” tekniği kullanılarak elde edilmiştir. Bulgular, okul yöneticilerinin rehber öğretmen niteliklerini temsil eden 200 adet geçerli kurguları olduğunu, bu kurguların sınıflandırıldığı toplam 3 adet bilişsel kurgu grubunun olduğunu göstermektedir. Bu kurgular; kişisel özellikler, mesleki yeterlikler ve danışma becerileridir.

Buckley-Walker, Crowe ve Caputi (2013), yaptıkları araştırmada akıl hastalığı ve / veya madde kullanılmış bozukluklarına sahip kişilerin aile üyelerinin kişisel kimlikleri

etkilerden kurtardıklarında nasıl göründüğü üzerinde durmaktadır. Kişisel ve ilişkisel güçlendirme, kişisel kimlik değişikliklerini ortaya çıkarmak için ideografik bir yaklaşım kullanmışlardır. İdeografik yaklaşımla üretilen tutarlı anlamın, daha büyük popülasyonlardaki kimlik değişikliklerini keşfetmek için kullanılabilmesi, klinik anlamda, kimlik süreçlerine odaklanmayı içeren bakım planlarının bireysel olarak uyarlanabileceği fenomenolojik bir çerçeveye sahip olması için çalışmalar yapmışlardır. Sonuç olarak katılımcılar arasından toplam 146 kişisel yapı oluşturulmuş. Verilen kişisel kimlik tipinin ve ortaya çıkan yapılarının sayısını etkileyip etkilemediğini belirlemek için bağımsız bir t testi kullanmışlardır. Kendini karakterize etme türü ile ortaya çıkan yapılar sayısı arasında anlamlı fark bulunmadığı ortaya çıkmıştır.

Çağlayan (2015), yaptığı araştırmada yaş ortalamaları 17 olan, 11. sınıfa devam eden 97 ergene Aile Değerlendirme Ölçeği (ADÖ) (Bulut, 1990) uygulanmış ve bu ölçekten alınan veriler doğrultusunda, ADÖ'nün tüm alt boyutlarında ailesini işlevsel algılayan 8 ve yine tüm alt boyutlarında ailesini işlevsel algılamayan 8 olmak üzere 16 ergenin repertuar ağı tekniğinin sağladığı veriler doğrultusunda öz-kimlik grafikleri incelenmiştir. Araştırma sonucunda elde edilen bulgulara göre, ailesini işlevsel algılamayan ergenlerden 5'inin benlik saygısının düşük düzey olduğu, 3'ünün ise yüksek düzey benlik saygısına sahip olduğu görülmekteyken; ailesini işlevsel algılayan ergenlerin 1'inin benlik saygısının düşük düzey, 4'ünün orta düzey, 3'ünün ise yüksek düzey olduğu görülmüştür. Araştırmada gruplar arası bir karşılaştırma esas alınmamış olmakla birlikte, benlik saygısı ile ilgili bulgular, aile işlevselliğinin benlik saygısının yüksek olmasını etkilemezken, aile işlevselsizliğinin benlik saygısının düşük olmasında etkili olabileceğiyle ilgili ipuçları vermiştir.

Sanberk ve Bağış (2016), yaptıkları araştırmada öğretmenlerin, öğrencileri ve öğrencilerin, öğretmenleri ile ilgili kullandıkları kişisel yapıları belirleyerek, birbirlerini ne derece ideal görüyor olduklarını ortaya koymayı amaçlamışlardır. Bu amaç doğrultusunda araştırmayı betimsel ve çoklu vaka çalışması olarak planlamışlardır. Öğretmen ve öğrencilerin birbirlerine dönük görüşleri, yarı yapılandırılmış bir görüşme tekniği olan repertuar ağı tekniği aracılığıyla elde edilmiş ve sonuçlar öğretmen ve öğrencilerin birbirlerine ilişkin kurgularının karşılıklı olduğunu göstermiştir. Başarılı ve öğretmenleri tarafından olumlu kişisel yapılar ile temsil edilen, ideal öğrenci profiline yakın konumlandırılan öğrencilerin öğretmenlerini ideal olarak görme eğiliminde olduğu görülmüştür. Benzer bir şekilde başarısız ve öğretmenleri tarafından olumsuz

kişisel yapılar ile temsil edilen, ideal öğrenci profiline uzak konumlandırılan öğrencilerin, bu yönde temsile sahip öğretmenlerini olumsuz değerlendirme eğiliminde oldukları bulgulanmıştır.

Sanberk (2016), yaptığı çalışmada psikolojik danışmanların kendilerine, ideal ve ideal olmayan danışmanlara yönelik kullandıkları kişisel yapıları, repertuar ağı tekniğiyle ortaya çıkartmayı amaçlamıştır. Ayrıca katılımcılardan elde ettiği kişisel yapılardan hangilerinin, danışmanın etkili olma özelliği ile en çok eşleştiği belirlenmeye çalışmıştır. Yürüttüğü kümeleme analizi ile katılımcıların bir danışman olarak kendilerini ve gelecekte olmayı istedikleri danışmanı, ideal ve ideal olmayan danışmanlardan anlamlı düzeyde uzak görüp görmedikleri analiz etmiştir. Yaptığı eşleştirilmiş gruplarda t-testi kümeler arasındaki bu uzaklığın anlamlı düzeyde olduğunu ortaya koymuştur.

Avcı ve Sanberk (2016), PDR yüksek lisans öğrencileri ile yaptıkları bir grup lideri olarak kendilerine ilişkin değerlendirmeler çalışmada, grupla psikolojik danışma uygulamaları dersini alan öğrencilerin bir grup lideri olarak kendilerine ilişkin değerlendirmelerini incelemeyi amaçlamışlardır. Bu araştırmanın çalışma grubu, 2015-2016 Eğitim Öğretim Yılında Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi PDR Yüksek Lisans Programı kapsamında Grupla Psikolojik Danışma ve Uygulaması dersine devam eden 7 grup liderinden oluşmuştur. Ve veriler yarı yapılandırılmış bir görüşme olan repertuar ağı tekniği ile toplanmıştır. Sonuç olarak bulunan bulgular, bir ders kapsamında kazandırılması hedeflenilen yeterliklere ulaşılıp ulaşılmadığının testinde repertuar ağı tekniğinin kullanılabileceğini göstermiştir.

BÖLÜM III

YÖNTEM

Bu bölümde, araştırmanın modeli, veri toplama araçları ve teknikleri, araştırma grubu (katılımcılar), araştırma sürecinde gerçekleştirilen işlem basamakları ve verilerin analizi ile ilgili bilgilere yer verilmiştir.

3.1. Araştırma Modeli

Bu çalışma, nitel bir araştırma olup olgubilim deseninde düzenlenmiştir. Olgu bilim kişilerin yaşadıkları olay veya durum ile oluşturdukları öznel deneyimlerin incelendiği nitel araştırma yöntemidir (Lester, 1999). Olgubilim deseni, aslında bildiğimiz fakat açıklamada bulunurken bilimsel bulgulara dayalı olarak net söylemler üretemediğimiz olguları derinlemesine inceleme imkânı sağlayan, yorumlamalarda bulunma olanağı veren bir araştırma desendir (Yaman, 2010).

Olgubilim (fenomenoloji) "Gerçek nedir?" sorusuna cevap arayan bir yöntemdir. Fenomenolojik yaklaşımın temelini bireysel tecrübeler oluşturmaktadır. Bu yaklaşımda katılımcının kişisel (öznel) tecrübeleri ortaya çıkarılmaya çalışılmaktadır, bireyin algılamaları ve olaylara yükledikleri anlamları incelenmektedir. Fenomenoloji tanımlayıcı bir araştırmadır. Bu bağlamda genelleme yapmak değil, olguları tanımlamak önemlidir (Akturan ve Esen, 2008).

Fenomenolojik araştırmalar, ailelerde gerçek durumun yaygın olandan - sıra dışına ve genelden - özele doğru bir yapıya sahip olduğu görüşüne dayanmaktadır. Fenomenolojik çalışmalarda en önemli düşünce, tek tek bireylerin bakış açılarından bakarak onların bireysel anlam yapılarını ve niyetlerini anlamaya çalışmaktır (Maanen, 1979). Ve bu araştırma ile ergenlerin algıladıkları anne baba tutumlarına ilişkin algıladıkları yapıları ifade etmeleri istenmiştir.

3.2. Araştırma Grubu (Katılımcılar)

Araştırma grubu, 2015-2016 Eğitim Öğretim yılında İstanbul ili Kadıköy İlçesi'nde yer alan Suadiye Hacı Mustafa Tarman Anadolu Lisesi'ne devam eden 9, 10, 11 ve 12. sınıfa devam eden toplam 20 katılımcıdan oluşmaktadır. Araştırma grubu oluşturulurken, 120 öğrenciye Çocuk Yetiştirme Tutum Ölçeği (ÇYTÖ) uygulanmış;

kardeşi olma ve anne-baba birlikte olma koşulları gözetilerek 10 kabul/ilgi; 10 sıkı denetim/kontrol belirten öğrenci seçilmiştir (Bkz. Tablo 1).

Tablo 1

Öğrencilerin Tamamının ÇYTÖ'den Aldıkları Puan İle Kabul/İlgi ve Sıkı Denetim Boyutundakilerin Aldıkları Puana İlişkin Değerler

		Yüz yirmi Öğrenci	**Kabul/İlgi (n=10) Anne / Baba**	**Sıkı Denetim / Kontrol (n=10) Anne / Baba**
ÇYTÖ	Kabul/İlgi	X=44	46,1 / 46,2	29,7 / 26,7
	Sıkı Denetim	X=44	35,8 / 29,7	41 / 39,7

Tablo 1 incelendiğinde ebeveynlerini kabul/ilgi ve sıkı denetim boyutunda algılayan öğrencilerin ÇYTÖ'den aldıkları puan ortalaması, örneklem ortalamasından anlamlı bir şekilde daha tipik değerler göstermektedir. Yarı yapılandırılmış bir görüşme olan repertuar ağı tekniği ebeveynlerini örneklemden ayırt edici bir şekilde algılayanlarla yürütülmüştür. Katılımcıların seçimi ÇYTÖ'den alınan puan açısından yapıldığından, amaçlı örnekleme yöntemlerinden ölçüt örnekleme tekniğine başvurulmuştur. Neuman (2007), ölçüt örnekleme tekniğinin, araştırmacı tarafından, bir durumla ilgili derinlemesine inceleme için belirli örnek olay türleri belirlenmek istediğinde kullanılması gerektiğini belirtmektedir. Araştırmaya dahil (katılımcı) olma kriterleri için aşağıdaki hususlar dikkate alınmıştır:

- ÇYTÖ'nün Kabul/İlgi ve Sıkı Denetim/Kontrol Boyutlarında yüksek puan almış olma,
- Kardeşe sahip olma,
- Anne ve babanın birlikte olması.

Katılımcı olarak belirlenen öğrencilerin isimleri gizliliklerini korumak için araştırmada değiştirilmiştir. Yukarıdaki ölçütleri karşılayan katılımcıların 7'si (%35) kız ve 13'ü (%65) erkektir. Seçimde kullanılan bir diğer kriterde ise seçilen öğrencilerin tek kardeşe sahip olmalarıdır. Katılımcıların anne baba eğitim durumları ise şöyledir; ilkokul mezunu anne sayısı 3 (%15), baba 2 (%10), ortaokul mezunu anne 3(%15), baba

ise 2 (%10), lise mezunu anne 8 (%40), baba 7 (%35) ve üniversite mezunu anne 6 (%30), baba ise 9 (%45). Katılımcıların 9' u (%45) küçük (2.) çocukken, 11' i (%55) büyük (1.) çocuktur.

3.3. Veri Toplama Araçları ve Teknikleri

Bu çalışmanın veri toplama araçları ve teknikleri hakkındaki bilgiler aşağıda sunulmaktadır.

3.3.1. Veri Toplama Araçları

3.3.1.1. Kişisel Bilgi Formu

Katılımcıların sosyo-demografik özelliklerini betimlemek amacı ile araştırmacı tarafından geliştirilen "Kişisel Bilgi Formu" kullanılmıştır. Kişisel Bilgi Formu aracılığı ile katılımcıların cinsiyet, sınıf düzeyi, kardeş sayısı, anne-baba eğitim durumuna ilişkin bilgiler elde edilmiştir.

3.3.1.2. Çocuk Yetiştirme Tutumları Ölçeği

Çocuk Yetiştirme Tutumları Ölçeği (ÇYTÖ), Maccoby ve Martin'in önerdiği boyutlar ile Lamborn ve arkadaşlarının çalışmaları örnek alınarak Sümer ve Güngör (1999) tarafından geliştirilmiş ve yine aynı araştırmacılar tarafından yeni maddeler eklenerek son biçimini almış bir ölçektir. Özgün ölçek, kabul/ilgi ve sıkı denetim/kontrol boyutlarını ölçtüğü varsayılan toplam 24 maddeden oluşmaktadır. Daha sonra Güngör (2000) tarafından uygulanan faktör analizi sonucu ölçekteki madde sayısı 22'ye düşürülmüştür. Bu çalışmada 22 maddelik bu form kullanılmıştır. Anne ve baba için ayrı ayrı uygulanan ölçekte çocuk yetiştirme biçimlerinin altında yatan kabul/ilgi boyutunu ölçmek için 11 ve sıkı denetim/kontrol boyutunu ölçmek için 11 madde yer almaktadır. Kabul/ilgi boyutu anne babanın çocuğu kabul etmesini, anlamasını ve çocuğuna gösterdiği sevgiyi ve ilgiyi değerlendirmektedir. Kontrol boyutu, anne babanın çocuğun davranışlarını sınırlandırmasını, izlemesini ve çocukların disipline edilmesini içermektedir (Sümer ve Güngör 1999). Her alt boyuttan alınabilecek en yüksek puan 55 ve en düşük puanda 11'dir. Bu alt boyutlardan alınan puanların yükseklikleri algılanan anne baba tutumun ne olduğunu ortaya koymaktadır.

Çocuk Yetiştirme Tutumları Ölçeğinden boyutlar ve kategorik olmak üzere iki düzeyde bilgi alınabilmektedir. Boyutlar temelinde kabul/ilgi ve sıkı denetim/kontrol; kategorik olarak ise her iki boyutta medyan değerin üstünde puan alanlar "açıklayıcı/otoriter", altında puan alanlar ise "izin verici/ihmalkar" anne babalar olarak sınıflandırılmaktadır. Kabul/ilgi boyutunda medyanın üstünde, sıkı denetim/kontrol boyutunda medyanın altında puan alanlar "izin verici/şımartıcı"; kabul/ilgi boyutunda medyanın altında, sıkı denetim/kontrol boyutunda medyanın üstünde puan alanlar ise "otoriter" anne babalar olarak sınıflandırılmaktadır (Sümer ve Güngör, 1999). Bu araştırmada kategorik sınıflama kullanılmıştır.

Güngör (2000) çalışmasında Çocuk Yetiştirme Stilleri Ölçeğinin güvenirlik ölçümü olarak iç tutarlılık katsayılarını anneden algılanan kabul/ilgi ve sıkı denetim/kontrol boyutu için sırasıyla .81 ve .79; babadan algılanan kabul/ilgi ve sıkı denetim/ kontrol boyutu için sırasıyla .91 ve .90 olarak bulmuştur.

3.2.2. Veri Toplama Teknikleri

3.2.2.1. Repertuar Ağı Tekniği

Kelly (1955), tarafından temellendirilen repertuar ağı tekniği, bireylerin kişisel yapı sisteminin nasıl çalıştığını ve bu yapılar ile bireylerin deneyimleri arasındaki ilişkileri ortaya çıkarmak amacıyla geliştirilmiştir (Allen & Ewen, 2003; Feist & Feist, 2006). Temeli yapılandırılmış görüşme formatına dayandırılmış bu teknik, farklı işlem basamaklarından oluşturulmuştur (Fransella, Bell & Bannister, 2004). Bu işlem basamakları; (a) elementlerin veya araştırma öğelerinin belirlenmesi, (b) elementlerin karşılaştırılması yoluyla kişisel yapıların ortaya çıkartılması, (c) her bir yapı açısından tüm elementlerin derecelendirilmesidir. İşlem basamaklarına ilişkin detaylı bilgiler aşağıda sunulmaktadır.

a. Elementlerin Belirlenmesi

Kişisel yapılar kuramından yola çıkan Bartholomew (1993), insanın kendine yönelik benlik tasarımının veya öz-değerlendirmesinin, ancak başkalarına yönelik değerlendirme ile belirlenebileceğini ileri sürmektedir. Bu araştırmada kullanılan elementler aşağıda yer almaktadır:

1. Annenin seninle olan ilişkisi (ASİ),
2. Annenin babanla olan ilişkisi (ABİ),
3. Annenin kardeşinle olan ilişkisi (AKİ),
4. Babanın seninle olan ilişkisi (BSİ),
5. Babanın annenle olan ilişkisi (BAİ),
6. Babanın kardeşine olan ilişkisi (BKİ),
7. Senin annenle olan ilişkin (SAİ),
8. Senin babanla olan ilişkin (SBİ),
9. Senin kardeşinle olan ilişkin (SKİ),

b. Kişisel Yapıların Elde Edilmesi

Bu basamakta elementler birbirleriyle karşılaştırılarak değerlendirilmektedir. Elementler üçerli grup olarak verilmektedir; bu üç element birbiri ile kıyaslandıktan sonra iki element benzer bir özellik açısından bir diğer elementten ayırt edilmektedir. Esasında bu aşamada katılımcıya yüklenen görev kendisine sunulmuş olan kartların içinden üç adet kart seçmesi ve seçmiş olduğu üç kartta bulunan elementlerden hangi ikisinin bir diğerinden farklı olduğunu ayırt etmesidir. Bu işlemden sonra ulaşılan yapılar ve karşıt yapılar derecelendirme yapılarak her elemente puan verilmiştir. Katılımcılar elementleri her bir yapı açısından 5'li bir derecelendirme ölçeği üzerinde değerlendirmişlerdir. Yüksek değerler elementlerin karşıt kutupta (olumsuz), düşük değerler ise elementlerin benzerlik kutbunda (olumlu) sınıflandırıldığı anlamına gelmektedir. Her bir elementin her bir yapı açısından değerlendirilmesinden sonra veri analizine geçilmiştir.

Olgu No 1'in kişisel yapılarının gösterildiği Repertuar Ağı Formu Tablo 2'de verilmiştir.

Tablo 2

Olgu No 1'in Kişisel Yapılarının Gösterildiği Repertuar Ağı

Yapı	*ASİ*	*ABİ*	*AKİ*	*BAİ*	*BSİ*	*BKİ*	*SAİ*	*SBİ*	*SKİ*	**Karşıt Yapı**
esnek	2	2	2	3	3	3	3	3	3	katı
yakın	2	2	2	2	3	3	3	3	2	uzak
rahat	1	2	2	1	2	2	3	3	3	gergin
iyimser	2	2	2	2	2	2	3	3	2	karamsar
kabul edici	2	3	3	2	3	3	4	4	2	reddedici
ilgili	2	2	2	2	3	3	3	3	3	ilgisiz
tutarlı	2	2	2	2	2	2	4	3	4	tutarsız
sıcak	2	2	2	3	3	3	4	4	3	soğuk
hoşgörülü	2	2	2	2	2	2	3	3	4	hoşgörüsüz
demokratik	2	2	2	2	2	2	2	3	3	otoriter

1. Annenin seninle olan ilişkisi (ASİ),
2. Annenin babanla olan ilişkisi (ABİ),
3. Annenin kardeşinle olan ilişkisi (AKİ),
4. Babanın seninle olan ilişkisi (BSİ),
5. Babanın annenle olan ilişkisi (BAİ),
6. Babanın kardeşinle olan ilişkisi (BKİ),
7. Senin annenle olan ilişkin (SAİ),
8. Senin babanla olan ilişkin (SBİ),
9. Senin kardeşinle olan ilişkin (SKİ),

Örnekte görüldüğü gibi her bir katılımcı aile içindeki bireylerin birbirleri ile olan ilişkilerini üçerli grup içerisinde karşılaştırmaktadır. Daha açık bir ifadeyle katılımcı iki ilişkiyi birbirine bir özellik belirterek benzetmektedir (örneğin; ‘annenin seninle ilişkisi’ ve ‘annenin kardeşinle ilişkisi’), yine üçüncü bir elementi de (örneğin, ‘annenin babanla

ilişkisi') karşıt bir özellik belirterek benzer olan diğer iki elementten ayırt etmektedir. En nihayetinde iki özelliğe (yapı veya bilişsel kurguya) ulaşılmaktadır; bu iki özellik mümkün olduğunca birbirlerine karşıt olmalıdır.

c. Her bir Yapı Açısından Tüm Elementlerin Değerlendirilmesi

Elementlerin belirlenmesi ve kişisel yapıların elde edilmesinin ardından her bir yapı açısından tüm elementlerin değerlendirmesi yapılmaktadır. Kişisel yapıların elde edilmesinin sonucunda sütunlarda elementlerin, satırlarda ise yapıların yer aldığı bir ağa ulaşılmış olunmaktadır. Bu aşamada katılımcılar elementleri her bir yapı açısından değerlendirmektedir.

Elementler diğer yapılardan bağımsız olarak bir yapı (örneğin; sevecen-itici) açısından ikili veya daha fazla sayıdaki ölçek üzerinde derecelendirilmektedir. Buna ağın derecelendirilmesi (*Rating Grid)* denmektedir (Meyer & Freitag, 2005). Elementler herhangi bir yapı açısından dikotom bir ölçek üzerinde katılımcı tarafından olumlu veya olumsuz kutup üzerinde derecelendirilebileceği gibi (Herrmann, 1996, 1998; Herrmann, Huber, & Braunstein, 2001); elementler çok basamaklı bir ölçek üzerinde de derecelendirilebilir. Bazı araştırmacılar 5 basamaklı bir derecelendirmeye başvururken (Stewart, 1997), bazıları daha çok basamaklı ölçeklere başvurarak elementlerin derecelendirilmesini sağlamıştır (Scheer, 1992; Mellon & Huestege, 2003). Bu araştırmada 5'li derecelendirmeye başvurulmuştur. Her bir elementin, her bir yapı açısından değerlendirilmesinin çalışma grubundaki her bir katılımcı açısından kişisel yapılarına ilişkin repertuar ağları elde edilmiş olmaktadır. Bu aşamadan sonra verilerin analizine geçilebilmektedir.

3.4. İşlem

Araştırmacı ilk olarak, İstanbul İli Kadıköy İlçesi Suadiye Hacı Mustafa Tarman Anadolu Lisesi'nde 120 öğrenciye Çocuk Yetiştirme Tutum Ölçeği uygulamıştır. Daha sonra araştırmanın ölçütlerini karşılayan öğrencilerle görüşülmüş; çalışma hakkında bilgi verilerek çalışmaya katılımdaki gönüllülükleri öğrenilmiştir. Ölçütleri karşılayan ve gönüllü olan 20 öğrenciden repertuar ağı tekniğiyle veri toplanmıştır. Araştırmacı, katılımcıların, öğretmenlerinden izin almış ve katılımcıları randevu usulüne göre derslerinden sırayla alıp, Psikolojik Danışma ve Rehberlik Servisinde görüşmeleri gerçekleştirmiştir. Katılımcı öğrencilerden süreçte ses kaydı alınmasına izin verip

vermeyecekleri sorulmuş ve öğrencilerin tamamı ses kaydı alınmasına izin vermiştir. Görüşmeler 45-50 dakikalık 2 oturumla gerçekleştirilmiştir. Çalışmanın yarı yapılandırılmış görüşme formatında olması ve çalışmada kullanılan repertuar ağı tekniğinin katılımcılar için yeni bir teknik olması sebebiyle, bazı katılımcılar süreci anlamakta sınırlılık yaşamışlardır. Bu noktada katılımcıların zihninde çalışmayla ilgili netlik kazandırmak amacıyla araştırmacı tarafından terapötik iletişim öğeleri ve bazı danışmanlık becerileri (içerik - duygu yansıtmaları, soru sorma, somutlaştırma, empatik tepki vb.) kullanılmıştır. Ayrıca, anlamakta zorluk çeken katılımcılar için süreç ikinci bir kez daha anlatılarak ve örnekler verilerek daha iyi kavramaları sağlanmaya çalışılmıştır. Veri toplama sürecinde zaman geçtikçe katılımcıların çalışmayı daha iyi anladıkları ve kişisel yapılarını ortaya çıkaracak yöntemde daha etkin rol aldıkları gözlenmiştir.

Elementlerin Üçlü Karşılaştırılmasıyla Kişisel Yapılara Ulaşılması

Araştırmada, bu araştırma için oluşturulmuş elementlerin yazılı olduğu ve "yapı" "karşıt yapı" sütunlarının boş bırakıldığı bir kâğıdı ve elementlerin yazılı olduğu 9 adet kartı her bir katılımcı için görüşme öncesinde hazırlamıştır. Görüşmede uygulamayla ilgili bilgi verildikten ve iki örnek uygulama yapıldıktan sonra, katılımcıya kartları karıştırıp masanın üzerine ters çevirerek bırakması söylenmiştir. Daha sonra bu on karttan üç tanesini seçmesi istenmiştir.

Çekilen kartlarda hangi elementlerin yazdığı ve bu elementlerin temsil ettiği kişileri düşünmeleri istenmiştir. Ardından katılımcıya, "Bu üç ilişkiyi düşündüğünde hangi ikisi birbirine benzer ve bir diğerinden farklıdır? Bu benzerliği bir özellik veya sıfat ile ifade edebilir misin?", "Hangi iki ilişkide var olan bir özellik, bir diğerinde yoktur" gibi sorular sorulmuştur. Katılımcıların aynı yapıları tekrar etmesi durumunda, yeni ve daha farklı yapılara ulaşılması gerektiği belirtilmiştir. Bu sorularla istenilen o kişiye uyan herhangi bir sıfat da olabileceği ifade edilmiş ve bu anlamda zorlanan öğrencilere kolaylık olması açısından araştırmacı tarafından hazırlanan bir "sıfat listesi" sunulmuştur. Katılımcının ifade ettiği sıfatlardan ortak olanlar, yapı (benzerlik) sütununa yazılırken, farklı olanlar karşıt yapı (karşıtlık) sütununa yazılmıştır.

3.5. Verilerin Analizi

Bu araştırmada hiyerarşik kümeleme analizi ve temel bileşenler analizi yoluyla repertuar ağı verileri analiz edilmiştir. Hiyerarşik küme analizi adı verilen istatistik yöntemini kullanarak benzer özelliğe sahip objeleri veya olayları gruplandırarak incelemek mümkündür (Koç, 2001). Kümeleme analizi için yapılan tanım şu biçimde yapılmaktadır. "Kümeleme analizi, temel amacı birey ya da nesneleri/birimleri sahip oldukları karakteristik özellikleri temel alarak gruplamak olan çok değişkenli istatistiksel analiz grubudur. Kümeleme analizi, önceden belirlenen seçim kriterlerine göre birbirine çok benzeyen birey ya da nesneleri aynı küme içinde gruplandırır. Kümeleme analizi, nesneleri küme içerisinde çok benzer biçimde, kümeler arasında farklı olacak biçimde kümeler. Kümeleme işlemi başarılı olursa, bir geometrik çizim yapıldığında nesneler küme içerisinde birbirine çok yakın, kümeler ise birbirinden uzak olacaktır (Hair, Anderson, Tantham ve Black 1995). Analize konu olan her olay birbirine benzeme ya da benzememe eğiliminde olduğundan, kümeleme analizi yöntemiyle birbirine benzer homojen grupların tespiti matematiksel olarak yapılabilir. Diğer istatistik tekniklerinde olduğu gibi bu yöntemde de analizler sırasında hangi veri tiplerinin kullanılacağı, mesafenin hangi matematiksel metotla hesap edileceği ve hangi kriterler kullanılarak grup sayısının belirleneceğine önceden karar verilmelidir (Mc Grew ve Monroe, 1993). Hiyerarşik kümeleme sonuçlarını göstermede dendrogram yöntemi de kullanılmıştır. Dendogramdaki yatay çizgiler mesafeyi, dikey çizgiler ise birleşen kümeleri göstermektedir. Ölçek üzerinde kümelerin birleşme noktaları, hangi grupların oluştuğunu gösterdiği gibi, aynı zamanda aralarındaki mesafeyi de göstermektedir.

BÖLÜM IV

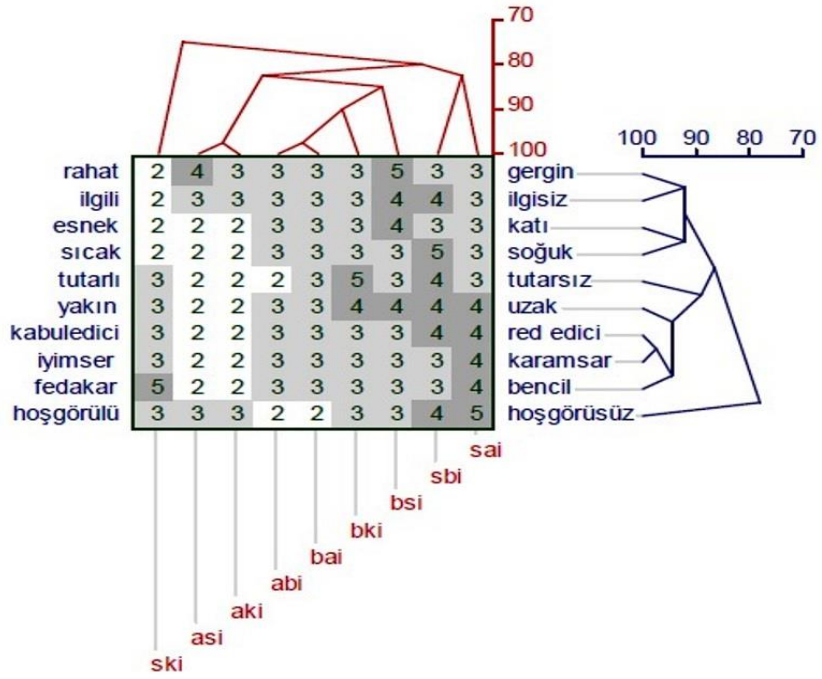
BULGULAR

Bu bölümde, her iki ebeveynini sıkı denetim ve kontrol boyutunda algılayan veya kabul ilgi boyutunda algılayan ergenlerin repertuar ağı tekniği ile aile içi ilişkilere yönelik olarak nasıl bir bilişsel kurguya sahip oldukları ile ilgili bulgulara yer verilmiştir. Her iki ebeveynini kabul/ilgi ve sıkı denetim/ kontrol boyutunda algılayan toplam 20 ergenin aile içi ilişkileri betimlerken ne gibi kişisel yapılara başvurdukları öncelikli olarak rapor edilmiştir. Daha sonra her bir katılımcının repertuar ağı yapısı hiyerarşik kümeleme analizi ve temel bileşenler analizi ile kendi içerisinde değerlendirilmiştir.

4.1. Ebeveynlerini Sıkı Denetim–Kontrol Boyutunda Algılayan Ergenlerin Aile-İçi İlişkilere Yönelik Bilişsel Kurguları İle İlgili Bulgular

Ebeveynini sıkı denetim-kontrol boyutunda algılayan ergenlerin aile ilişkilerinin yapısı, aile ilişkilerinin benzerlik ve farklılıklarını betimlemek amacıyla yapılan kümeleme analizi (Focus Ağı Yapısı) ile Repertuar Analizine yönelik yapılan Temel Bileşenler Analizi bulguları aşağıda yer almaktadır.

4.1.1. Olgu No 1 (AEG)

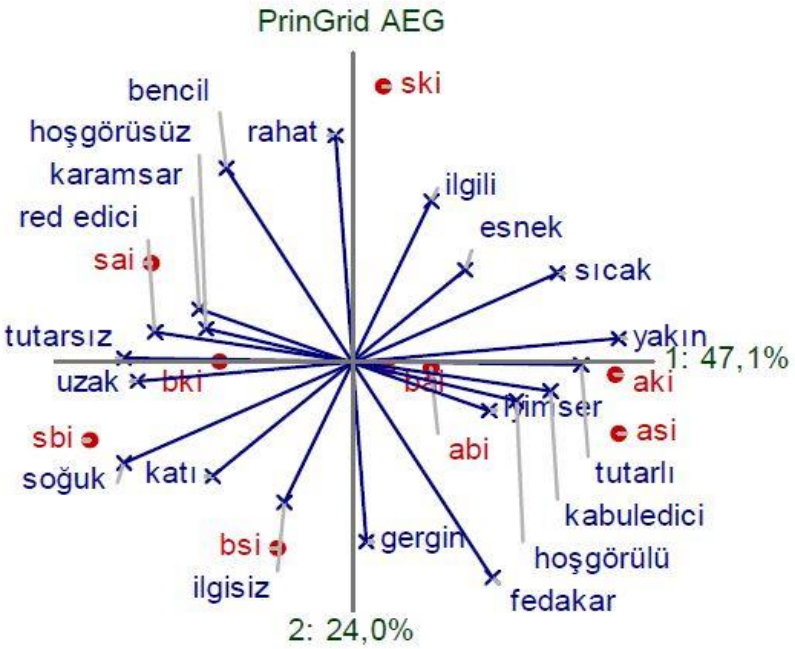

Şekil 1. AEG olgusunun Focus ağı yapısı

Şekil 1 kümeleme analizini göstermektedir. Analiz neticesinde benzerlik taşıyan element ve yine aynı şekilde yapılar bir araya getirilmektedir. Elementlere ilişkin dendogram adı verilen ağaç dalı şeklindeki çizgiler incelendiğinde AEG adlı katılımcı aile içi ilişkileri üç farklı kümede gruplamaktadır. İlk grubu kendisinin anne ve babası ile olan ilişkileri; ikinci grubu anne ve babanın karşılıklı ilişkileri oluşturmaktadır. Anne-baba arasında ilişkiye en çok benzetilen ilişkiler, babanın kardeş ve yine babanın kendisi ile olan ilişkileri olmuştur. Üçüncü kapalı kümeyi ise annenin kardeşi ve yine annenin kendisi ile ilişkileri oluşturmuştur. Anne ve babanın karşılıklı ilişkisine en uzak görülen element "senin kardeşinle olan ilişkin" elementi olmuştur. Daha detaylı bakıldığında AEG için kendisinin kardeşi ile olan ilişkisi, aile içerisindeki diğer ilişkilere pek de benzememektedir; diğer bir ifade ile bu ilişki, öteki ilişkilerinden belirgin bir şekilde ayırt edilmektedir. Yukarıdaki dendogramdan da anlaşılacağı üzere kardeşi ile olan ilişkisi tek başına görünmektedir.

Şeklin 1'in sağ tarafındaki dendogram incelendiğinde bu kez hangi yapıların birbirine benzeştirildiği veya ayırt edildiği ile ilgili bilgiye ulaşılmaktadır. AEG tarafından kullanılan yapılar ağırlıklı olarak birbirine benzetilmektedir. Rahat-gergin, ilgili-ilgisiz, esnek-katı, sıcak-soğuk yapıları birer kapalı kümeyi oluştururken; tutarlı-

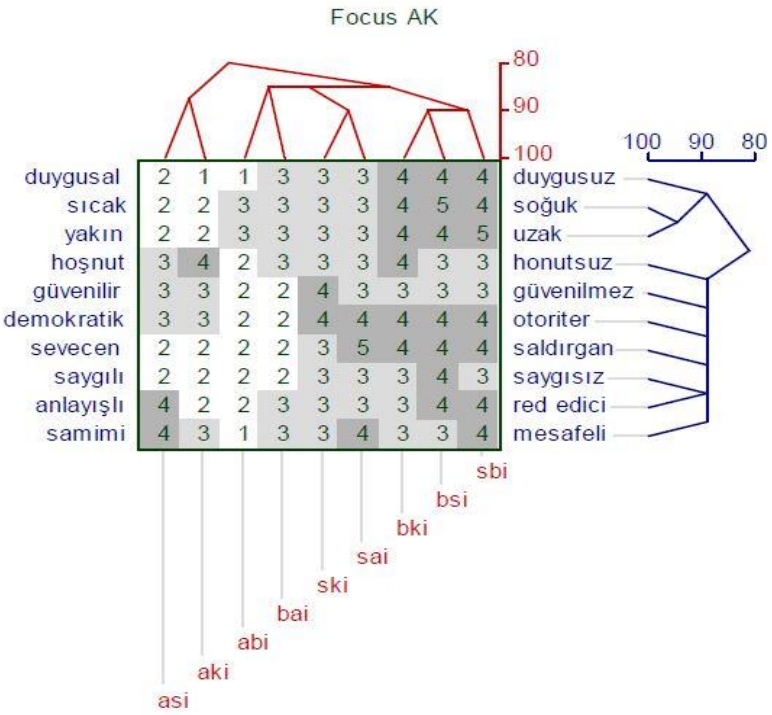
tutarsız, yakın-uzak, kabul edici-red edici, iyimser-karamsar ve fedakar-bencil yapılarının bağımsız olduğu görülmektedir. Özellikle hoşgörülü-hoşgörüsüz yapısı diğer yapılara göre nispeten ayrı olarak görülmüştür. Birinci kümede yer alan yapılar (gergin, ilgisiz, katı ve soğuk); aynı şekilde ikinci kümedeki yapılar da (tutarsız, uzak, red edici, karamsar ve bencil) %90'ı aşan bir oranla birbirine benzetilmektedir.

Şekil 2: Katılımcı AEG'nin repertuar ağına ilişkin temel bileşen analizi sonuçları

Şekil 2'ye bakıldığında AEG' nin, babasının kendisi ve kendisinin babası ile olan ilişkilerini olumsuz değerlendirdiği görülmektedir. Buna göre baba ile olan karşılıklı ilişkiler ilgisiz, katı, soğuk ve uzak temelinde gerçekleşmektedir. Benzer bir şekilde kendisinin annesi olan ilişkileri de olumsuzluk taşımaktadır; fakat babadan farklı olarak bu ilişki karşılıklılık taşımamaktadır. Bir diğer ifade ile AEG' nin kendisinin annesi ile olan ilişkileri olumsuz iken; annesinin kendisi ile olan ilişkileri olumlu bir görünüme sahiptir. Kendisinin annesi ile olan ilişkilerini değerlendirirken daha sıklıkla başvurduğu kişisel yapılar; red edici, tutarsız, karamsar, hoşgörüsüz, bencil olmakla birlikte annesi olan ilişkisini rahat olarak betimlemiştir. Annesinin kendisi, kardeşi ve babası ile olan ilişkilerini ağırlıklı olarak iyimser, hoşgörülü ve fedakâr olarak görmektedir. Kendisinin kardeşi olan ilişkilerini diğer ilişkilerden farklı olarak görmektedir. Buna göre tam olarak temsil etmese de bu ilişkisini ilgili, esnek, sıcak ve yakın kişisel yapıları içerisinde değerlendirmektedir.

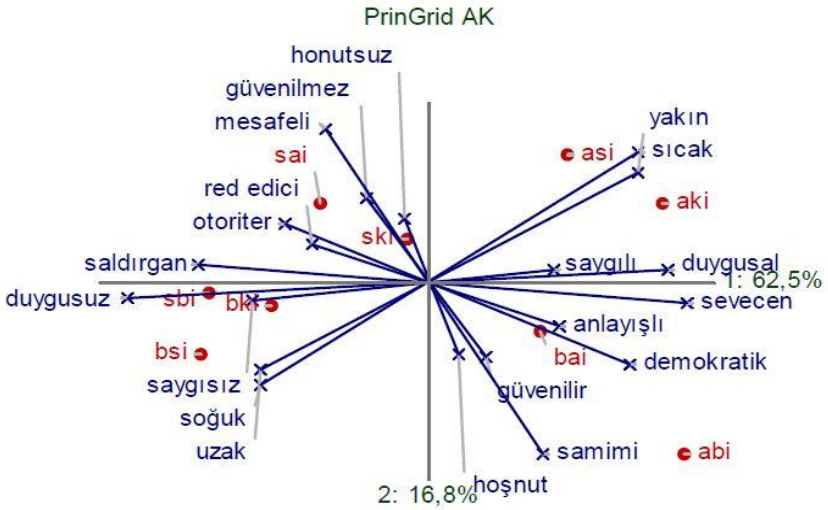
4.1.2. Olgu No 2 (AK)

Şekil 3. AK Olgusunun Focus ağı yapısı

Şekil 3 incelendiğinde AK adlı katılımcının aile içi ilişkileri dört kapalı kümede gruplandırdığı görülmektedir. İlk kapalı kümeyi "babanın seninle" ve "babanın kardeşinle olan ilişkisi"; ikinci kapalı kümeyi "senin annenle" ve "senin kardeşinle olan ilişkisi ve üçüncü kapalı kümeyi anne-babası arasındaki karşılıklı ilişki oluşturmaktadır. Dördüncü ve son kapalı küme örüntüsü gösteren ilişki ise annenin kendisi ve kardeşi ile olan ilişki olmuştur. AK'ın iletişimin gönderici pozisyonundaki ilişkisi aile içerisindeki diğer ilişkilerle bir küme oluşturmamıştır.

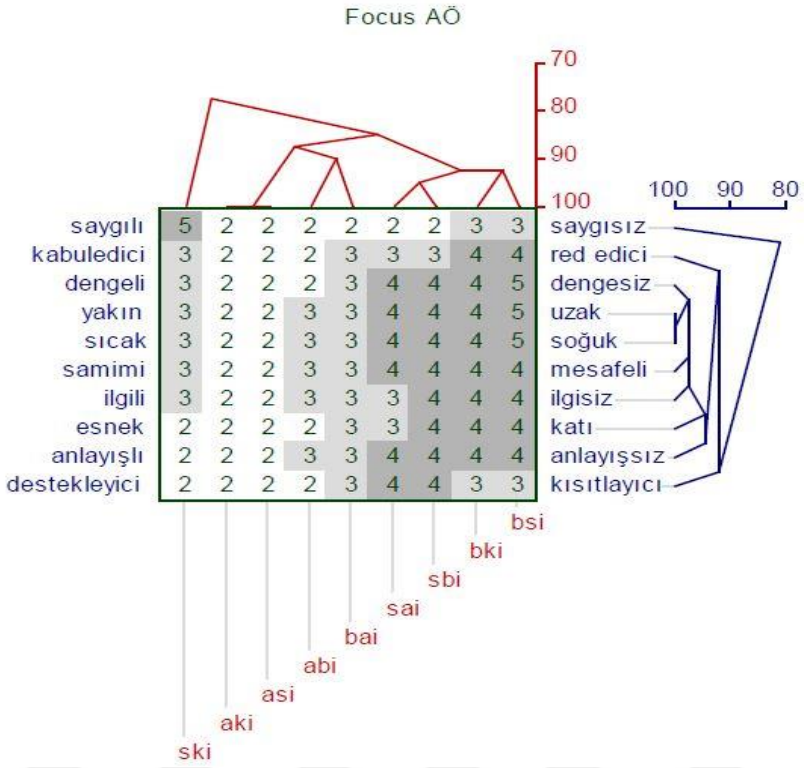
Yapılar arasındaki benzerliği grafiksel olarak gösteren küme ağacı incelendiğinde belirgin olan iki kümenin olduğu göze çarpmaktadır. Büyük kümeyi hoşnut-hoşnutsuz, güvenilir-güvenilmez, demokratik-otoriter, sevecen saldırgan, saygılı-saygısız, anlayışlı-red edici ve samimi-mesafeli ikili yapıları oluşturmaktadır; tüm bu yapılar birbiri ile benzeştirilse de AK tarafından farklılaştırılmaktadır. İkinci ve son küme ise yakın-uzak, sıcak-soğuk ve duygusal-duygusuz ikili yapıları oluşturmaktadır.

Şekil 4. Katılımcı AK'nin Repertuar Ağına İlişkin Temel Bileşen Analizi Sonuçları

Şekil 4 incelendiğinde AK'ın anne ve babası arasındaki ilişkiyi olumlu (demokratik, anlayışlı, samimi, güvenilir, sevecen ve hoşnut) gördüğü gözlenmiştir. Olumlu gördüğü diğer ilişkiler ise annenin kendisi ve yine annenin kardeşi ile olan ilişkileri olmuştur; buna göre bu ilişkiler yakın, sıcak, saygılı ve duygusal temeldedir. Buna karşın kendisinin annesi ve kardeşi ile olan ilişkileri olumsuz (mesafeli, red edici, güvenilmez, otoriter, saldırgan ve hoşnutsuz) bir şekilde algılanmaktadır. Yine benzer şekilde babanın kendisi, kendisinin babası ve babasının kardeşi ile olan ilişkileri olumsuz yapılarla (duygusuz, saygısız, soğuk ve uzak) ilişkilendirilmiştir.

4.1.3. Olgu No 3 (AÖ)

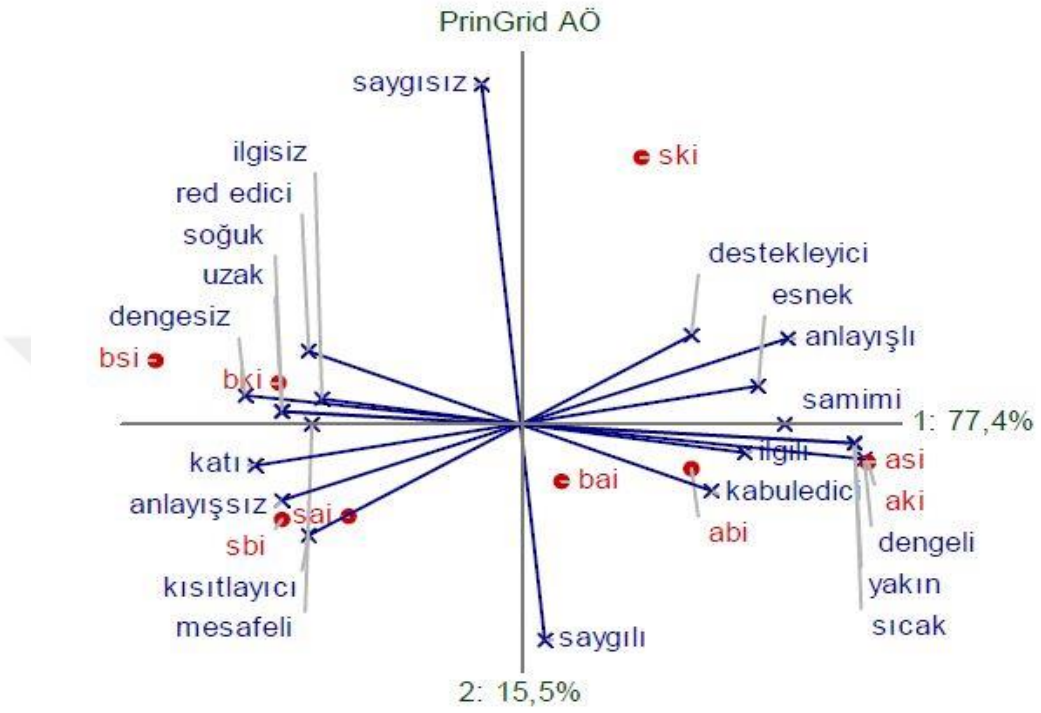

Şekil 5. AÖ Olgusunun Focus ağı yapısı

Şekil 5 incelendiğinde AÖ adlı katılımcının aile içi ilişkileri iki küme içerisinde gruplandırdığı söylenebilir. İlk kümeyi kendi içerisinde iki alt kümeye ayrışmaktadır; bu alt kümelerden ilkini babanın kendisi ve babanın kardeşi ile olan ilişkileri oluştururken, ikinci alt kümeyi kendisinin anne ve babası ile olan ilişkileri oluşturmuştur. İkinci küme de iki alt kümeden oluşmaktadır; buna göre babanın anne ve annenin baba ile olan ilişkileri bir alt küme iken, annenin kendisi ve yine annenin kardeşi olan ilişkileri bir diğer alt kümeyi oluşturmaktadır. Hatta annenin kendisi ve kardeşi ile olan ilişkilerini tıpatıp birbirine benzetmektedir. Hiçbir küme ile güçlü bir ilişki göstermeyen veya ayrı olarak görülen ilişki kendisinin kardeşi ile olan ilişkisidir. Zaten yukarıdaki dendogramdan da anlaşılacağı üzere kardeşi ile olan ilişkisi ayırt edilmekte ve tek başına görünmektedir.

Yapılar arasındaki benzerliği grafiksel olarak gösteren küme ağacı incelendiğinde dengeli-dengesiz, yakın-uzak, sıcak-soğuk, samimi-mesafeli, ilgili-ilgisiz, esnek-katı, anlayışlı-anlayışsız ikili yapılarının kabul edici-red edici ve destekleyici-kısıtlayıcı ikili üst yapıları içerisinde ele alındığı görülmektedir. Tüm bu yapılar ise özellikle saygılı-

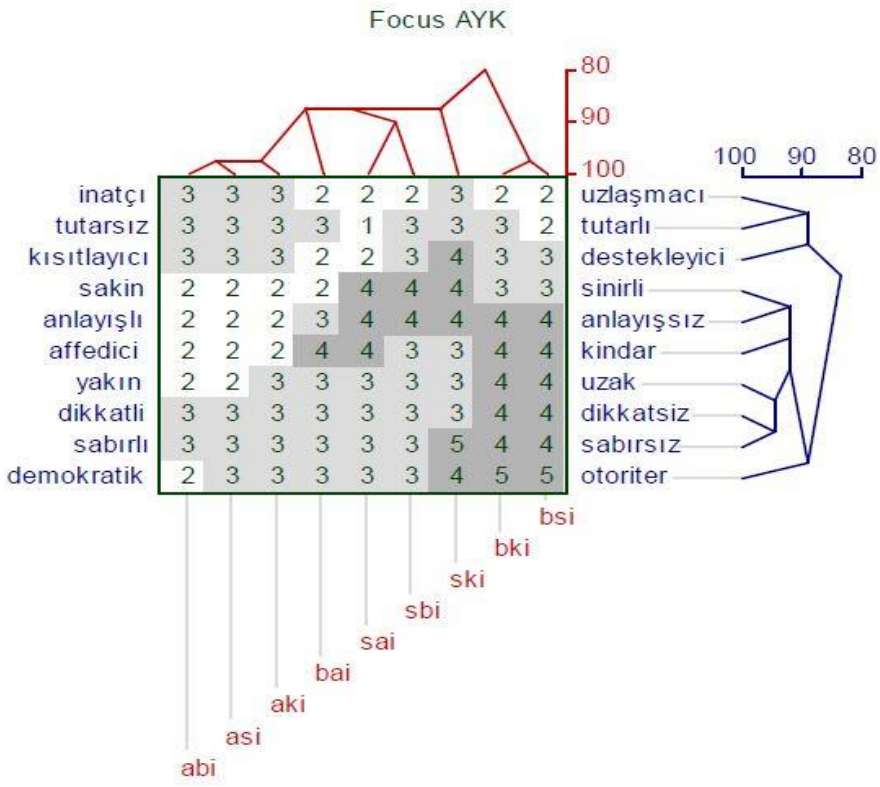
saygısız üst yapılarının destekleyici-kısıtlayıcı ikili yapısı ile benzeşmesinden ötürü birbirine yakınlaştırılmaktadır. Ancak yine de saygılı-saygısız ikili yapısının diğer yapılardan görece daha farklı bir konuma yerleştirilmektedir.

Şekil 6. Katılımcı AÖ'nün Repertuar ağına ilişkin temel bileşen analizi sonuçları

Şekil 6 incelendiğinde AÖ, anne-babası arasındaki ilişkiyi, annesinin kendisi ve kardeşi ile olan ilişkisini olumlu (ilgili, kabul edici, dengeli, yakın, sıcak ve saygılı) algıladığı görülmektedir. Yine aynı şekilde kendisinin kardeşi ile olan ilişkisi daha çok destekleyici, esnek ve anlayışlı yapıları ile ilişkilendirilerek olumlu algılandığını göstermektedir. Buna karşın kendisinin babası ve annesi ile olan ilişkileri katı, anlayışsız, kısıtlayıcı ve mesafeli yapıları ile ifade edilirken; babasının kendisi ve kardeşi ile olan ilişkileri dengesiz, uzak, soğuk, red edici, ilgisiz ve saygısız yapıları ile ifade edilmiştir.

4.1.4. Olgu No 4 (AYK)

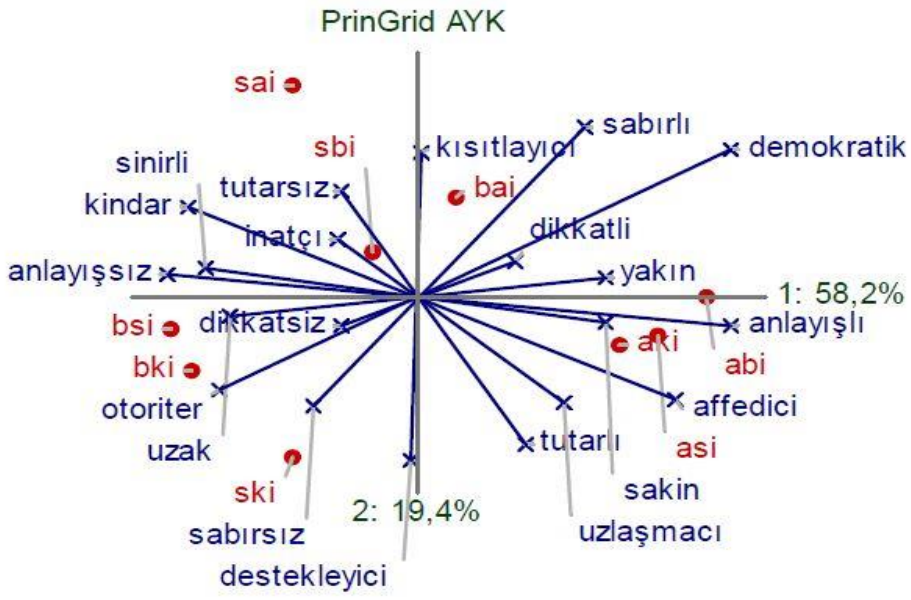

Şekil 7. AYK Olgusunun Focus ağı yapısı

Şekil 7'deki elementlere ilişkin dendogram incelendiğinde AYK adlı katılımcı aile içi ilişkileri üç farklı kümede gruplamaktadır. İlk grubu babasının kardeşi ve kendisi ile olan ilişkileri; ikinci grubu kendisi ile anne ve babası ile olan ilişkileri oluşturmaktadır. Üçüncü kümeyi ise annenin kardeşi, babası ve yine annenin kendisi ile ilişkileri oluşturmuştur. İki elementin veya ilişkinin (babanın anne ve kendisinin kardeşi ile olan ilişkisi) hiçbir kümeye ait olmadığı, tek başına konumlandıkları görülmektedir. Dolayısıyla AYK için kendisinin kardeşi olan ilişkisi ve babasının annesi ile olan ilişkisi, aile içerisindeki diğer ilişkilere pek de benzememektedir.

Şeklin 7'nin sağ tarafındaki dendogram incelendiğinde bu kez hangi yapıların birbirine benzeştirildiği veya ayırt edildiği ile ilgili bilgiye ulaşılmaktadır. AYK tarafından kullanılan yapıların daha çok iki ana küme içerisinde gruplandırıldığı görülmektedir. İkinci küme kendi içerisinde iki alt kümeden oluşmaktadır. Alt kümelerden birini sakin-sinirli ve anlayışlı-anlayışsız yapıları oluşturmaktadır; affedici-kindar yapısı ise bu kümeye görece yakındır. Bir diğer alt kümeyi ise dikkatli-dikkatsiz ve sabırlı-sabırsız yapıları oluşturmaktadır; yakın-uzak yapısı bu kümeye görece

benzeştirilmektedir. Demokratik-otoriter yapısı her iki ana küme ile ilişkilendirilmiş; fakat buna rağmen tek olarak konumlandırılmıştır.

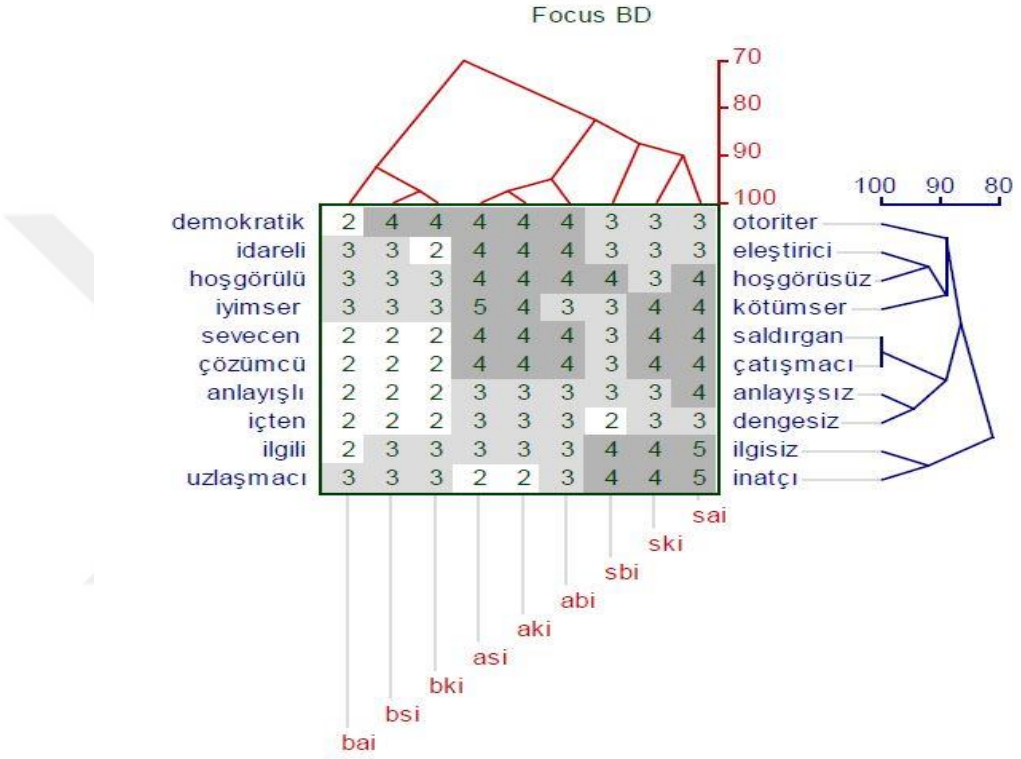
Şekil 8. Katılımcı AYK'nın Repertuar ağına ilişkin temel bileşen analizi sonuçları

AYK annesinin kardeşi ve kendisiyle olan ilişkisini ağırlıklı olarak sakin, uzlaşmacı, anlayışlı, affedici, ve tutarlı olarak görmektedir. Aynı şekilde annenin baba ile olan ilişkilerini olumlu görmektedir. Annenin baba ile olan ilişkisi en çok anlayışlı, yakın ve sakin yapıları ile ifade edilmektedir. Her ne kadar babanın annesi ile olan ilişkisi kısıtlayıcı olarak görülse de, bu ilişkinin de ağırlıklı olarak olumlu değerlendirildiği görülmektedir (sabırlı, dikkatli, yakın ve demokratik). Katılımcı kendinsin annesi ve özellikle babası ile olan ilişkilerini olumsuz görmektedir; buna göre bu kendisinin her iki ebeveyni ile olan ilişkisi sinirli, tutarsız, inatçı, kindar ve anlayışsızdır. Katılımcıya göre babasının kendisi ve kardeşi ilişkisi olumsuzdur; bu ilişki daha çok dikkatsiz, otoriter ve anlayışsız olarak görülmektedir. Olumsuz olan bir diğer ilişki ise kendisinin kardeşi ile olan ilişkisidir; bu ilişki her ne kadar sabırsız yapısı ile eşleştirilmiş olsa da, görece destekleyici olarak görülmüştür.

AYK babası, kendisi ve kardeşi ile olan ilişkileri olumlu olarak algıladığı görülmektedir. Yine aynı şekilde babasının annesi ile olan ilişkisi daha çok dikkatli, sabırlı, demokratik yakın yapıları ile ilişkilendirilerek olumlu algılandığını

göstermektedir. Buna karşın babasının kendisiyle ve kardeşiyle olan ilişkilerini ve yine kendisinin kardeşiyle olan ilişkisini otoriter, dikkatsiz, uzak, sabırsız yapıları temsil ederken; kendisinin ebeveynleriyle olan ilişkilerini sinirli, tutarsız, kindar, inatçı ve anlayışsız kişisel yapıları temsil etmektedir.

4.1.5. Olgu No 5 (BD)

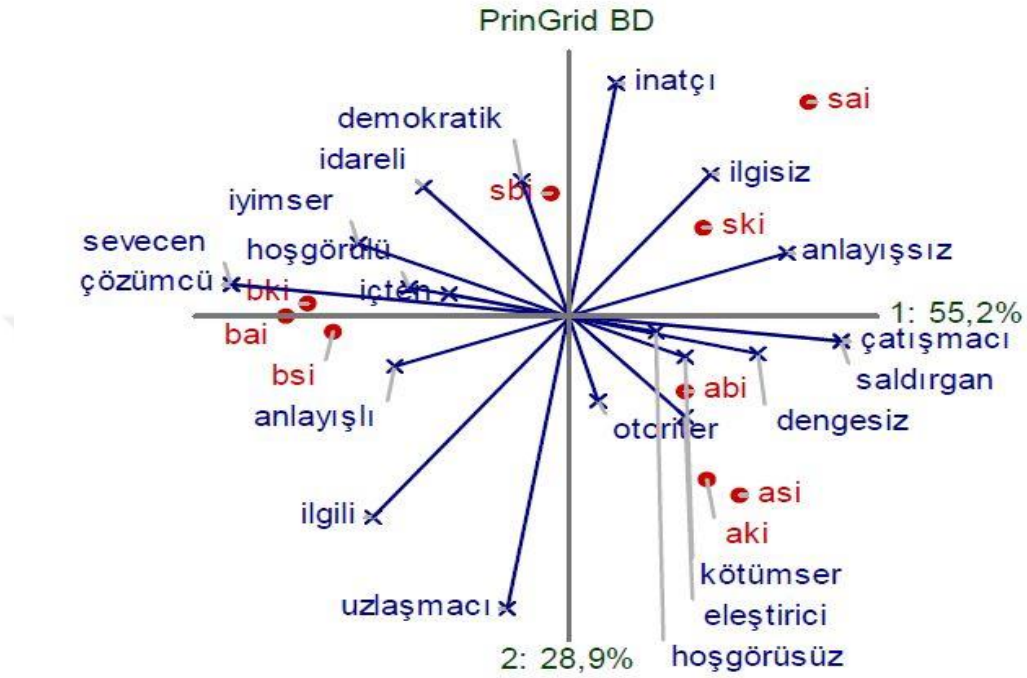

Şekil 9. BD Olgusunun Focus ağı yapısı

Şekil 9 incelendiğinde BD adlı katılımcının aile içi ilişkileri üç küme içerisinde gruplandırdığı söylenebilir. İlk kümeyi katılımcının annesi, babası ve kardeşi ile olan ilişkileri oluştururken; ikinci kümeyi annesinin kendisi, babası ve kardeşi ile ilişkileri oluşturmaktadır. Üçüncü ve son kümeyi ise babanın kendisi, annesi ve kardeşi ile ilişkileri oluşturmaktadır. BD'nın en uzak veya diğer aile içi ilişkilerden görece farklı gördüğü element, kendisinin babası ile olan ilişkisi olmuştur.

Yapılar arasındaki benzerliği grafiksel olarak gösteren küme ağacı incelendiğinde belirgin olan üç kümenin olduğu göze çarpmaktadır. İlk kümeyi ilgili-ilgisiz, uzlaşmacı-inatçı yapıları oluşturmaktadır. İkinci kümeyi içten-dengesiz, anlayışlı anlayışsız, çözümcü-çatışmacı, sevecen-saldırgan yapıları oluşturmakta. Bu küme içinde ayrıca

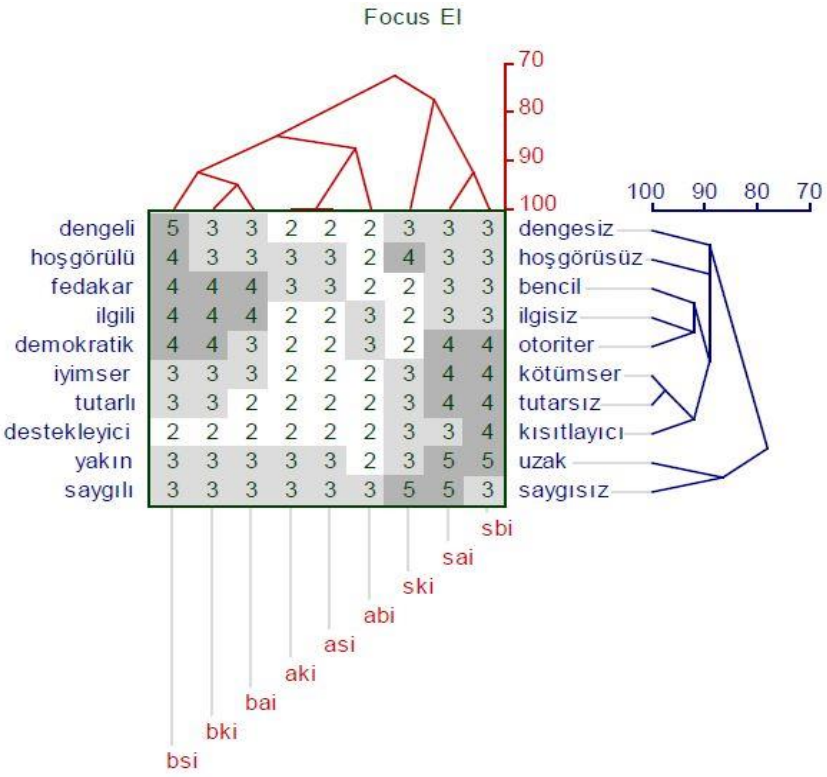
sevecen-saldırgan ve çözümcü-çatışmacı yapıları %100 benzeşmektedir. Üçüncü kümede ise kendi içinde gruplaştığı görülmekte idareli-eleştirici, hoşgörülü-hoşgörüsüz yapıları bir grup oluştururken demokratik-otoriter yapıları ile iyimser-kötümser yapıları farklılaşmaktadır.

Şekil 10. Katılımcı BD'nın Repertuar ağına ilişkin temel bileşen analizi sonuçları

Katılımcı BD annesinin kendisi ve yine annesinin kardeşi ve babası ile olan ilişkisini ağırlıklı olarak olumsuz (çatışmacı, kötümser, eleştirici, otoriter, hoşgörüsüz, dengesiz, saldırgan) görmektedir; bununla birlikte kendisinin annesi ve kardeşi ile olan ilişkisi BD tarafından ilgisiz, inatçı ve anlayışsız olarak algılanmaktadır. Ağırlıklı olarak olumlu olarak görülen ilişkiler, kendisinin babası ve babasının kardeşi ile olan ilişkilerdir (demokratik, idareli, iyimser, hoşgörülü, sevecen, içten); bunlara paralel olarak olumlu olarak gördüğü diğer ilişkiler ise babasının annesi ve kendi ile olan ilişkileridir (anlayışlı, ilgili, uzlaşmacı).

4.1.6. Olgu No 6 (EL)

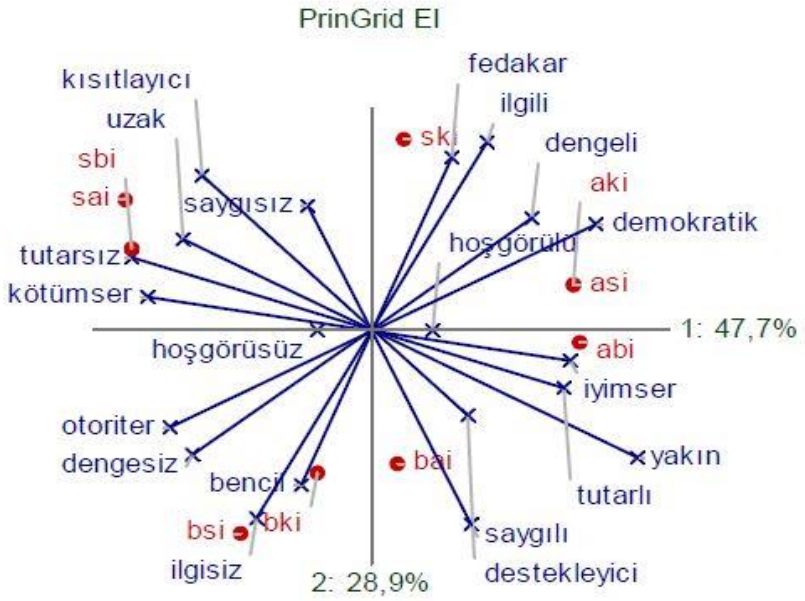

Şekil 11. EL Olgusunun Focus ağı yapısı

Şekil 11 incelendiğinde EL adlı katılımcının aile içi ilişkileri üç küme içerisinde gruplandırdığı söylenebilir. İlk kümeyi EL'nin annesi, babası ve kardeşi ile olan ilişkileri oluştururken; ikinci kümeyi annesinin, babası, kendisi ve kardeşi ile ilişkileri oluşturmaktadır; ayrıca annenin kardeşi ve kendisi ile olan ilişkileri bu küme içerisinde yer almakta ve tamamen benzeştirilmektedir. Üçüncü ve son kümeyi ise babanın kendisi, kardeşi ve annesi ile olan ilişkileri oluşturmaktadır.

Yapılar arasındaki benzerliği grafiksel olarak gösteren küme ağacı incelendiğinde belirgin olan iki kümenin olduğu göze çarpmaktadır. Büyük kümeyi dengeli-dengesiz, hoşgörülü-hoşgörüsüz, fedakar-bencil, ilgili-ilgisiz, demokratik-otoriter, iyimser-kötümser, tutarlı-tutarsız, destekleyici-kısıtlayıcı yapıları oluşturmaktadır. Büyük kümeyi incelediğimizde bu kümede kendi içinde de üç gruba ayrıldığı görülmekte bu gruplardan ilki dengeli-dengesiz ve hoşgörülü-hoşgörüsüz yapıları oluşturmakta, ikinci grupta da fedakâr-bencil, hoşgörülü-hoşgörüsüz ve demokratik yapıları yer almakta. Üçüncü grupta ise iyimser-kötümser, tutarlı-tutarsız ve destekleyici-kısıtlayıcı yapıları yer almaktadır. Yakın-uzak ve saygılı-saygısız yapıları küçük kümeyi oluşturmuştur.

Her ne kadar bütün yapılar birbiri ile ilişkili görülse de en uzak iki yapının yakın-uzak ve saygılı-saygısız olduğu görülmektedir.

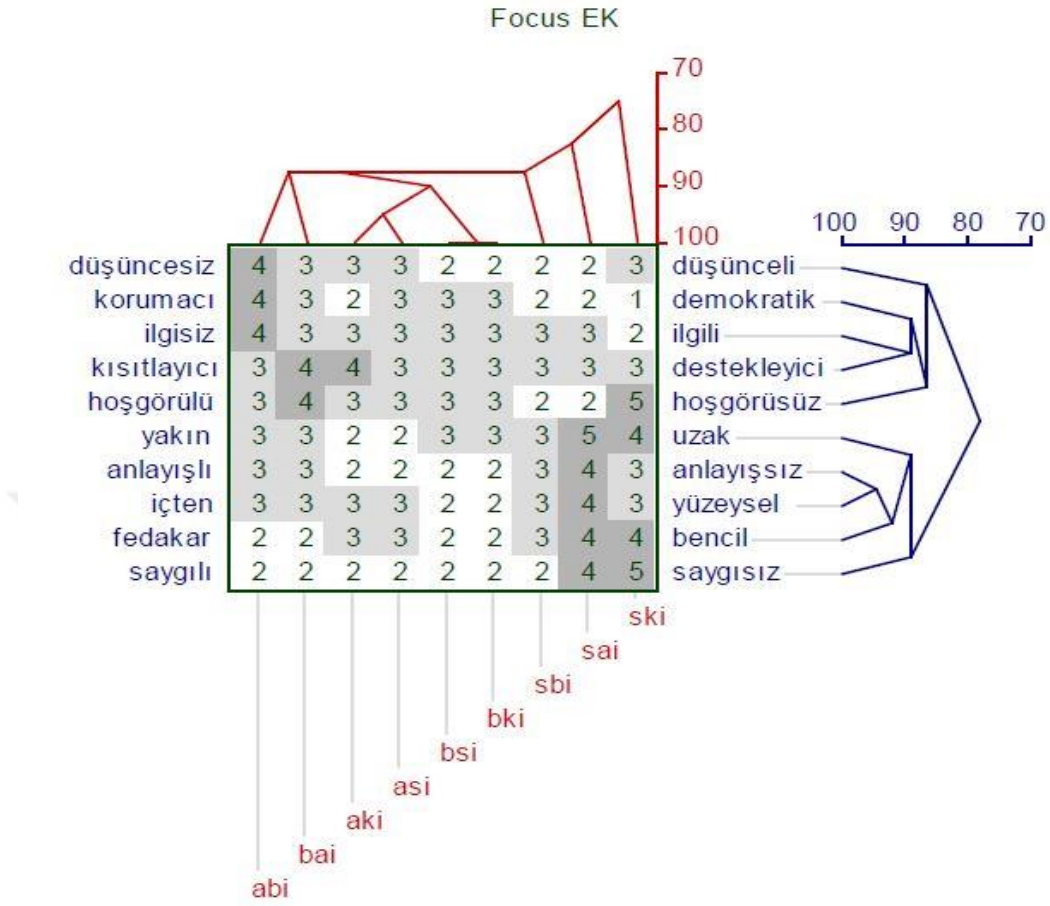

Şekil 12. Katılımcı EL'nın Repertuar ağına ilişkin temel bileşen analizi sonuçları

Katılımcı EL annesinin babası ve babasının annesi ile olan ilişkisini ağırlıklı olarak olumlu (iyimser, yakın, tutarlı, saygılı ve destekleyici) görmektedir; bununla birlikte annenin kendisi ve kardeşi ile olan ilişkisi ve kendisinin kardeşi ile olan ilişkisi olumlu olarak algılanmaktadır. Ağırlıklı olarak olumsuz görülen ilişkiler, babanın kendisi ve kardeşi ile olan ilişkisi (otoriter, dengesiz, bencil ve hoşgörüsüz); bu iki ilişkiye görece en çok benzeştirilen elementler, "senin baban ile olan ilişkin" ve "senin annen ile olan ilişkin" olmuştur.

Babasının kendisi ve yine babasının kardeşi ile olan ilişkisi bencil ve otoriter algılanmakta. Ve buna paralel olarak kendisinin anne ve babası ile olan ilişkilerini olumsuz olarak algılamakta, En olumlu algılanan ilişkiler annenin baba, annenin kendisi ve kendinin kardeşi olan ilişkilerdir. Babanın anne ile olan ilişkisi en çok kabul edici temelde algılanmaktadır.

4.1.7. Olgu No 7 (EK)

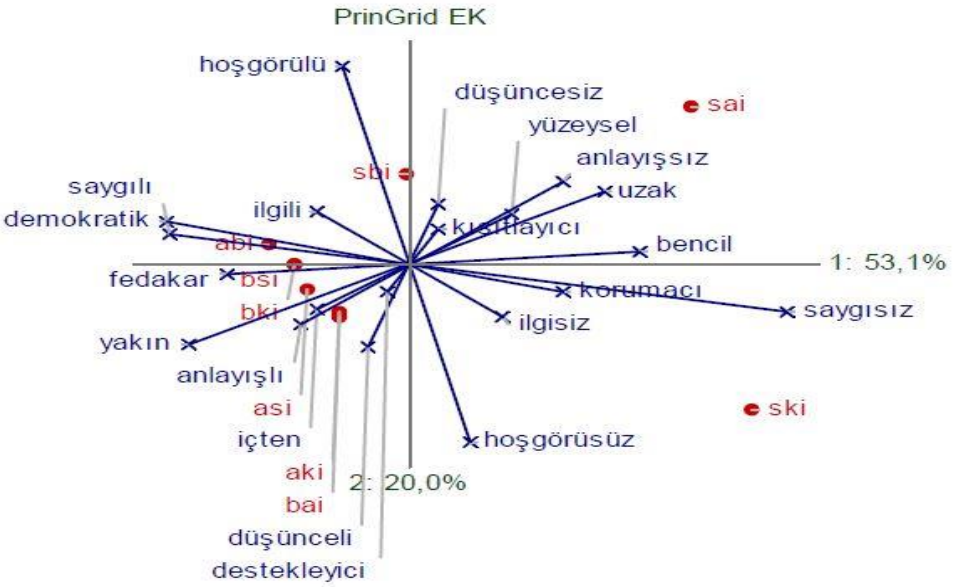

Şekil 13. EK Olgusunun Focus ağı yapısı

Şekil 13 incelendiğinde EK adlı katılımcının aile içi ilişkileri üç küme içerisinde gruplandırdığı söylenebilir. İlk kümeyi annenin ve babanın kendi aralarındaki ilişki oluşturmaktadır. İkinci küme de iki alt kümeden oluşmaktadır; buna göre annenin kardeşi ve kendi ile olan ilişkisi ilk kümeyi, babanın kendi ve kardeşi ile olan ilişkisinde ikinci kümeyi oluşturmakta. Hatta babanın kendisi ve kardeşi ile olan ilişkilerini tıpatıp birbirine benzetmektedir. Üçüncü küme ise bağımsız ilişkilerin toplandığı gruptur burada ilişkiler yakın görünse de derinlemesine bakıldığında EK'in babası, annesi ve kardeşi ile olan ilişkileri ayrımlaşmaktadır.

Yapılar arasındaki benzerliği grafiksel olarak gösteren küme ağacı incelendiğinde iki ayrı küme göze çarpmakta ve bu kümelerden ilki düşünceli-düşüncesiz, demokratik-korumacı, ilgili-ilgisiz, destekleyici-kısıtlayıcı, hoşgörülü-hoşgörüsüz ikili yapılarından oluşurken diğer küme ise uzak-yakın, anlayışlı anlayışsız, içten-yüzeysel, fedakar-bencil, saygılı-saygısız ikili yapılarından oluşmaktadır. Bu iki küme ayrıntılı

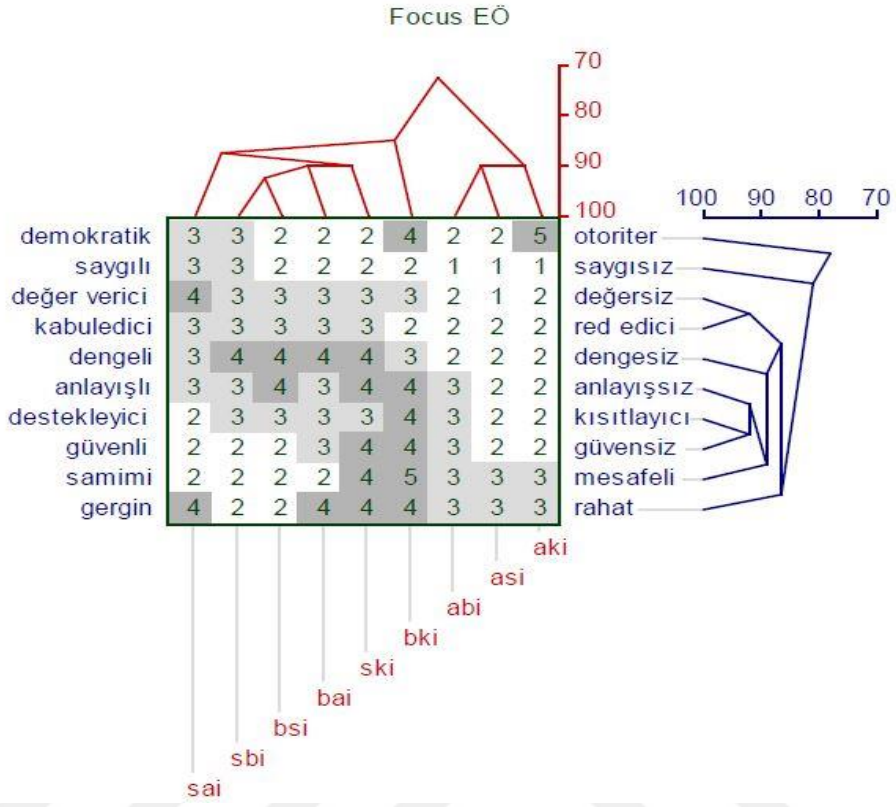
incelendiğinde ise kümelerinde kendi içinde dallara ayrıldığını görebiliriz. Birinci küme kendi içinde ilgili-ilgisiz, destekleyici-kısıtlayıcı ve korumacı-demokratik yapıları ile daha çok benzeşirken düşünceli-düşüncesiz ve hoşgörülü-hoşgörüsüz yapıları ile ayrımlaşmaktadır. İkinci kümeye bakıldığında ise anlayışlı anlayışsız ve içten-yüzeysel bir grup olurken, yakın-uzak, fedakar-bencil ve saygılı-saygısız ayrı gruplarda yer almaktadır.

Şekil 14. Katılımcı EK'nin Repertuar ağına ilişkin temel bileşen analizi sonuçları

Katılımcı EK anne-babası arasındaki, annesinin kendisi ve kardeşi ile olan ilişkilerini olumlu (içten, anlayışlı, fedakar, düşünceli, destekleyici, saygılı, demokratik) algıladığı görülmektedir. Kendisinin kardeşi ve annesi ile olan ilişkisini daha çok, saygısız, bencil, uzak, ilgisiz, kısıtlayıcı, yüzeysel, düşüncesiz yapıları ile ilişkilendirilerek olumsuz algılandığını göstermektedir. EK' in babası ile ilişkileri ise diğer elementlerden farklı olarak ne olumlu ne olumsuz olarak algılamaktadır.

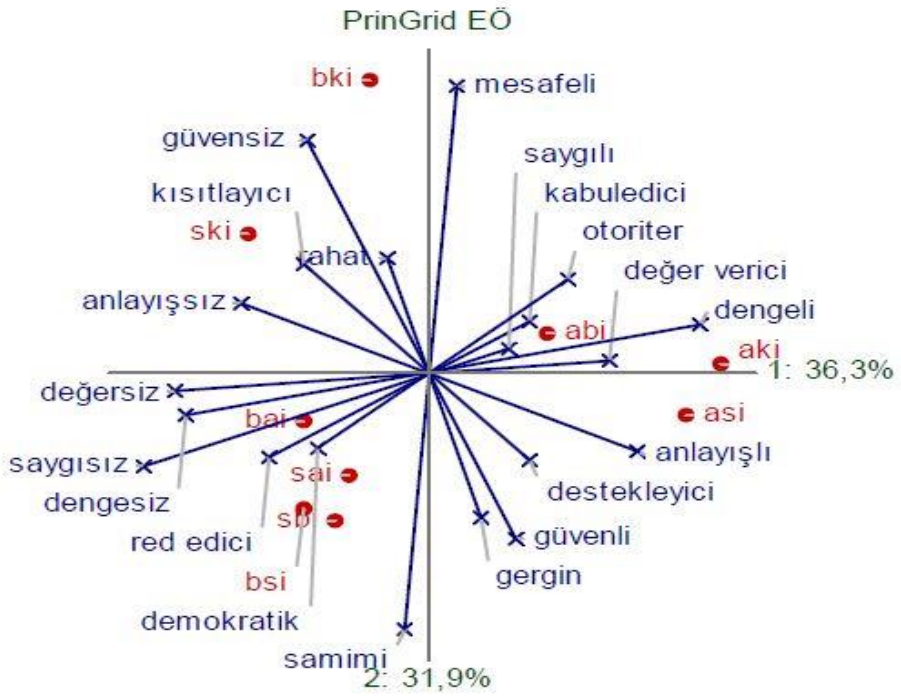
4.1.8. Olgu No 8 (EÖ)

Şekil 15. EÖ Olgusunun Focus ağı yapısı

Şekil 15 incelendiğinde EÖ adlı katılımcının aile içi ilişkileri üç küme içerisinde gruplandırdığı söylenebilir. İlk kümeyi annesinin kendisi, babası ve kardeşi ile olan ilişkileri oluştururken; ikinci kümeyi babasının kardeşi ile olan ilişkisi tek başına oluştururken. Üçüncü ve son kümeyi ise babanın kendisi ve annesi ile kendisinin kardeşi, annesi ve babası ile olan ilişkileri oluşturmaktadır. EÖ' nün en uzak gördüğü iki element, kendisinin annesi ile ilişkisi ve babanın kardeşi ile olan ilişkisi olmuştur.

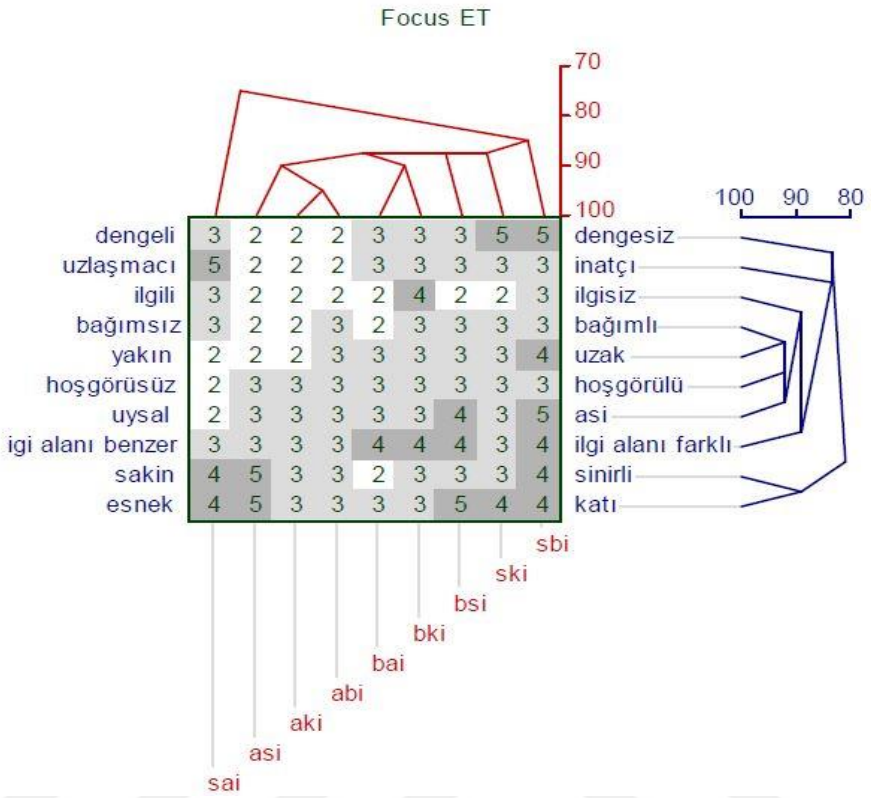
Yapılar arasındaki benzerliği grafiksel olarak gösteren küme ağacı incelendiğinde belirgin olan iki kümenin olduğu göze çarpmaktadır. Büyük kümeyi değer verici-değersiz, kabul edici-red edici, dengeli-dengesiz, anlayışlı-anlayışsız, destekleyici-kısıtlayıcı, güvenli-güvensiz, samimi-mesafeli, gergin-rahat yapıları oluşturmaktadır. Ayrıca dengeli-dengesiz ikili yapısının en çok benzeştirildiği ikili yapı samimi-mesafeli olmuştur. Saygılı-saygısız ve demokratik-otoriter yapıları bir diğer kümeyi oluşturmuş.

Şekil 16. Katılımcı EÖ'nün Repertuar ağına ilişkin temel bileşen analizi sonuçları

Katılımcı EÖ annesinin kendisi, annesini babası ile ve yine annesinin kardeşi ile olan ilişkisini ağırlıklı olarak olumlu (anlayışlı, dengeli, anlayışlı) görmektedir; bununla birlikte babasının kardeşi ile olan ilişkisi EÖ tarafından güvensiz olarak algılanmaktadır. Ağırlıklı olarak olumlu olarak görülen bir diğer ilişki, kendisinin anne ve babası ile olan ilişkilerdir (demokratik ve samimi); EÖ' nün, babasının annesi ve babasının kendisi ile olan ilişkisini olumsuz görme eğilimindedir. Olumsuz olarak görülen bir diğer ilişki katılımcının kardeşi ile olan ilişkisidir; bu ilişki kısıtlayıcı ve anlayışsız olarak görülmektedir.

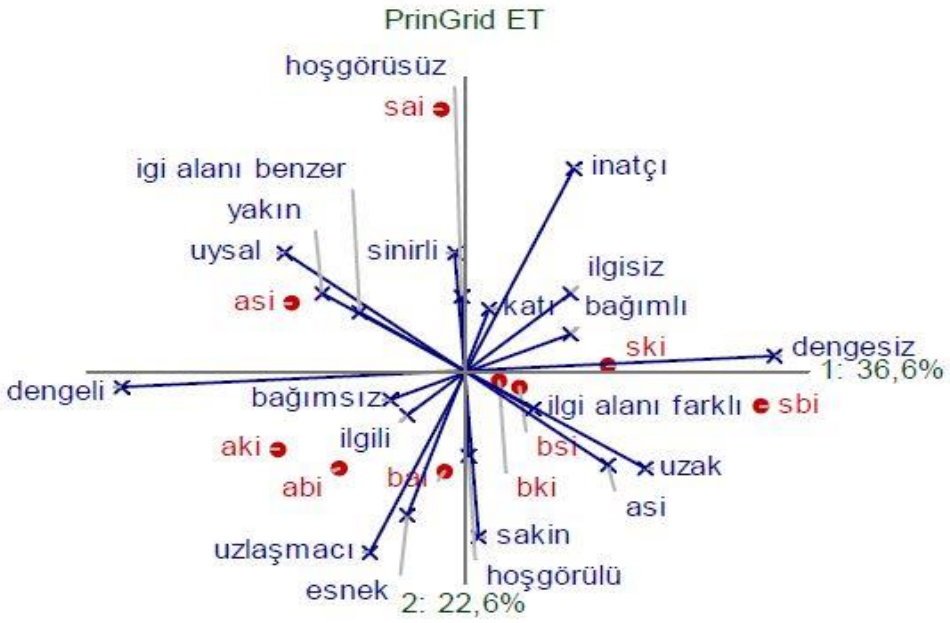
4.1.9. Olgu No 9 (ET)

Şekil 17. ET Olgusunun Focus ağı yapısı

Şekil 17'deki elementlerle ilgili küme ağacı incelendiğinde ET adlı katılımcının annesi ile olan ilişkisi tüm diğer elementlerden ayrı olduğu görülmektedir. Bununla birlikte ET'nin aile içi ilişkilerle ilgili bilişsel kurgusu büyük kümenin altında gruplara ayrılmakta bu gruplardan ilkini annenin kendisi, kardeşi ve babası ile olan ilişkileri oluşturmakta; ikincisini babanın anne ve kardeşi ile olan ilişkileri oluşturmaktadır. Büyük kümede tek tek yer alan diğer ilişkiler ise babanın kendisi ile ilişkisi, kendisinin kardeşi ile ilişkisi ve kendisinin babasıyla ilişkileridir.

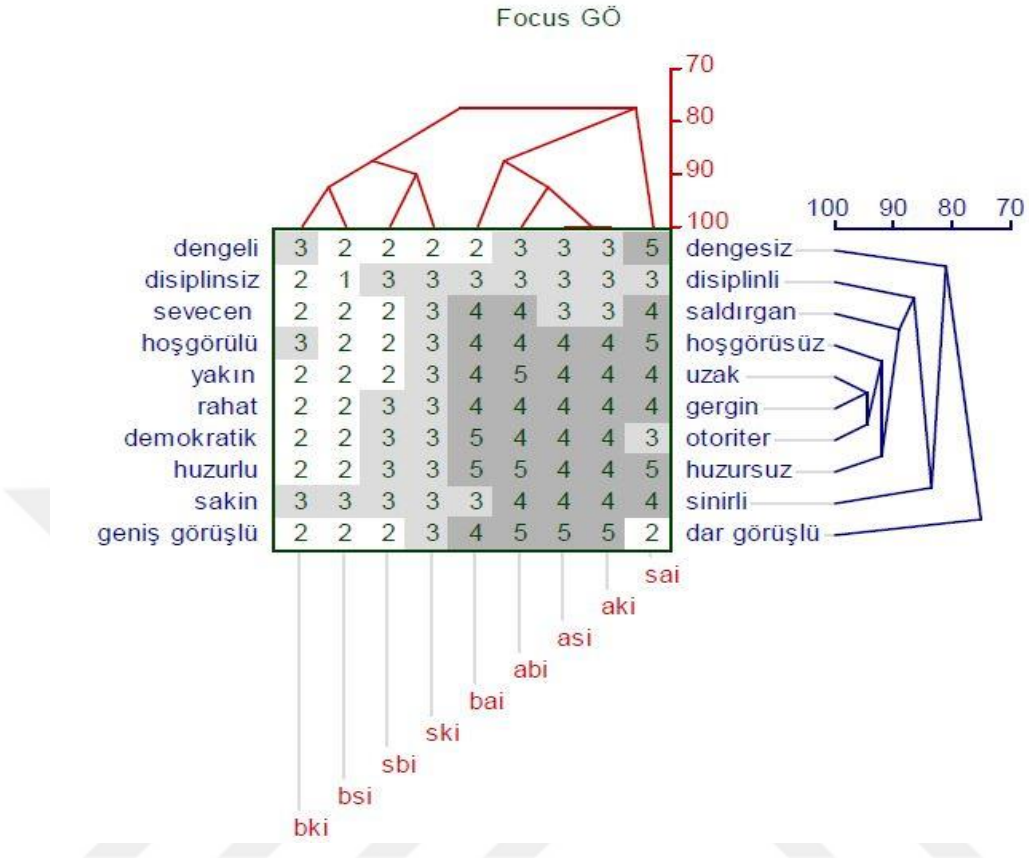
Yapılar arasındaki benzerliği grafiksel olarak gösteren küme ağacı incelendiğinde belirgin olarak kümelerin olmadığı göze çarpmaktadır. En belirgin olarak ayrımlaşmış yapılar sakin-sinirli, esnek-katıdır. İkinci kümeyi ise bağımsız-bağımlı, yakın-uzak, hoşgörülü-hoşgörüsüz, uysal-asi yapıları oluşturmaktadır; ilgili-ilgisiz, ilgi alanı benzer-ilgi alanı farklı yapıları her ne kadar bu yapılardan farklı görülmüş olsa da görece benzeştirilmiştir. Dengeli-dengesiz yapısının ve uzlaşmacı-inatçı yapısının ayrı yerlerde tek başlarında bulundukları görülmektedir; bu yapılar ET tarafından diğer iki küme ile nispeten ilişkilendirilmemiş ve daha farklı bir şekilde konumlandırılmıştır.

Şekil 18. Katılımcı ET'nin Repertuar ağına ilişkin temel bileşen analizi sonuçları

Katılımcı ET kendisinin babası ve kardeşi ile olan ilişkileri ve babasının kendisi ve kardeşi ile olan ilişkilerini olumsuz (uzak, asi, dengesiz ve ilgi alanları farklı) görmektedir. Olumsuz olarak algılanan ilişki ise katılımcının annesi ile olan ilişkisidir (sinirli ve hoşgörüsüz). En olumlu algılanan ilişkiler annenin baba, annenin kendisi ve yine annenin kardeşi olan ilişkilerdir (esnek, uzlaşmacı, ilgili, uysal, dengelidir). Babanın anne ile olan ilişkisi esnek ve sakin algılanmaktadır.

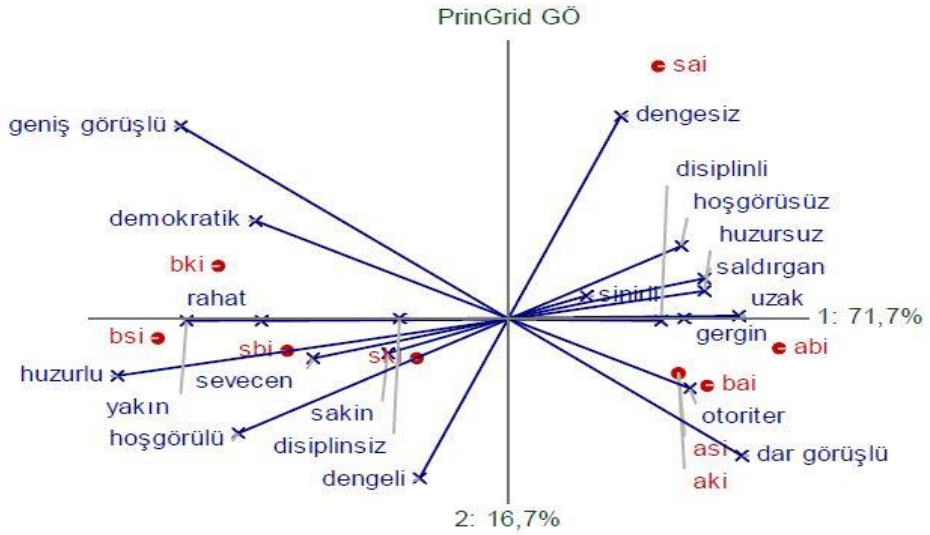
4.1.10. Olgu No 10 (GÖ)

Şekil 19. GÖ Olgusunun Focus ağı yapısı

Şekil 19 incelendiğinde GÖ adlı katılımcının aile içi ilişkileri üç küme içerisinde gruplandırdığı söylenebilir. İlk kümeyi GÖ'nün annesi ile olan ilişkileri oluştururken; ikinci kümeyi annesinin, babası, kendisi ve kardeşi ile ilişkileri ve babasının annesi ile olan ilişkileri oluşturmaktadır; ayrıca annenin kardeşi ve kendisi ile olan ilişkileri tamamen benzeşmektedir. Üçüncü ve son küme ise kendi içinde iki farklı kümeye ayrılmaktadır. İlk kümeyi kendisinin kardeşi ve babası ile olan ilişkisi, ikinci kümeyi de babanın kendisi, kardeşi ile olan ilişkileri oluşturmaktadır.

Yapılar arasındaki benzerliği grafiksel olarak gösteren küme ağacı incelendiğinde sevecen-saldırgan, hoşgörülü-hoşgörüsüz, yakın-uzak, rahat-gergin, demokratik-otoriter ve huzurlu-huzursuz ikili yapılarının disiplinli-disiplinsiz ve sakin-sinirli ikili üst yapıları içerisinde ele alındığı görülmektedir. Tüm bu yapılar ise özellikle geniş görüşlü-dar görüşlü üst yapılarının dengeli-dengesiz ikili yapısı ile benzeşmesinden ötürü birbirine yakınlaştırılmaktadır. Ancak yine de geniş görüşlü-dar görüşlü ikili yapısının diğer yapılardan görece daha farklı bir konuma yerleştirilmektedir.

Şekil 20. Katılımcı GÖ'nün Repertuar Ağına İlişkin Temel Bileşen Analizi Sonuçları

Katılımcı GÖ, annesinin kendisi ve kardeşi ile olan ilişkiyi olumsuz (otoriter, dar görüşlü, gergin, huzursuz, disiplinli) algıladığı görülmektedir. Yine aynı şekilde anne-babası arasındaki ilişkiyi daha çok gergin, otoriter ve uzak yapıları ile ilişkilendirilerek olumsuz algılandığını göstermektedir. Buna karşın babasının kardeşi, kendisi ve kendisinin babası ve kardeşi ile ilgili olarak rahat, sevecen, sakin, demokratik, dengeli yapıları ile ifade edilirken; kendisinin annesi ile olan ilişkisini tüm bu yargılardan uzakta bir yere yerleştirdiği görülmektedir.

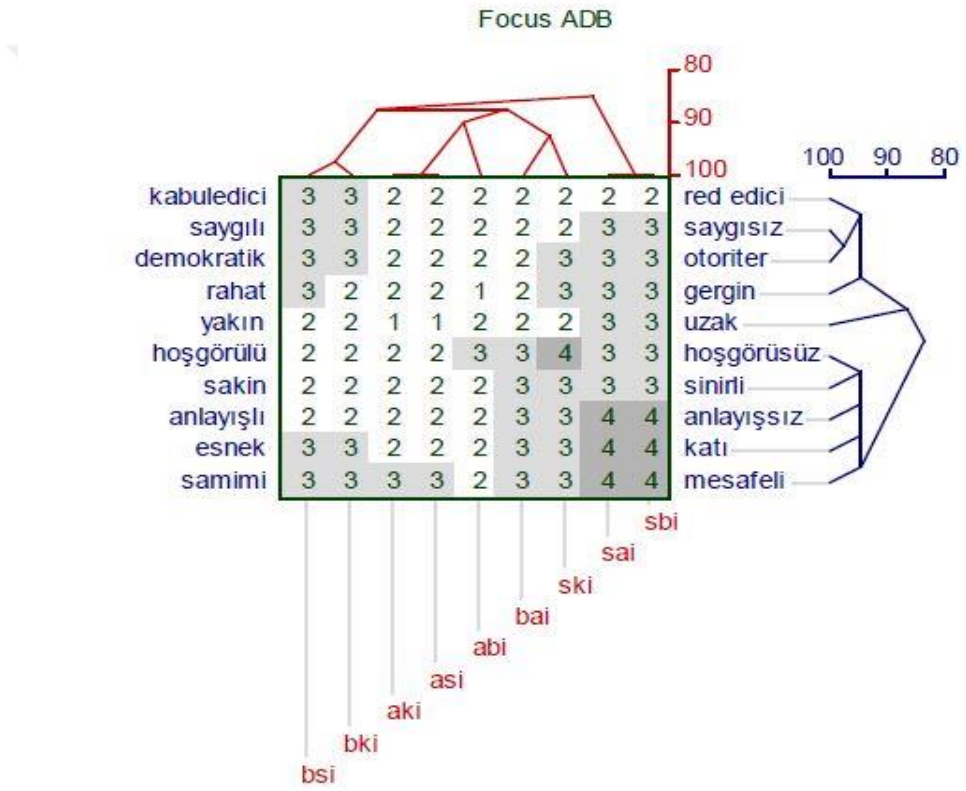
Ebeveynleri sıkı denetim ve kontrol boyutunda algılayan ergenlerin aile-içi ilişkilere yönelik bilişsel kurguları ile ilgili bulgulara bakıldığında ilişkilerin merkezinde ergen kendisini görmektedir ve bu ilişkiler genel olarak olumsuz algıladıkları görülmektedir. Ergenlerin anne babalarıyla olan ilişkilerini kardeşleri ile olan ilişkileri ile karşılaştırdığımızda anne baba ilişkilerini daha olumsuz algıladıkları gözlenmiştir. Ebeveynlerini kabul ilgi boyutunda algılayanların aksine sıkı denetim kontrol boyutunda algılayan ergenler anne baba ilişkilerinde de ayrımlaştıkları görülmüş ve genelde anne ilişkilerini baba ilişkilerinden daha olumlu algıladıkları gözlemlenmiştir.

Olgu bazında incelendiğinde öne çıkan ilişkiler ise şu şekildedir; olgu no; 1-2-4-6-8-9' da annenin çocuklar ile ilişkisi olumluyken babanın çocuklar ile ilişkisi olumsuz algılanmıştır. Olgu no; 1-2-3-6-10 kendisinin kardeşi ile ilişkisi olumlu algılanmaktadır.

Farklılaşan bir sonuç ise olgu no;4-5-7-8-9 kardeşi ile olan ilişkileri olumsuz algılanmıştır. Babası ile olumlu ilişkileri olan olgular ise 5-7-10’ dur. “Repertuar Ağı Tekniği” ile elde edilen yapıların frekans ve yüzde değerleri bulgular bölümünün sonunda bulunana tablo ? da incelenebilir (bkz sayfa ?)

4.2. Ebeveynleri Kabul–İlgi Boyutunda Algılayan Ergenlerin Aile-İçi İlişkilere Yönelik Bilişsel Kurguları İle İlgili Bulgular

4.2.1. Olgu No 11 (ADB)

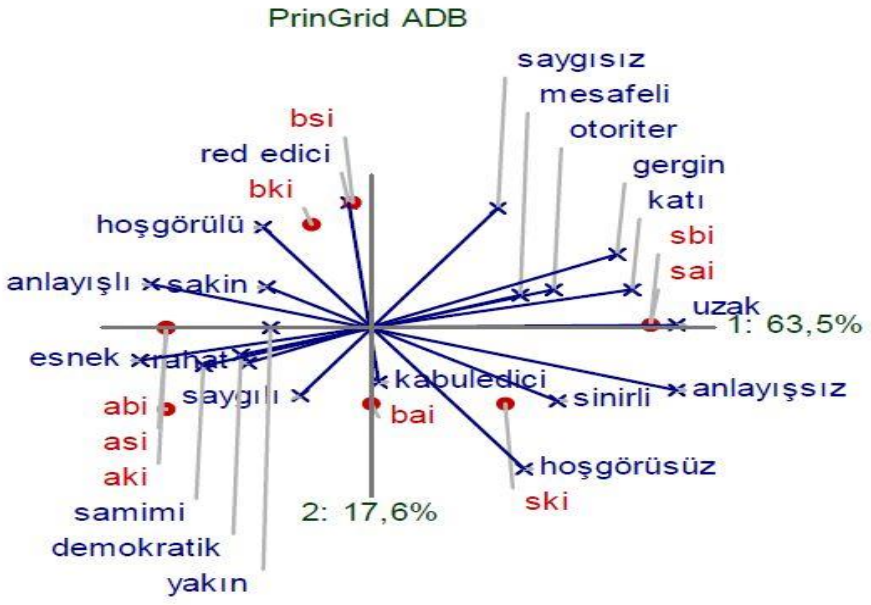

Şekil 21. ADB Olgusunun Focus ağı yapısı

Şekil 21 incelendiğinde ADB adlı katılımcı “senin annen ile olan ilişkin” ve “senin babanla olan ilişkin” elementlerinin birbirine tam olarak benzeştirdiği görülmektedir; buna karşın “babanın seninle olan ilişkisi” elementini bu iki elemente en uzak bir şekilde konumlandırmaktadır. Elementlerle ilgili küme ağacı daha detaylı gözlendiğinde ADB’nin aile içi ilişkilerle ilgili bilişsel kurgusu dört grupta kümelenmektedir. Buna göre birbirine benzeştirilen kümelerden ilki “senin annen ve

senin babanla ilişkin", ki bu küme diğer üç kümeden nispeten daha farklı görülmektedir. Ayrıca ADB, kendisinin annesi ve babası ile olan ilişkisini tam anlamıyla aynı şekilde görmektedir. İkinci küme "babanın senin ilişkisi ve senin kardeşinle ilişkin" ve üçüncü küme ise "annenin kardeşinle, annenin seninle ve annenin babanla ilişkisi" kümesidir. Bu, ADB tarafından annesinin evin diğer üyeleri ile olan ilişkilerini belirli bir tutarlılık içerisinde algıladığını göstermektedir. Bununla birlikte annesinin kendisi ve yine annesinin kardeşi ile olan ilişkileri tam anlamıyla aynı şekilde algılanmaktadır. Dördüncü ve son kümeyi ise babasının kendisi ve babasının kardeşi olan ilişkileri oluşturmaktadır.

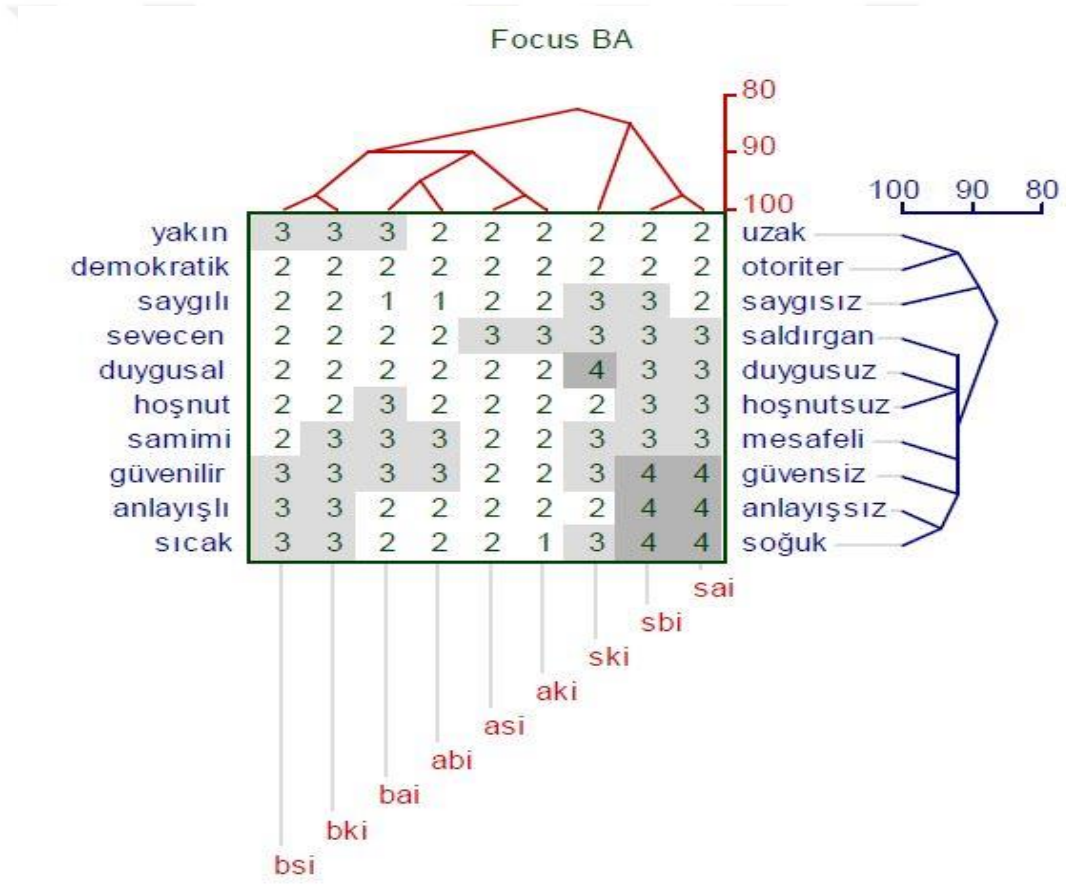
Yapılar arasındaki benzerliği grafiksel olarak gösteren küme ağacı incelendiğinde belirgin olan iki kümenin olduğu göze çarpmaktadır. Büyük kümeyi hoşgörülü-hoşgörüsüz, sakin-sinirli, anlayışlı-anlayışsız, esnek-katı, samimi-mesafeli yapıları oluşturmaktadır. İkinci kümeyi ise kabul edici-red edici, saygılı-saygısız, demokratik-otoriter yapıları oluşturmaktadır; rahat-gergin yapısı her ne kadar bu yapılardan farklı görülmüş olsa da görece benzeştirilmiştir. Yakın-uzak yapısının tek olduğu görülmektedir; bu yapı ADB tarafından diğer iki küme ile nispeten ilişkilendirilmemiş ve daha farklı bir şekilde konumlandırılmıştır.

Şekil 22. Katılımcı ADB'nin Repertuar ağına ilişkin temel bileşen analizi sonuçları

Katılımcı ADB kendisinin anne ve babası ile olan ilişkisini olumsuz (saygısız, mesafeli, otoriter, gergin, katı ve uzak) görmektedir. Babasının kendisi ve yine babasının kardeşi olan ilişkisi red edici algılanmakla birlikte hoşgörülü, anlayışlı ve sakin olarak görülmektedir. Olumsuz olarak algılanan bir diğer ilişki ise katılımcının kardeşi olan ilişkisidir (sinirli, anlayışsız ve hoşgörüsüz). En olumlu algılanan ilişkiler annenin baba, annenin kendisi ve yine annenin kardeşi olan ilişkilerdir (esnek, rahat, saygılı, samimi ve demokratik). Babanın anne ile olan ilişkisi en çok kabul edici temelde algılanmaktadır.

4.2.2. Olgu No 12 (BA)

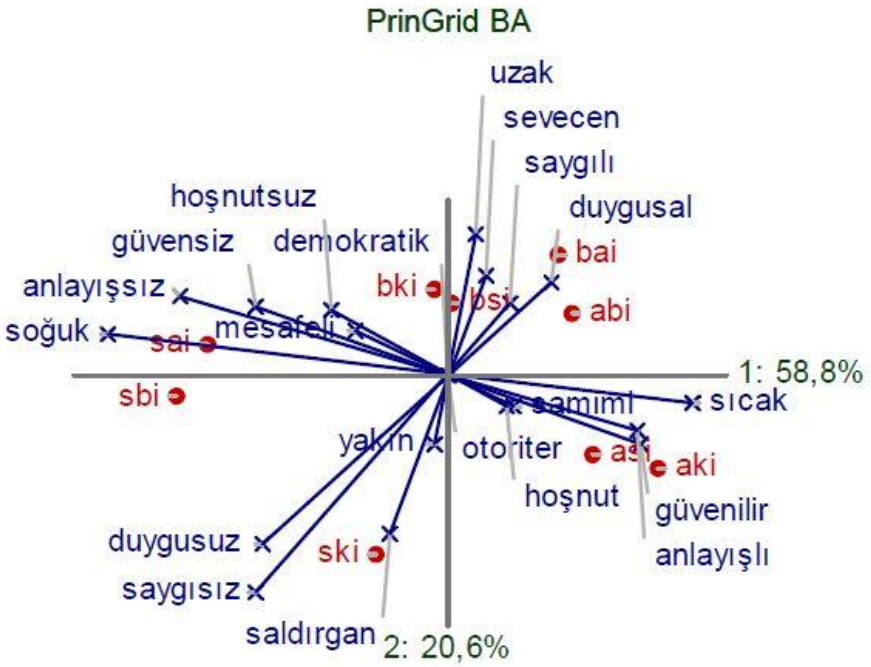

Şekil 23. BA Olgusunun Focus ağı yapısı

Şekil 23 incelendiğinde BA adlı katılımcının aile içi ilişkileri üç küme içerisinde gruplandırdığı söylenebilir. İlk kümeyi katılımcının annesi, babası ve kardeşi ile olan ilişkileri oluştururken; ikinci kümeyi annesinin kendisi ve kardeşi ile ilişkileri oluşturmaktadır; ayrıca annenin baba ve babanın anne ile olan ilişkileri bu küme

içerisinde yer almaktadır. Üçüncü ve son kümeyi ise babanın kendisi ve kardeşi ile ilişkileri oluşturmaktadır. BA'nın en uzak gördüğü iki element, kendisinin annesi ile ilişkisi ve babanın kendisi ile olan ilişkisi olmuştur.

Yapılar arasındaki benzerliği grafiksel olarak gösteren küme ağacı incelendiğinde belirgin olan iki kümenin olduğu göze çarpmaktadır. Büyük kümeyi sevecen-saldırgan, duygusal-duygusuz, hoşnut-hoşnutsuz, samimi-mesafeli, güvenilir-güvensiz, anlayışlı-anlayışsız ve sıcak-soğuk yapıları oluşturmaktadır. Ayrıca sıcak-soğuk ikili yapısının en çok benzeştirildiği ikili yapı anlayışlı-anlayışsız iken, duygusal-duygusuz ikili yapısının en çok benzeştirildiği ikili yapı hoşnut-hoşnutsuz olmuştur. Yakın-uzak ve demokratik-otoriter yapıları bir diğer kümeyi oluşturmuş ve bu kümeyle en çok benzeştirilen yapının saygılı-saygısız yapısı olduğu görülmektedir. Her ne kadar bütün yapılar birbiri ile ilişkili görülse de en uzak iki yapının yakın-uzak ve sıcak-soğuk olduğu görülmektedir.

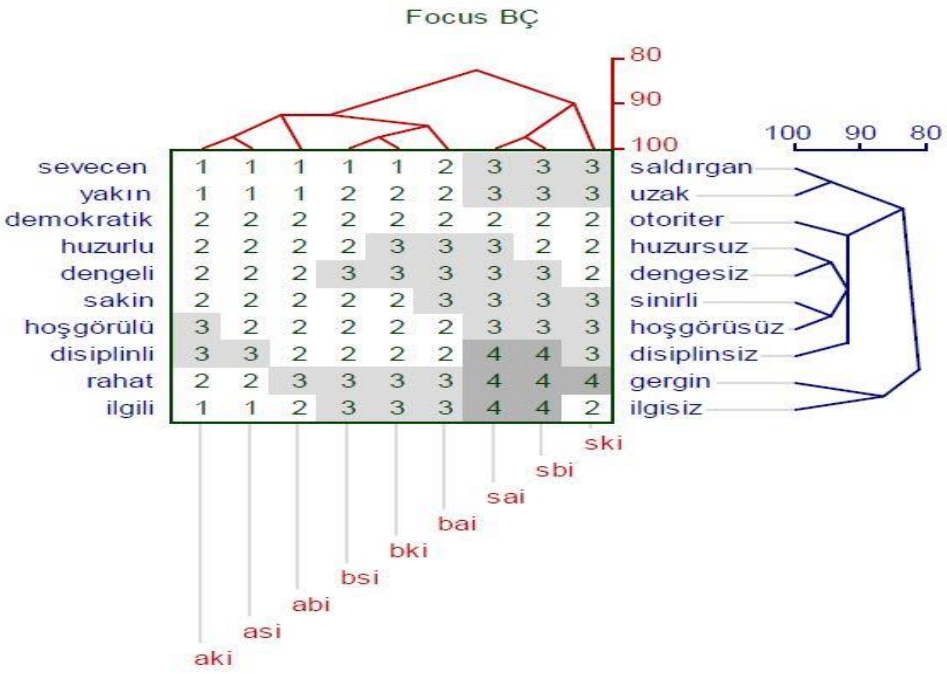

Şekil 24. Katılımcı BA'nın Repertuar ağına ilişkin temel bileşen analizi sonuçları

Katılımcı BA annesinin kendisi ve yine annesinin kardeşi ile olan ilişkisini ağırlıklı olarak olumlu (samimi, sıcak, güvenilir, anlayışlı ve hoşnut) görmektedir; bununla birlikte annenin kendileri ile olan ilişkisi BA tarafından otoriter olarak algılanmaktadır. Ağırlıklı olarak olumlu olarak görülen bir diğer ilişki, anne ve babanın

birbirleri ile olan karşılıklı ilişkilerdir (duygusal, saygılı ve sevecen); bu iki ilişkiye görece en çok benzeştirilen element, "babanın seninle olan ilişkisi" elementi olmuştur. BA, kendisinin annesi ve babasının kardeşi ile olan ilişkisini olumsuz görme eğilimindedir. Buna göre bu ilişkiler her ne kadar demokratik olarak görülse de ağırlıklı olarak soğuk, mesafeli, anlayışsız, güvensiz ve hoşnutsuz yapıları ile ifade edilmiştir. Olumsuz olarak görülen bir diğer ilişki katılımcının kardeşi ile olan ilişkisidir; bu ilişki duygusuz, saygısız ve saldırgan olmasına karşın yakındır. Yakın görülen babanın anne ve Babasının kendisi ve yine babasının kardeşi olan ilişkisi red edici algılanmakla birlikte hoşgörülü, anlayışlı ve sakin olarak görülmektedir. Olumsuz olarak algılanan bir diğer ilişki ise katılımcının kardeşi olan ilişkisidir (sinirli, anlayışsız ve hoşgörüsüz). En olumlu algılanan ilişkiler annenin baba, annenin kendisi ve yine annenin kardeşi olan ilişkilerdir (esnek, rahat, saygılı, samimi ve demokratik). Babanın anne ile olan ilişkisi en çok kabul edici temelde algılanmaktadır.

4.2.3. Olgu No 13 (BÇ)

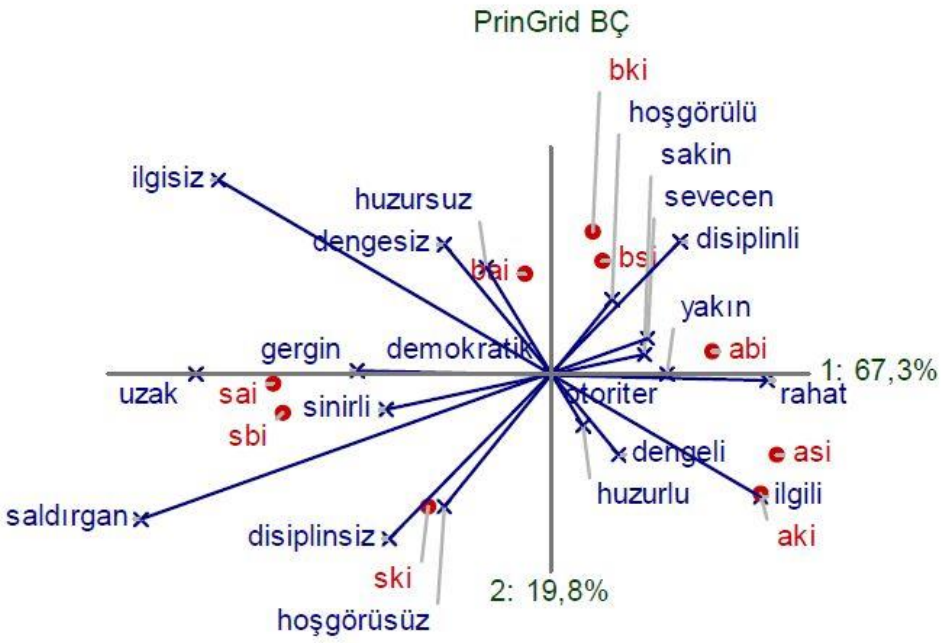

Şekil 25. BÇ Olgusunun Focus ağı yapısı

Şekil 25 incelendiğinde BÇ adlı katılımcının aile içi ilişkileri iki küme içerisinde gruplandırdığı söylenebilir. İlk kümeyi de kendi içinde kendisinin anne ve babası ile olan ilişkileri ve kendisinin kardeşi ile olan ilişkileri olarak ikiye ayırabiliriz. İkinci

kümeyi de kendi içinde kümelere şu şekilde ayırabiliriz; annesinin kendisi ve kardeşi ile ilişkisi, babasının kendisi, annesi ve kardeşi ile olan ilişkisi ve annesinin babası ile olan ilişkisi. Tüm ilişkilere bakıldığında annesinin babası ile olan ilişkisi ve kendisinin kardeşi olan ilişkisi dışındaki ilişkiler bir birine yakın değerlerdedir.

Yapılar arasındaki benzerliği grafiksel olarak gösteren küme ağacı incelendiğinde belirgin olan üç kümenin olduğu göze çarpmaktadır. Büyük kümeyi demokratik-otoriter, huzurlu-huzursuz, dengeli-dengesiz, sakin-sinirli, hoşgörülü-hoşgörüsüz ve disiplinli-disiplinsiz yapıları oluşturmaktadır. Yakın-uzak ve sevecen-saldırgan yapıları bir diğer kümeyi oluşturmuş. Üçüncü kümeyi ise rahat-gergin ve ilgili-ilgisiz yapıları oluşturmaktadır. Her ne kadar bütün yapılar birbiri ile ilişkili görülse de en uzak iki yapının rahat-gergin ve ilgili-ilgisiz olduğu görülmektedir.

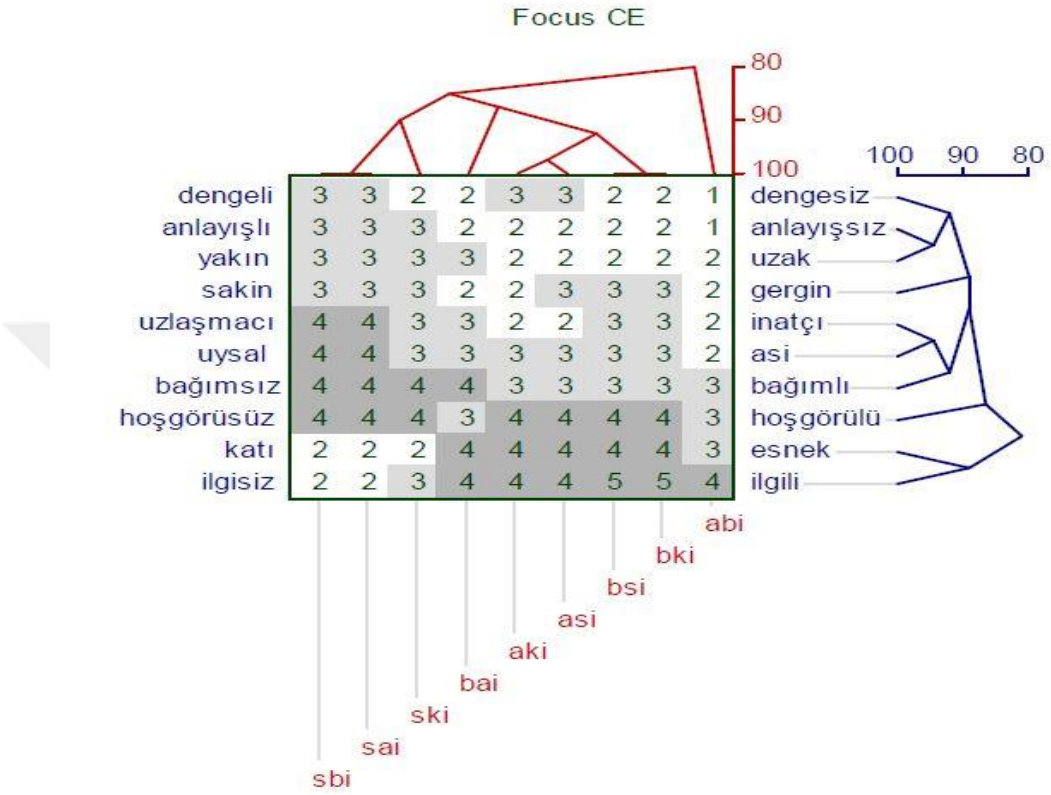

Şekil 26: Katılımcı BÇ' nin Repertuar ağına ilişkin temel bileşen analizi sonuçları

Katılımcı BÇ kendisinin kardeşi, anne ve babası ile olan ilişkisini olumsuz (hoşgörüsüz, sinirli, gergin ve uzak) görmektedir. Olumsuz olarak algılanan bir diğer ilişki ise babasının annesi ile olan ilişkisidir (huzursuz ve dengesiz). Babasının kendisi ve yine babasının kardeşi olan ilişkisi disiplinli algılanmakla birlikte hoşgörülü, sevecen

ve sakin olarak görülmektedir. En olumlu algılanan ilişkiler ise annenin baba, annenin kendisi ve yine annenin kardeşi olan ilişkilerdir (ilgili, yakın, huzurlu ve sakin).

4.2.4. Olgu No 14 (CE)

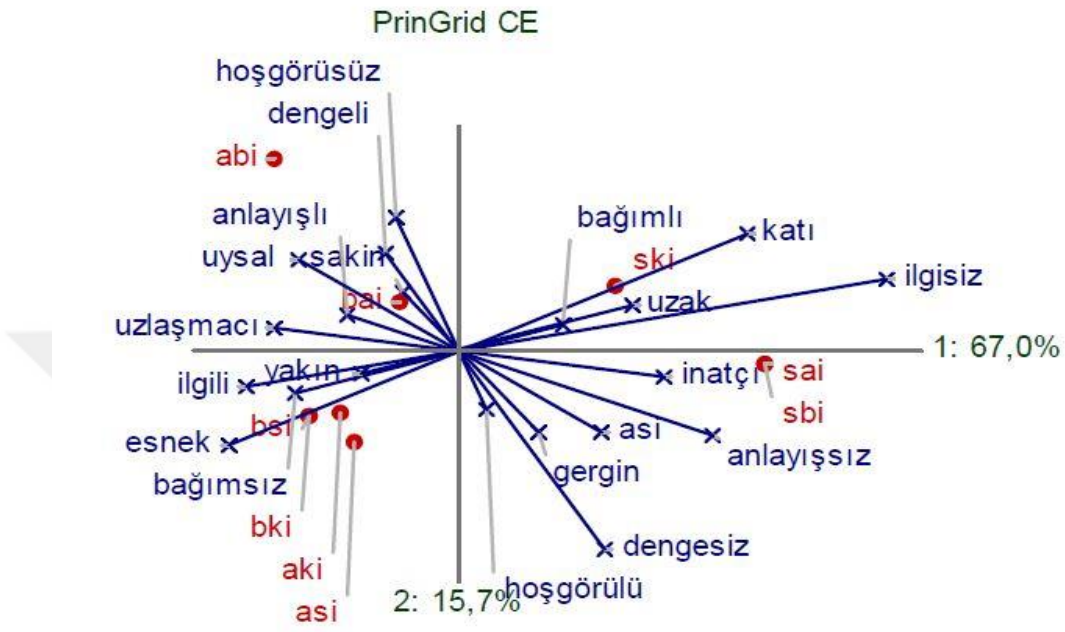

Şekil 27. *CE Olgusunun Focus ağı yapısı*

Şekil 27 incelendiğinde CE adlı katılımcının aile içi ilişkileri iki küme içerisinde gruplandırdığı söylenebilir. İlk kümeyi annenin babası ile olan ilişkileri oluştururken; ikinci kümeyi de kendi içinde üç ayrı kümeye ayırmak mümkün; ilk küme kendisinin kardeşi, babası ve annesi ile olan ilişki oluşturur ve annesi ve babası ile olan ilişkisi yüzde yüz benzeşmektedir. İkinci kümede babanın anne ile olan ilişkisi yer almaktadır. Üçüncü kümede ise iki ayrı grup yer alır ve bu gruplar annenin kardeşi ve kendisi ile olan ilişkisi ve babasının kardeşi ve kendisi olan ilişkileridir ve babasının kendisi ve kardeşi ile olan ilişkisi tam olarak örtüşmektedir. CE'nin en uzak gördüğü element, annesinin babası ile olan ilişkisi olmuştur.

Yapılar arasındaki benzerliği grafiksel olarak gösteren küme ağacı incelendiğinde belirgin olan iki kümenin olduğu göze çarpmaktadır. Büyük kümeyi dengeli-dengesiz, anlayışlı-anlayışsız, yakın-uzak, sakin-gergin, uzlaşmacı-inatçı, uysal-asi, bağımlı-

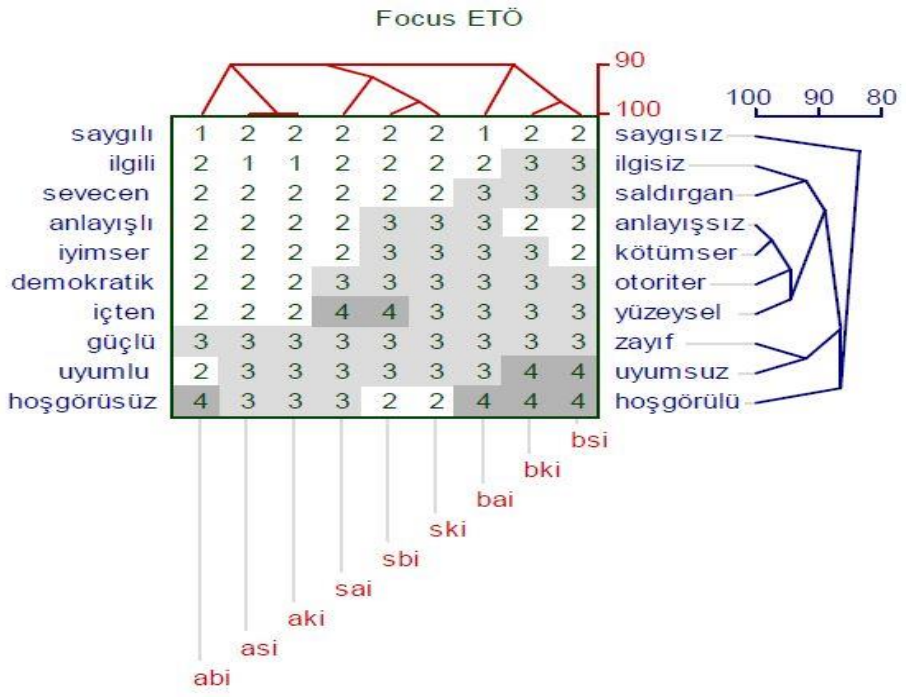
bağımsız yapıları oluşturmaktadır. Ayrıca sakin-gergin ikili yapısı aynı kümede olsa da diğerlerinden farklılaştığı ve biraz daha bağımsız olduğu görülmektedir. Katı-esnek, ilgili-ilgisiz ve hoşgörülü-hoşgörüsüz yapıları bir diğer kümeyi oluşturmuş ve bu kümeyle en çok benzeştirilen Katı-esnek ve ilgili-ilgisiz yapıları olduğu görülmektedir.

Şekil 28. Katılımcı CE' nin Repertuar ağına ilişkin temel bileşen analizi sonuçları

Katılımcı CE kendisinin kardeşi, anne ve babası ile olan ilişkisini olumsuz (katı, inatçı, anlayışsız ve uzak) görmektedir. Babasının kendisi, babasının kardeşi ve yine babasının annesi ile olan ilişkisini ilgili, yakın, esnek ve bağımsız olarak görülmektedir. Olumlu algılanan bir diğer ilişki ise annesinin babası ile olandır (anlayışlı ve uysal), annesinin kardeşi ve kendisi ile olan ilişkisi ise olumlu, yakın ve ilgilidir.

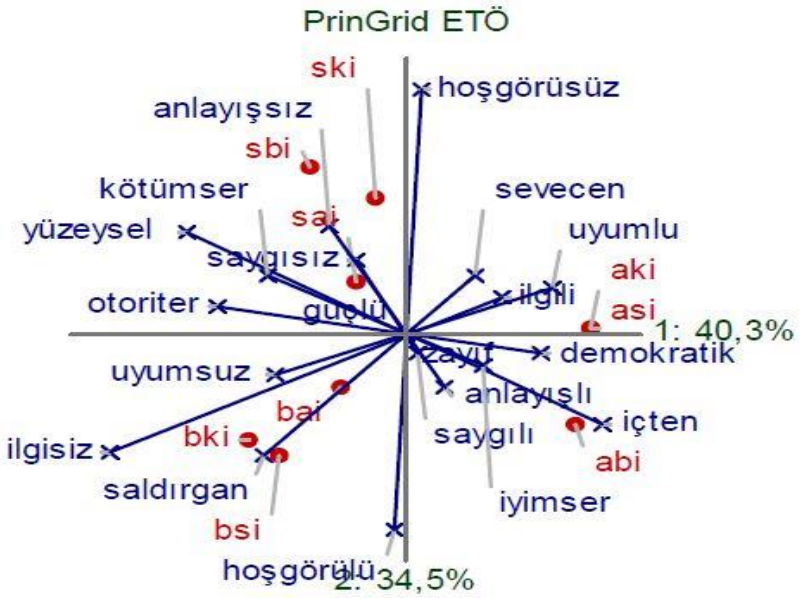
4.2.5. Olgu No 15 (ETÖ)

Şekil 29. ETÖ Olgusunun Focus ağı yapısı

Şekil 29 incelendiğinde ETÖ adlı katılımcının aile içi ilişkileri üç küme içerisinde gruplandırdığı söylenebilir. İlk kümeyi babanın anne, kardeş ve kendi ile olan ilişkisi oluşturmaktadır, fakat babanın kardeşi ve babanın kendisi ile olan ilişkisi, babanın anne ile olan ilişkisinden daha çok benzeşmektedir. İkinci küme de ETÖ' nün annesi, babası ve kardeşi olan ilişkilerinden oluşmakta ve burada da ETÖ' nün annesi olan ilişkisi diğer iki ilişkiden biraz daha farklılaşmaktadır. Üçüncü kümede ise annenin baba ile annenin kendisi ve yine annenin kardeşi ile olan ilişkisi oluşturmaktadır. Bu kümde annenin kardeşi ve kendisi olan ilişkisi %100 benzeşmektedir.

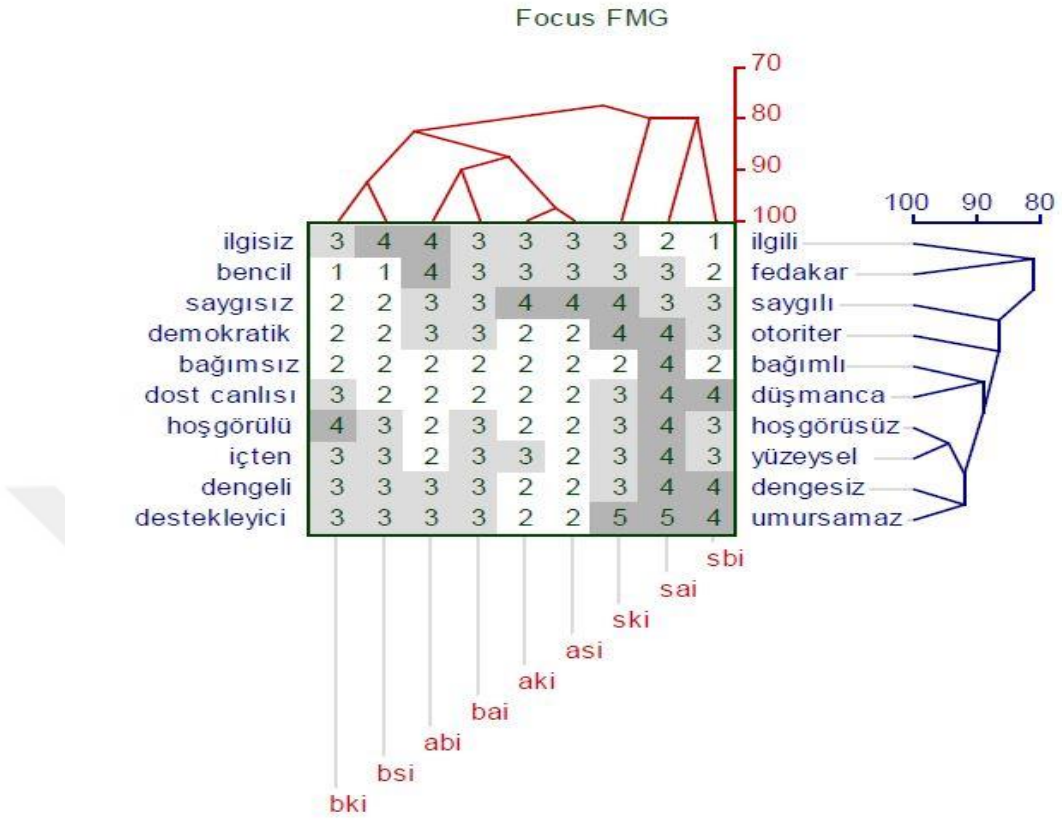
Yapılar arasındaki benzerliği grafiksel olarak gösteren küme ağacı incelendiğinde, saygılı-saygısız ve hoşgörülü-hoşgörüsüz üst yapıları altında üç farklı küme bulunmaktadır bunlardan ilki ilgili-ilgisiz ve sevecen-saldırgan ikili yapıları oluşturmaktadır. İkinci küme ise anlayışlı-anlayışsız, iyimser-kötümser, demokratik-otoriter ve içten-yüzeysel ikili yapılarından oluşmaktadır. Üçüncü ve son kümeyi ise güçlü-zayıf ve uyumlu-uyumsuz yapılarından oluşmaktadır. Ancak saygılı-saygısız ikili yapısının diğer yapılardan ETÖ' nün gözünde görece daha farklı bir konuma yerleştirilmektedir.

Şekil 30. Katılımcı ETÖ' nün Repertuar ağına ilişkin temel bileşen analizi sonuçları

Katılımcı ETÖ' nün annesinin kardeşi, kendisi ve babasıile olan ilişkisini olumlu (uyumlu, ilgili, demokratik, içten ve içten) görmektedir. Babasının kendisi, babasının kardeşi ve yine babasının annesi ile olan ilişkisini saldırgan, ilgisiz ve hoşgörüsüz olarak görülmektedir. Olumsuz algılanan bir diğer ilişki kendisinin kardeşi ve babası ile olandır (anlayışsız, kötümser ve yüzeysel), kendisinin annesi ile olan ilişkisini ise saygısız, kötümser ama tüm bu yapılara rağmen güçlü olarak görmektedir.

4.2.6. Olgu No 16 (FMG)

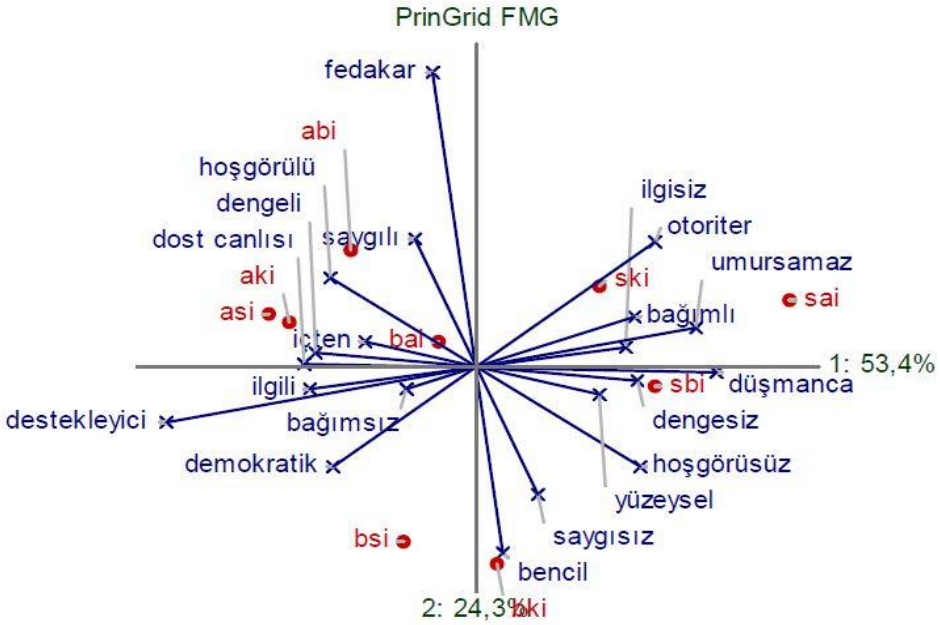

Şekil 31. FMG Olgusunun Focus ağı yapısı

Şekil 31 incelendiğinde FMG adlı katılımcının aile içi ilişkileri üç küme içerisinde gruplandırdığı söylenebilir. İlk kümeyi katılımcının annesi, babası ve kardeşi ile olan ilişkileri oluştururken; ikinci kümeyi annesinin kendisi ve kardeşi ile ilişkileri oluşturmaktadır; ayrıca annenin baba ve babanın anne ile olan ilişkileri bu küme içerisinde yer almaktadır. Üçüncü ve son kümeyi ise babanın kendisi ve kardeşi ile ilişkileri oluşturmaktadır. Ayrıca kendisinin kardeşi ile olan ilişkilerini ilk küme içerisinde görse de diğer iki ilişkiden daha farklı konumlandırmaktadır.

Yapılar arasındaki benzerliği grafiksel olarak gösteren küme ağacı incelendiğinde belirgin olan iki kümenin olduğu göze çarpmaktadır. İlk kümeyi ilgili-ilgisiz ve bencil-fedakâr ikili yapıları oluşturmaktadır. Büyük ve ikinci kümeyi saygılı-saygısız, demokratik-otoriter, bağımlı-bağımsız, dost canlısı-düşmanca, hoşgörülü-hoşgörüsüz, içten-yüzeysel, dengeli-dengesiz, destekleyici-umursamaz yapıları oluşturmaktadır. Büyük küme içerisinde de küçük ikili yapılar kümeleri bulunmaktadır ve bunlardan en çok birbirine benzeyen ikili yapılar şu şekilde kümelenebilir; dengeli-dengesiz ve

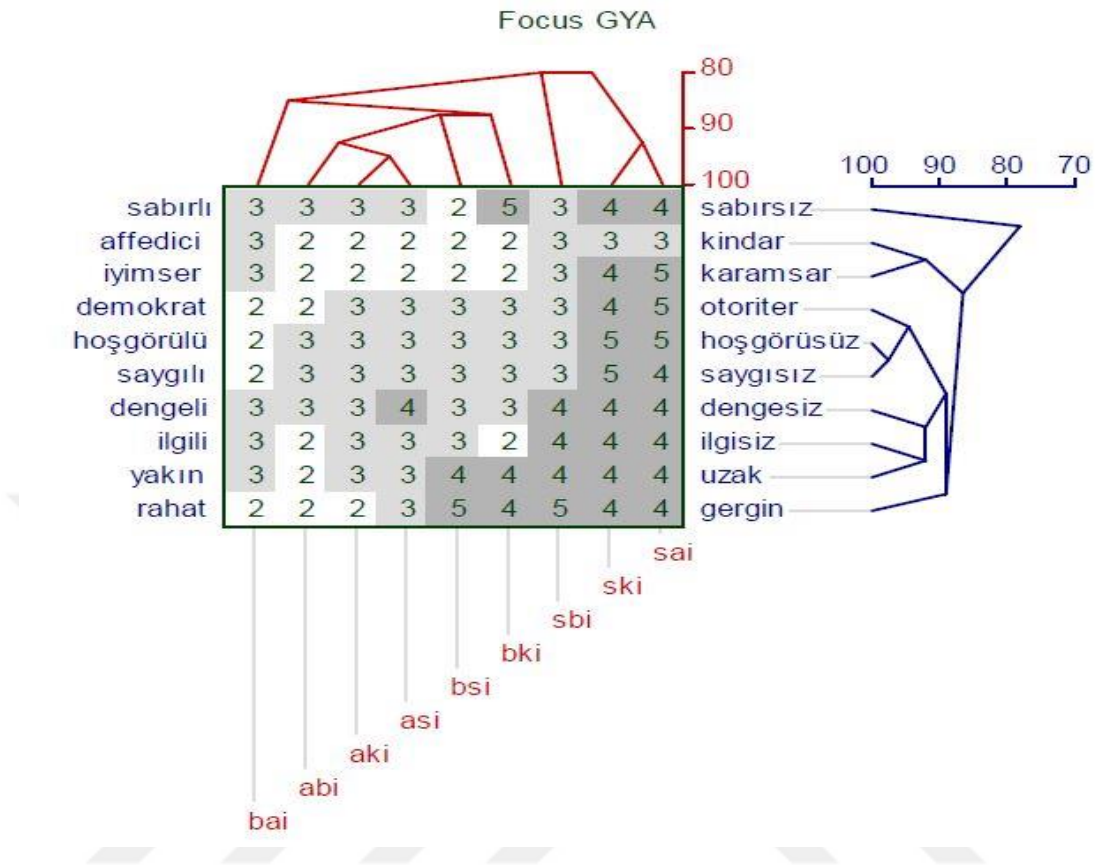
destekleyici-umursamaz, hoşgörülü-hoşgörüsüz ve içten-yüzeysel, bağımlı-bağımsız, dost canlısı-düşmanca.

Şekil 32. Katılımcı FMG' nin Repertuar ağına ilişkin temel bileşen analizi sonuçları

Katılımcı FMG' nin annesinin kardeşi, kendisi ve babası ile olan ilişkisini ve babasının annesi ile olan ilişkisini olumlu (içten, saygılı, ilgili, hoşgörülü, dengeli ve dost canlısı) görmektedir. Babasının kendisi ile olan ilişkisini bağımsız ve demokratik olarak görmektedir. Olumsuz olarak ilişkiler ise kendisinin kardeşi, kendisinin annesi ve yine kendisinin babası ile olan ilişkileridir ve bu ilişkileri şu yapılar ile ifade etmiştir; otoriter, bağımlı, umursamaz, düşmanca, dengesiz ve yüzeysel. Babasının kardeşi ile olan ilişkisini ise bencil olarak görmektedir.

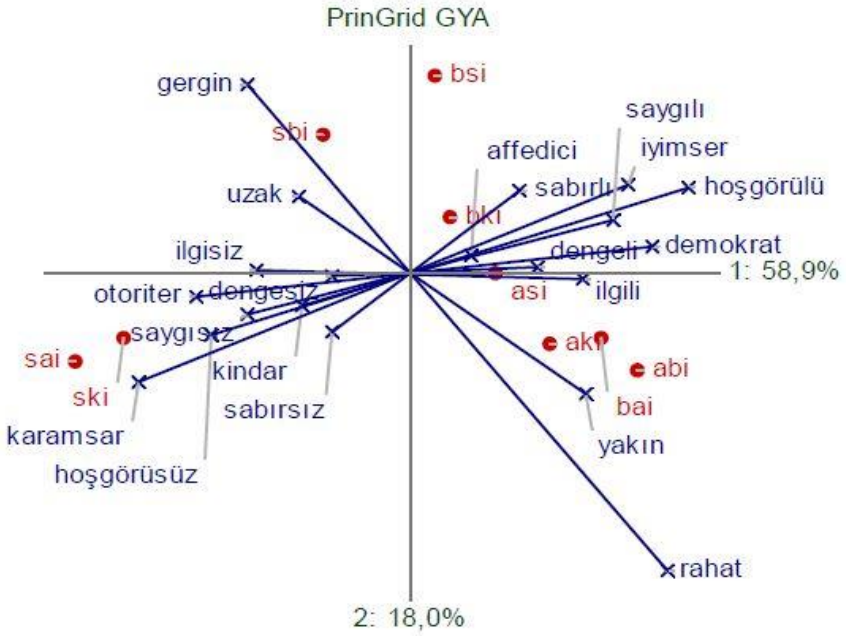
4.2.7. Olgu No 17 (GYA)

Şekil 33. GYA Olgusunun Focus ağı yapısı

Şekil 33 incelendiğinde GYA adlı katılımcının aile içi ilişkileri üç küme içerisinde gruplandırdığı söylenebilir. İlk kümeyi katılımcının annesi, babası ve kardeşi ile olan ilişkileri oluştururken, bu küme içinde katılımcının kardeşi ve annesi ile olan ilişkisi babası ile olan ilişkisinden farklılaşarak birbirine çok yakın görülmektedir. İkinci kümeyi annesinin babası, annesinin kardeşi, annesinin kendisi ile olan ilişkileri oluşturmaktadır; ayrıca babasının kendisi ve babasının kardeşi ile olan ilişkileri bu küme içerisinde yer almaktadır. Üçüncü ve son kümeyi ise babanın annesi ile ilişkileri oluşturmaktadır.

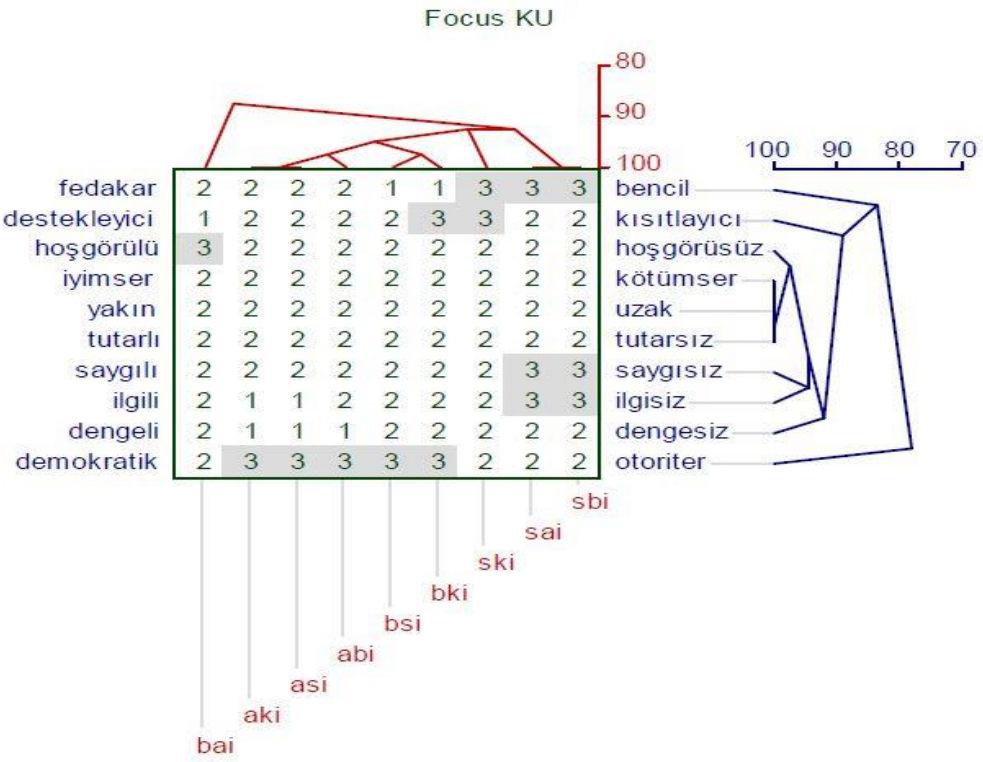
Yapılar arasındaki benzerliği grafiksel olarak gösteren küme ağacı incelendiğinde sabırlı-sabırsız ve rahat-gergin ikili yapıları çatısı altından küçük kümeciklerin olduğu görülmektedir. Bu kümelerin ilki affedici-kindar, iyimser-karamsar, ikincisi; demokratik-otoriter, hoşgörülü-hoşgörüsüz ve saygılı-saygısız, üçüncüsü ise dengeli-dengesiz, uzak-yakın ve ilgili-ilgisiz yapılarıdır. Her ne kadar bütün yapılar birbiri ile ilişkili görülse de en uzak iki yapının sabırlı-sabırsız olduğu görülmektedir.

Şekil 34. Katılımcı GYA' nın Repertuar ağına ilişkin temel bileşen analizi sonuçları

Katılımcı GYA' nın annesinin kardeşi, kendisi ve babası ile olan ilişkisini ve babasının annesi ve babasının kardeşi ile olan ilişkisini olumlu (yakın, dengeli, demokratik, saygılı, iyimser, ilgili ve affedici) olarak görmektedir. Babasının kendisi ile olan ilişkisini olumlu olarak görmektedir. Olumsuz olarak gördüğü ilişkiler ise kendisinin kardeşi, kendisinin annesi ve yine kendisinin babası ile olan ilişkileridir ve bu ilişkileri şu yapılar ile ifade etmiştir; saygısız, karamsar, hoşgörüsüz, gergin, ilgisiz ve otoriter.

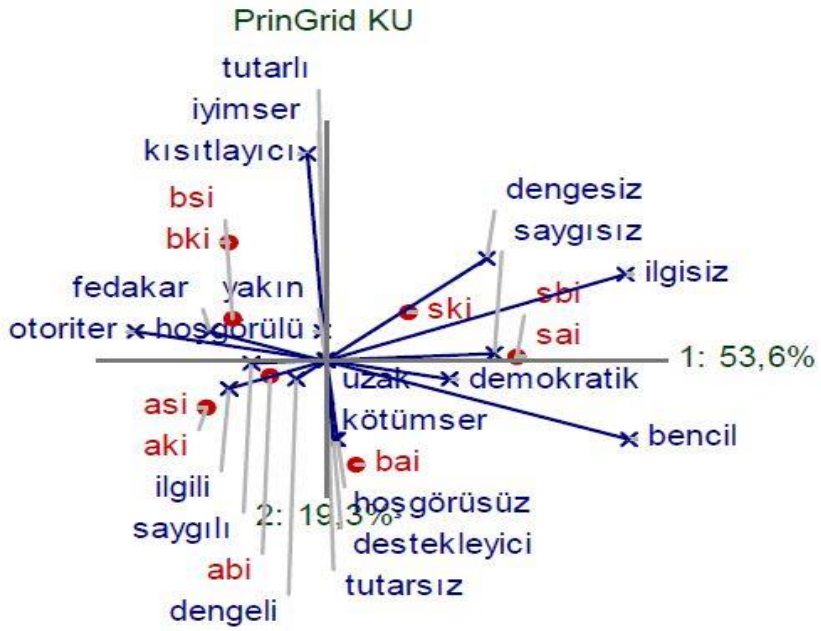
4.2.8. Olgu No 18 (KU)

Şekil 35. KU Olgusunun Focus ağı yapısı

Şekil 35 incelendiğinde KU adlı katılımcının aile içi ilişkileri üç küme içerisinde gruplandırdığı söylenebilir. İlk kümeyi katılımcının annesi, babası ve kardeşi ile olan ilişkileri oluşturmaktadır ve "senin annen ile olan ilişkin" ve "senin baban ile olan ilişkin" elementlerinin birbirine tam olarak benzeştirdiği görülmektedir. İkinci kümeyi annesinin kendisi ve kardeşi ile ilişkileri, annenin baba ile olan ilişkisi, babanın kendisi ve kardeşi ile olan ilişkileri oluşturmaktadır, annenin kardeşi ve kendisi ile olan ilişkileri elementleri tam olarak örtüşmektedir. Ayrıca hepsinden uzakta bulunan babanın anne ile olan ilişkisi elementi de Üçüncü ve son kümeyi oluşturmaktadır.

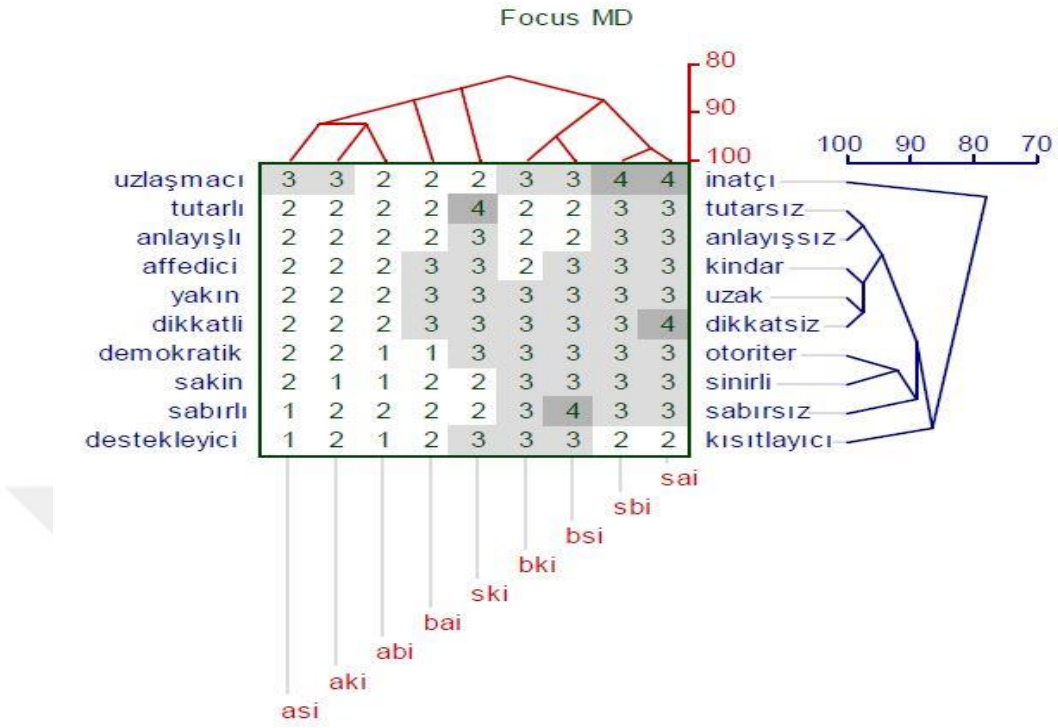
Yapılar arasındaki benzerliği grafiksel olarak gösteren küme ağacı incelendiğinde, saygılı-saygısız ve hoşgörülü-hoşgörüsüz üst yapıları altında iki farklı küme bulunmaktadır bunlardan ilki ve büyüğü dengeli-dengesiz, ilgili-ilgisiz, saygılı-saygısız, tutarlı-tutarsız, uzak-yakın, iyimser-kötümser ve hoşgörülü-hoşgörüsüz ikili yapıları oluşturmaktadır. Bu küme içinde tam olarak benzeşen ikili yapılar iyimser-kötümser, yakın-uzak ve tutarlı-tutarsızdır. İkinci küme ise destekleyici-kısıtlayıcı ikili yapılarından oluşmaktadır.

Şekil 36. Katılımcı KU' nun Repertuar ağına ilişkin temel bileşen analizi sonuçları

Katılımcı KU' nun annesinin kardeşi, kendisi ve babası ile olan ilişkisini olumlu (ilgili, saygılı ve dengeli) olarak görmektedir. Babasının kendisi ile olan ilişkisini ve babasının kardeşi ile olan ilişkisini olumlu olarak görmektedir (yakın, hoşgörülü, fedakâr). Fakat babasının kendisi ve kardeşi ile olan ilişkisini olumlu olmasına rağmen otoriter olarak görmektedir. Olumsuz olarak görünen ilişkiler ise kendisinin kardeşi, kendisinin annesi ve yine kendisinin babası ile olanlardır (saygısız, dengesiz ve ilgisiz). Bir diğer olumsuz ilişki ise babanın anne ile olan ilişkisidir (kötümser, hoşgörüsüz, tutarsız ve uzak).

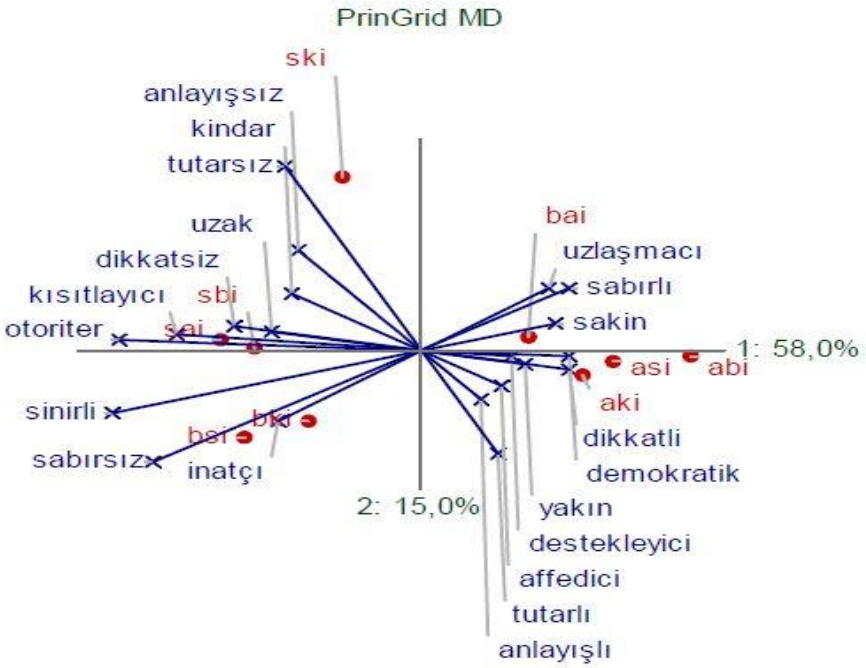
4.2.9. Olgu No 19 (MD)

Şekil 37. MD Olgusunun Focus ağı yapısı

Şekil 37 incelendiğinde MD adlı katılımcının aile içi ilişkileri dört küme içerisinde gruplandırdığı söylenebilir. İlk kümeyi katılımcının annesi, babası ve kardeşi ile olan ilişkileri. İkinci kümeyi babanın annesi ile olan ilişkileri oluşturmaktadır. Üçüncü kümede ise kendisinin kardeşi ile olan ilişkisi bulunmaktadır. Dördüncü ve son kümede ise iki alt küme vardır, birinci küme babanın kardeşi ile olan ve babanın kendisi ile olan ilişkileri, ikinci kümeyi ise kendisinin babası ve annesi ile olan ilişkileri oluşturmaktadır.

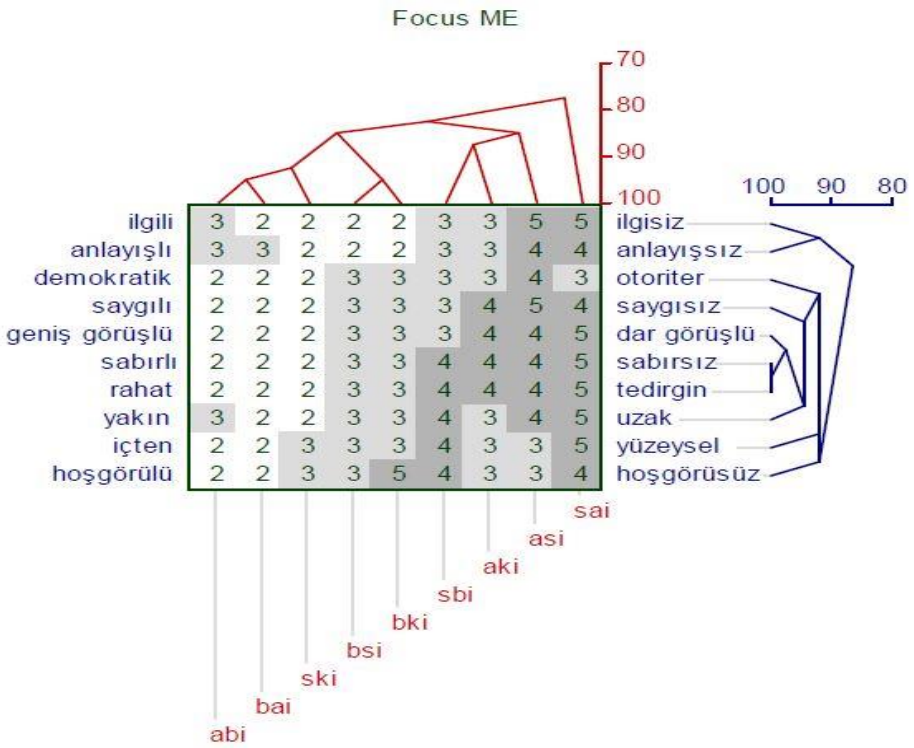
Yapılar arasındaki benzerliği grafiksel olarak gösteren küme ağacı incelendiğinde tutarlı-tutarsız, anlayışlı-anlayışsız bir küme, affedici-kindar, yakın-uzak ve dikkatli-dikkatsiz ikinci kümeyi, demokratik-otoriter, sakin-sinirli ve sabırlı-sabırsız ikili yapıları da üçüncü kümeyi. Bir diğer ikili yapı kümesi de destekleyici-kısıtlayıcıdır. İnatçı-uzlaşmacı ikili yapısı diğer yapılardan görece daha farklı bir konuma yerleştirilmektedir.

Şekil 38. Katılımcı MD'nin Repertuar ağına ilişkin temel bileşen analizi sonuçları

Katılımcı MD' nin annesinin kardeşi, kendisi ve babası ile olan ilişkisi, babasının annesi ilen olan ilişkilerini uzlaşmacı, sabırlı, sakin, dikkatli, demokratik, yakın, affedici, destekleyici, tutarlı ve anlayışlı yapıları ile tanımlamaktadır ve olumlu olarak algılamaktadır. Babasının kendisi ile olan ilişkisini ve babasının kardeşi ile olan ilişkisini ise olumsuz olarak (inatçı, sabırsız ve sinirli) olarak görmektedir. Olumsuz olarak gördüğü diğer yapılar ise kendisinin annesi, babası ve kardeşi olan ilişkilerdir (anlayışsız, kindar, tutarsız, uzak, dikkatsiz, kısıtlayıcı ve otoriter).

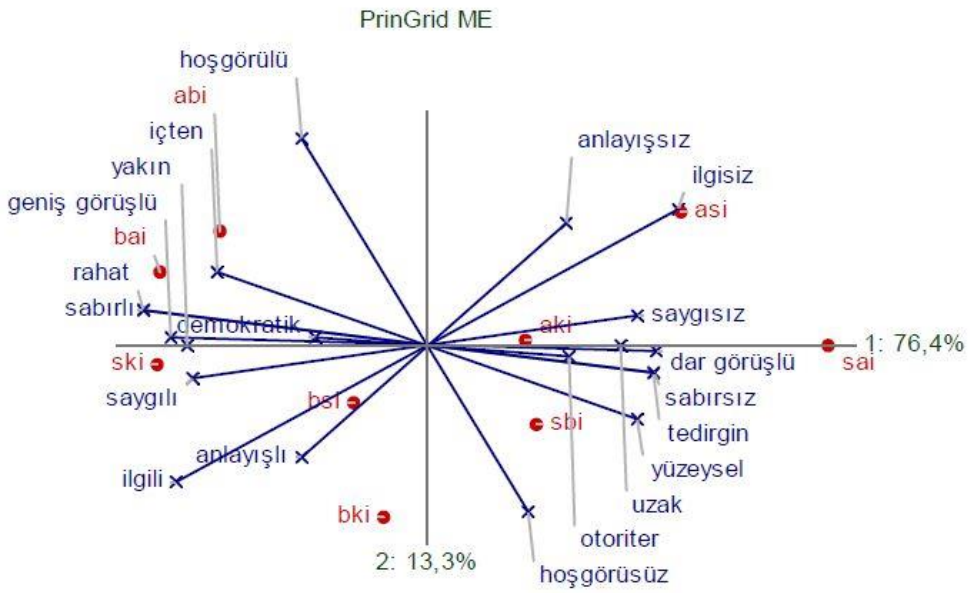
4.2.10. Olgu No 20 (ME)

Şekil 39. ME Olgusunun Focus ağı yapısı

Şekil 39 incelendiğinde ME adlı katılımcının aile içi ilişkileri iki küme içerisinde gruplandırdığı söylenebilir. İlk kümeyi kendi içerisinde iki alt kümeye ayrışmaktadır; bu alt kümelerden ilkini babanın kendisi ve babanın kardeşi ile olan ilişkileri oluştururken, ikinci alt kümeyi kendisinin kardeşi ile olan ilişkisi, baba ve annenin karşılıklı ilişkileri oluşturmaktadır. İkinci küme de ise annesinin kendisi ile ve kendisinin annesi ile olan ilişkileri, annenin kardeşi ile olan ve kendisinin babası ile olan ilişkileri bulunmaktadır. Yukarıdaki dendogramda da görüldüğü gibi annesi ile olan ilişkisini ayırt edilmekte ve ikinci küme içerisinde olmasına rağmen ilişkiyi farklı görmektedir.

Yapılar arasındaki benzerliği grafiksel olarak gösteren küme ağacı incelendiğinde iki farklı küme görülmektedir. Büyük küme demokratik-otoriter, saygılı-saygısız, geniş görüşlü-dar görüşlü, sabırlı-sabırsız, rahat-tedirgin, yakın-uzak, içten-yüzeysel ve hoşgörülü-hoşgörüsüz ikili yapılarından oluşmaktadır. Bu kümede sabırlı-sabırsız ve rahat-tedirgin ikili yapıların tamamen örtüştüğünü görmekteyiz. İkinci küme ise ilgili-ilgisiz ve anlayışlı-anlayışsız ikili yapılarından oluşmaktadır.

Şekil 40. Katılımcı ME'nin Repertuar ağına ilişkin temel bileşen analizi sonuçları

Katılımcı ME' nin annesinin kardeşi ve kendisi ile olan ilişkisini olumsuz (ilgisiz, saygısız uzak ve otoriter)olarak görmektedir, kendisinin babası ve annesi ile olan ilişkilerini ise yüzeysel, uzak, dar görüşlü, otoriter ve tedirgin yapıları ile nitelendirmiştir. Babasının kendisi ile olan ilişkisini ve babasının kardeşi ile olan ilişkisini ise olumlu olarak görmektedir (anlayışlı, ilgili ve saygılı). Olumlu olarak gördüğü diğer yapılar ise annesinin babası ile ilişkisi, babasının annesi ile ilişkisi ve kendisinin kardeşi ile olan ilişkisidir (demokratik, saygılı, rahat, geniş görüşlü, yakın ve içten).

4.3 Elde Edilen Bulguların Özetlenmesi

Her iki gruptaki ergenler ağırlıklı olarak iletişimin *gönderici pozisyonunda* ebeveynleri ile olan ilişkilerini olumsuz kişisel yapılarla temsil etmektedir. Buna göre;

- Ebeveynlerini kabul boyutunda gören ergenlerin tamamı ve sıkı denetim boyutunda gören ergenlerin 9'u anneleri ile olan ilişkilerini olumsuz kişisel yapılar ile açıklamaktadır.

- Ebeveynlerini kabul boyutunda gören ergenlerin tamamı ve sıkı denetim boyutunda gören ergenlerin 8'i babaları ile olan ilişkilerini olumsuz kişisel yapılar ile açıklamaktadır.
- Ulaşılan bu bulgu, ebeveynlik stiline göre ebeveynlere yönelik kurguların değişkenlik göstermediğini ortaya koymaktadır. Ancak ebeveynlerini kabul ve ilgi boyutunda algılayan ergenlerin her iki ilişkiyi (SAİ ve SBİ) birbirine benzetme olasılıkları, sıkı denetim ve kontrol boyutunda algılayan ergenlere göre daha yüksektir. Buna göre bu ikili ilişkiyi birbirine benzeten ergen sayısı kabul/ilgi boyutunda 7'iken, sıkı denetim/kontrol boyutunda 4'dür. Fakat birbirine benzetilmiş olan (kapalı küme örüntüsü gösteren) bu ikili ilişkilerin tamamının ergen bakış açısından olumsuz olduğu tespit edilmiştir.
- Aile içi ilişkilerden biri olan senin kardeşinle olan ilişkin elementi her iki grupta da 8'er kez olumsuz kurgulanmıştır. Ancak bu ikili ilişkinin aile içerisinde kendine özgü olarak değerlendirildiği görülmüştür. Bir diğer ifadeyle SKİ'nin aile-içi diğer ilişkilerle ağırlıklı olarak kapalı küme örüntüsü göstermediği tespit edilmiştir.

Her iki gruptaki ergenler ağırlıklı olarak iletişimin *alıcı pozisyonunda* ebeveynleri ile olan ilişkilerini olumlu kişisel yapılarla temsil etmektedir. Buna göre;

- Ebeveynlerini kabul boyutunda gören ergenlerin 9'u ve sıkı denetim boyutunda gören ergenlerin 8'i anneleri ile olan ilişkilerini olumlu kişisel yapılar ile açıklamaktadır.
- Ebeveynlerini kabul boyutunda gören ergenlerin 8'i babalarının olanlarla olan ilişkilerini olumlu, sadece ikisi olumsuz kişisel yapılar ile açıklamıştır. Buna karşın sıkı denetim/kontrol boyutundaki ergenlerin yarısı babalarının kendileri ile olan ilişkilerini olumsuz kişisel yapılar ile açıklamıştır.
- ASİ ve BSİ'nin aile içerisinde hangi ikili ilişkilere benzetildiğine bakıldığında, ebeveynlerini kabul/ilgi ve sıkı denetim boyutunda algılayan ergenlerin büyük bir çoğunluğu annelerinin onlarla olan ilişkisini, annelerinin kardeşleri ile olan ilişkisine (AKİ) benzetmiştir. Buna göre ASİ ile AKİ'nin kapalı küme örüntüsü oluşturduğu kişi sayısı kabul/ilgi boyutundaki ergenlerde 8 iken; sıkı denetim/kontrol boyutundaki ergen

grubunda 6'dır. Üstelik benzetilen bu ikili ilişkiler, kabul/ilgi boyutundaki ergenler için karşılıklı olumlu olduğu tespit edilmiştir. Buna karşın ASİ ve AKİ'nin kapalı küme örüntüsü gösterdiği sıkı denetim/kontrol boyutundaki 6 ergenin 4'ü için bu kümenin olumlu olduğu tespit edilmiştir. Elde edilmiş bu bulgular, özellikle kabul/ilgi boyutundaki ergenlerin annelerinin kendilerine ve kardeşlerine yönelik yaklaşımını tutarlı gördükleri şeklinde yorumlanabilir. Bir diğer ifadeyle annelerinin bir iltimas içerisinde olmadığına dair algı kabul/ilgi boyutundaki ergenlerde daha ağırlıklıdır.

- BSİ'nin en fazla ilişkilendirildiği aile içi ikili ilişkiye bakıldığında, bu ikili ilişkinin en fazla BKİ (babanın kardeşinle olan ilişkisi) ile benzeştirildiği tespit edilmiştir. Buna göre BSİ'nin BKİ ile kapalı küme örüntüsü gösterdiği olgu sayısı kabul/ilgi boyutunda 8 iken, sıkı denetim/kontrol boyutundaki olgu grubunda 6'dır. Ancak bu ilişkilerin ağırlıklı olarak tutarsız olduğu görülmektedir. Diğer bir ifadeyle ergenler babalarının kendileri ile olan ilişkilerini olumlu kişisel yapılar ile açıklarken, babalarının kardeşleri ile olan ilişkilerini olumsuz kişisel yapılar ile açıkladıkları görülmüştür. Kabul/ilgi boyutundaki ergenlerin 5'i babalarının kendileri olan ilişkilerini olumlu ve babalarının kardeşleri ile olan ilişkilerini olumsuz kişisel yapılar ile açıklamaktadır. Bu, kendilerinin kardeşlerine göre babaları tarafından kayrıldıkları anlamına gelmektedir. Babalarının kendileri ve kardeşleri ile olan ilişkisini tutarlı gören kabul/ilgi boyutundaki ergen sayısı ise 3'tür. Sıkı denetim boyutundaki ergenlerin tamamı BSİ ve BKİ ile ilgili kullandıkları kişisel yapıların tamamı tutarlılık göstermiştir. Buna göre üçü bu ikili aile-içi ilişkiyi olumlu ve yine üçü bu ikili aile-içi ilişkiyi olumsuz kişisel yapılar ile temsil etmektedir.

Son olarak her iki gruptaki ergenlerin anne ve babaları arasındaki ilişkiye yönelik (ABİ ve BAİ) gözlemleri incelendiğinde, şu bulgulara ulaşılmıştır:

- Ebeveynlerini kabul boyutunda gören ergenlerin tamamı ve sıkı denetim boyutunda gören ergenlerin 9'u annelerinin babaları ile olan ilişkilerini olumlu kişisel yapılar ile açıklamaktadır.

- Ebeveynlerini kabul boyutunda gören ergenlerin 6'sı babalarının anneleri olan ilişkilerini olumlu, 4'ü olumsuz kişisel yapılar ile açıklamıştır. Buna karşın sıkı denetim/kontrol boyutundaki ergenlerin 9'u babalarının anneleri ile olan ilişkilerini olumlu kişisel yapılar ile açıklamıştır.
- Anne ve babaları arasındaki ikili ilişkiyi karşılıklı gören ergen sayısı kabul/ilgi boyutundaki ergenlerde 3 iken; bu sayının sıkı denetim/kontrol boyutunda 4 olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca tüm bu karşılıklı ilişkilerin olumlu kişisel yapılar ile temsil edildiği görülmüştür.

BÖLÜM V

TARTIŞMA

Elde edilen bulguların sistematik olarak tartışılabilmesi için tartışma üç ana başlıkta ele alınmıştır. Buna göre ilk olarak ergenin annesi, babası ve kardeşi ile olan ilişkisine yönelik elde edilen bulgular iletişimin gönderici pozisyonunda tartışılmıştır. Ardından ergenin annesinin ve babasının onunla ilişkisine yönelik elde edilen bulgular iletişimin alıcı pozisyonunda tartışılmıştır. Son olarak iletişimin ne gönderisi ne de alıcı pozisyonunda olunmayan aile içi ilişkilere yönelik bulguların tartışılmasına yer verilmiştir.

5.1 Aile İçi İkili İlişkilerde İletişimin Gönderici Pozisyonunda Elde Edilen Bulguların Tartışılması (SAİ, SBİ, SKİ)

Her iki gruptaki ergenler ağırlıklı olarak iletişimin *gönderici pozisyonunda* ebeveynleri ile olan ilişkilerini olumsuz kişisel yapılarla temsil etmektedir. Bu durum ergenlik dönemi özellikleri ile açıklanabilir. Bu dönemde ergenler özerkleşme çabası içinde oldukları için ayrımlaşma çabası içine girebilirler, ergenlik döneminde ergenler ilk bağlanma figürü olan ebeveynine daha az bağımlı olmak için büyük çaba harcarlar (Allen & Land, 1999), bu çaba yüzünden ergen iletişimde gönderici pozisyonunda olduğu durumlarda kendini hep olumsuz yapılar ile ifade etmeye çalışmıştır. Bu dönemde anne-babalardan arkadaşlara yönelmeye doğru bir değişim vardır. Bu değişimle ergenler, özerkliklerini kazanmaya çalışırlar (Raja, McGee & Stanton, 1991). Elde edilen bulgulara daha yakından bakıldığında hem kabul/ilgi hem de sıkı denetim boyutlarında ebeveynlerini algılayan ergenlerin iletişimin gönderici pozisyonunda onlarla olan ilişkilerini olumsuz kurguladıkları (mesafeli, inatçı, tutarsız vb.) tespit edilmiştir. Bu anlamda elde edilmiş olan bu bulgu ebeveynlik stilinin pek de önemli olmadığını gösterebilmektedir. Bir diğer ifadeyle ebeveynler hangi çocuk yetiştirme tutumu içerisinde olacak olurlarsa olsunlar, ergenler bu değişkenden bağımsız olarak ebeveynleri ile olan ilişkilerini kendi açılarından bilişlerinde olumsuz temsil etmektedir.

Gönderici pozisyonunda olduğu bir diğer ilişki olan kardeş ilişkilerinde de ebeveyn ilişkilerine benzer şekilde ağırlıklı olarak olumsuz kurgulandığı görülmüştür, hem kabul/ilgi hem de sıkı denetim/ kontrol boyutlarında ebeveynlerini algılayan

ergenler kardeş ilişkilerinin genelde diğer aile içi ilişkilerle birlikte değerlendirilmediği, çoğunlukla ayrı bir ilişki olarak görüldüğü gözlemlenmiştir. SKİ'nin herhangi bir kapalı küme örüntüsü içinde yer almadığı da görülmektedir. Kardeşler arasındaki ilişkinin, erken çocukluk ve çocukluk dönemine göre daha önemli olduğunu gösteren çalışmalar mevcuttur (Kasten, 2003). Amato (1994), bu gelişim evresinde kardeş ile olan ilişki özellikle benlik tasarımı, sosyal beceri gelişimi, özerk olma ve uyum becerileri üzerinde etkili olduğunu gösteren çalışma bulgularının mevcut olduğunu belirtmektedir. Oysa ergenlik öncesinde ebeveynlerin etkisi daha ağırlıklı olabilmektedir, ergenlik döneminde ise kardeş ilişkileri ön plana çıkmaktadır. Diğer bir ifadeyle çocuklarda daha çok ebeveyn etkisinden bahsetmek mümkünken, artan yaş ile birlikte kardeşlerin etkisi artmaktadır. Ergenlik döneminde kardeşin yanı sıra iletişim daha çok arkadaşlar ile kurulmaktadır, ancak arkadaş ile kurulan ilişki kardeş ile kurulan ilişkiden daha yoğun, daha karşılıklı ve empatik olarak görülebilmektedir (Meyer & Vadasy, 2008). Yine aynı şekilde kişisel sorunlar paylaşılması ve ortak etkinlikler içerisinde olma daha çok arkadaşlarla karşılanmaktadır. Kardeşlerin arkadaşlardan ergenler için farklı bir anlam taşıdığı bir takım çalışmalarla ortaya konulmuştur. Nitekim bazı araştırmacılar kardeşlerle ilgili temasta daha bağımsız, daha bir başına ve kardeşlere belirgin sınırların ortaya konduğunu raporlamışlardır (Kasten, 2003; Lohaus, Vierhaus ve Maass, 2010). Her ne kadar Cole ve Kerns (2001), ergenlik döneminde kardeşler arasında fiziksel ve sözel saldırganlığın az olduğunu ifade etmiş olsalar da, Pikowski (1998), ergenlik döneminde kardeşler arasında yüksek düzeyde bir çatışma olasılığından söz etmektedir. Muhtemeldir ki aile içerisinde gücün paylaşılması konusunda açık veya örtük bir çatışmanın olabileceği göz önünde bulundurulmalıdır. Kardeşler arasındaki ilişki ebeveyn çocuk ilişkisinden farklı olarak yatay ve simetrik bir ilişkidir. Oysa ebeveynlerle kurulan ilişki denk olmayan hiyerarşik bir ilişkidir. Bir diğer ifadeyle ebeveyn çocuk ilişkisi veya çocuk ebeveyn ilişkisi dikey ve asimetrik bir ilişkidir. Ancak kardeşler arasındaki ilişkinin simetrik olduğuna yönelik tespit, kardeşler arası yaş farkının düşük olması durumunda geçerlidir. Eğer kardeşler arasındaki yaş farkı fazlaysa bu durumda da ilişki asimetrik olabilmektedir (Frick, 2004). Kasten'e (2003) göre kardeş ilişkisi bir yandan eğitim başarısı, meslek seçimi ve cinsiyet rollerinin kazanılması üzerinde etkili olurken; diğer yandan bu ilişki, kıskançlık, yakınlık, taklit etme gibi boyutlarla kendini ortaya koymaktadır. Yapılan çalışma sonucunda kardeş ilişkileri ile ilgili kurguların olumsuz çıkması, Pikowski'nin (1998) çalışmasında çıkan

sonuçlar ile örtüştüğü görülmektedir. Elde edilen bulgular ergenlik döneminde kardeş ilişkilerinde bir ayrımlaşma, uzaklaşma olduğunu göstermektedir.

5.2 Aile İçi İkili İlişkilerde İletişimin Alıcı Pozisyonunda Elde Edilen Bulguların Tartışılması (ASİ, BSİ)

Her iki gruptaki ergenler ağırlıklı olarak iletişimin *alıcı pozisyonunda* ebeveynleri ile olan ilişkilerini olumlu kişisel yapılarla temsil etmektedir. Ergenlerin büyük bir çoğunluğu anne ve babalarının kendilerine karşı yaklaşımlarını, ağırlıklı olarak olumlu kişisel yapılar ile açıklamıştır. Fakat ebeveynlerle kurulan bu ilişkinin karşılıklı olmadığı görülmektedir. Nitekim yukarıda ifade edildiği üzere ergenler gönderici pozisyonunda (SAİ ve SBİ) ebeveynleri ile olan ilişkilerini olumsuz, alıcı pozisyonunda (ASİ ve BSİ) olumlu kişisel yapılarla temsil etmişlerdir.

Ergenler bu yıllarda kendilerini bir yandan güvende hissetmek isterken, bir diğer yandan bağımsızlaşmak isterler. Bu anlamda ergen birbiri ile çelişen iki gelişimsel ihtiyaç ifade eder. Ebeveynler bu nedenle çoğu kez nasıl bir tutum içerisinde olacaklarına dair bir kafa karışıklığı yaşayabilmektedirler. Ergenler özerkleşmeye çalışırken, aynı zamanda ihtiyaç duydukları ebeveyn desteğini görmek isterler (Lee, 2011). Bu çalışma neticesinde ulaşılan bulgular, ergenlerin ağırlıklı bir kısmının ebeveynlerinden bu desteği gördüklerini ortaya koymaktadır. Üstelik ilginç olan bu desteğin ebeveynlerini red edici olarak algılayanlar tarafından da ifade edilmiş olmasıdır. Ayrıca anneler ile kurulan ilişki, baba ile kurulan ilişkiye göre nispeten daha fazla destekleyici olarak algılanmıştır. Ebeveynlik stilini farklı algılayan ergen grupları karşılaştırıldığında, göze çarpan farklardan biri sıkı denetim boyutundaki ergenlerin yarısının babaları ile olan ilişkilerini olumsuz kişisel yapılara başvurarak açıklamasıdır. Esasında aile içerisinde hem anne, hem de babanın ergenin farklı yöndeki gelişimsel ihtiyaçlarını karşıladıkları bilinmektedir (Feldman & Masalha, 2010; Yılmaz, 2001). Türkiye gibi ataerkil toplumlarda ve toplulukçu kültürlerde (Günindi & Yaşa Giren, 2011;), çocuk ile ilgili sorumluluk daha fazla anneye atfedilmektedir (Feldman & Masalha, 2010; Öztürk, 2009; Yu & Gamble, 2008). Babanın kendini geri çektiği durumlarda anne kendi varlığını daha fazla hissettirtmek durumunda kalabilmektedir. Babanın vaktini evden çok, dışarıda geçiriyor olması ve çocuğun onunla iletişime çok fazla girmiyor olması, babasını sıkı denetim boyutunda gören ergenlerin babalarının

onlarla olan ilişkisini olumsuz kurgulamış olmasına neden olabilir. Ayrıca ve daha büyük bir olasılıkla sıkı denetimin olduğu ailelerde otorite (veya baba), çocuk üzerinde daha fazla inisiyatif alabilmektedir. Bu tip ailelerde ergenin tercihlerine ve/veya seçimlerine müdahale edilebilmektedir. Oysa Bekman (2000), çocukların bilişsel, duygusal ve sosyal gelişiminde anne kadar, babanın da önemli olduğunu vurgulamaktadır.

5.3 Gönderici-Alıcı Pozisyonunda Olunmayan Aile İçi İkili İlişkilere Yönelik Bulguların Tartışılması (ABİ-AKİ-BAİ-BKİ)

Sistemik kuramlar açısından bakıldığında bir sistem birden fazla alt sistemden oluşabilir, örneğin bir aile sisteminde cinsiyete dayalı (örneğin baba – oğul, anne kız) alt sistemler olabileceği gibi statülere dayalı alt sistemlerde olabilir (örneğin ebeveynlerin oluşturduğu bir alt sistem, çocukların oluşturduğu bir alt sistem). Bu alt sistemlerin herhangi birinde yapısal veya fonksiyonel bir gelişme öteki alt sistemleri de etkileyebilir, dolayısıyla ergenin ebeveynleri arasındaki ilişkiye dair gözlemi onu fiziksel, bilişsel, sosyal ve duygusal gelişim üzerinde etkili olabilmektedir ve ergenin onlarla olan ilişkisini etkiliyebilmektedir. Aile ile ilgili değişkenler çocuk ve ergenin gelişimi üzerinde kuşkusuz belirleyici olabilmektedir, ancak çocuk ve ergenin gelişiminde sadece bu değişkenlerle ilişkilendirerek açıklamak doğru olmayacaktır (Colins, Maccoby, steinberg, Hetherington & Bornstein 2000). Schneewind (1999), bunun tam tersinin de olabileceğini ifade etmiştir. Daha açık bir ifadeyle çocukta, ebeveynlerinin onlarla olan ilişkisini etkilemektedir. O halde ebeveyn ve çocuk arasında etkileşimin karşılıklı olabileceği söylenebilir. Schneewind (1999)' e göre ebeveynlerin çocuk yetiştirme stilleri ve çocuğun özellikleri arasındaki ilişkiyi tek yönlü ve mutlak bir nedensellik içerisinde incelenmesi doğru olmayacaktır. Nitekim Omer ve Schlippe (2002), bir aile üyesi olarak çocuğun ebeveynleri arası ilişkiyi karşılıklı güvene dayalı bir ilişki olarak deneyimlemesinin veya gözlemlemesinin onun kendini daha güvende hissetmesine yol açabileceğini ifade etmiştir. Bu araştırma neticesinde ulaşılan bulgular gerek ebeveynlerini kabul/ilgi gerekse sıkı denetim/ kontrol boyutunda algılayan ergenlerin annelerinin babaları ile olan ilişkisini ve yine aynı şekilde babalarının anneleri ile olan ilişkisini olumlu kişisel yapılar ile ifade ettiği gözlemlenmiştir. Buna göre ebeveynlerini kabul ilgi boyutunda algılayan ergenlerin tamamı, sıkı denetim

boyutunda algılayan ergenlerin 9'u annelerin babalarıyla olan ilişkilerini olumlu kişisel yapılarla açıklamıştır. Aynı şekilde sıkı denetim boyutundaki ergenler babalarının anneleri ile olan ilişkisini yine olumlu kişisel yapılarla açıklamıştır fakat kabul ilgi boyutundaki 6 ergenin babalarının anneleriyle olan ilişkilerini olumlu kişisel yapılar ile açıkladığı görülmüştür. Ne var ki anne ve baba arasındaki ilişkinin kapalı küme örüntüsü gösterdiği olgu sayısı daha sınırlıdır. Buna göre kabul ilgi boyutunda sadece 3 olguda ve sıkı denetim boyutunda 4 olguda bu ilişkilerin kapalı küme örüntüsü gösterdiği tespit edilmiştir. Elde edilen bu bulgu her iki gruptaki ergenlerin anne ve babalarının kendilerine karşı bir koalisyon içerisinde olabilecekleri anlamına gelebilir. Nitekim gerek SAİ gerekse SBİ ne ASİ ne de BSİ ile kapalı küme örüntüsü göstermiştir. Bir diğer ifade ile ergenler anneleri ile olan ilişkilerini ve yine aynı şekilde babaları ile olan ilişkilerini karşılıklı görmez iken anne babaları arasındaki ilişkiyi görece karşılıklı görmektedirler.

Elde edilen bulgulara bakıldığında gerek ebeveynlerini kabul/ilgi gerekse sıkı denetim/kontrol boyutunda algılayan ergenlerin farklı anne baba tutumlarına rağmen benzer kişisel yapılara ulaşıyor olması, ebeveynlik stiline göre ebeveynlere yönelik kurguların değişkenlik göstermediğini ortaya koymaktadır. Kişisel yapılar kuramının Benzerlik Önermesinde Kelly; İnsanlar sorular sorarak, hipotezler kurarak, sonuçlar çıkartarak ve daha fazla sorular sorarak olayları etkin bir şekilde yorumladıkları için, geniş ölçüde farklı yaşantıları olan farklı insanlar olayları çok benzer şekilde yorumlayabilirler demektedir. Farklı geçmişlerden gelen insanlar benzer yapılara sahip olsalar da, benzer deneyimleri olanların olayları benzer çizgide yorumlamaları muhtemeldir. Toplumsal grup içerisinde insanlar benzer yapıları kullanabilirler; ancak olayları yorumlayan kesinlikle toplum değil bireylerdir. Fakat Kelly, hiçbir iki insanın olayları hiçbir zaman tıpatıp benzer yorumlamadığını da varsayar ve bireysellik önermesinde de insanlar olayları yapılandırmada birbirlerinden farklılaşırlar diye vurgu yapar.

BÖLÜM VI

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu bölümde, araştırma sonucunda elde edilmiş bulguların genel bir değerlendirmesi yapılıp, bu değerlendirmeler bağlamında ileride bu alanda yapılacak araştırmalara yönelik öneriler sunulmuştur.

6.1. Sonuç

Bu araştırmada ergenlerin algıladıkları anne baba tutumları ile aile içi ilişkilere yönelik bilişsel kurguları repertuar ağı tekniği ile incelenmiştir. Yapılan çalışmalarda elde edilen sonuçlar şu şekilde özetlenebilir:

Elde edilen bulgulara bakıldığında ebeveynlerini kabul/ilgi boyutunda algılayan ergenlerin tamamının anneleri ile olan ilişkilerini olumsuz kurguladıkları tespit edilmiştir. Benzer şekilde sıkı denetim / kontrol boyutunda algılayan ergenlerin de 9'nun anneleri olan ilişkilerini olumsuz kurgularla ifade ettikleri görülmüştür. Babaları ile olan ilişkileri nasıl ifade ettiklerine bakıldığında ise kabul ilgi boyutunda algılayanların tamamı ve sıkı denetim kontrol boyutunda algılayan ergenlerin 8'i gene olumsuz kişisel yapılar ile ifade etmişlerdir. Kardeş ilişkilerinde karşımıza çıkan sonuçlar ise her iki boyutta da 8 ergenin de ilişkileri olumsuz kişisel yapılar ile açıklamış olmasıdır.

Ebeveynlerini kabul / ilgi boyutunda algılayan ergenlerin 9'u annelerinin kendileri ile olan ilişkileriyle ilgili olan kişisel kurgularını olumlu olarak tanımlamıştır. Sıkı denetim / kontrol boyutunda algılayan 8 ergen annelerinin kendileri ile olan ilişkileriyle ilgili kurgularını gene olumlu yapılar ile açıklamaktadır. Babalarının kendileri ile olan ilişkilerine bakıldığında ise kabul / ilgi boyutunda algılayan ergenlerin 8'i ve sıkı denetim kontrol boyutunda algılayanların ise 5'i olumlu kişisel yapılar kullanarak açıklamıştır.

Araştırmada elde edilen bir diğer sonuç ise annenin baba ile olan ilişkisine yönelik çıkan kişisel kurgularıdır. Bu ilişkiye yönelik kurguların kabul ilgi boyutundaki ergenlerin 10'u ve sıkı denetim / kontrol boyutundaki ergenlerin 9'u olumlu kişisel yapılar ile ifade etmiştir. Ergenlerin büyük çoğunluğu ebeveyn ilişkilerini olumlu görme eğilimde çıkmıştır. Babalarının anneleri ile olan ilişkilerinde ise çıkan sonuçlara

bakıldığında elde edilen bulgular şöyledir; kabul / ilgi boyutundaki ergenlerin 6'sı olumlu görürken, sıkı denetim kontrol boyutunda ergenlerin 9'u babalarının anneleri olan ilişkilerini olumlu görmüşlerdir. Tüm karşılıklı ilişkiler olumlu kişisel yapılar ile ifade edilmiştir.

6.2. Öneriler

Bu bölümde araştırmada elde edilen sonuçlar doğrultusunda, daha ileriki zamanlarda bu konuya ilişkin yapılacak araştırmalara yönelik önerilere yer verilmiştir.

1- Bu çalışmada ergenlerin bilişsel kurgular ebeveyn tutumları açısından karşılaştırılmıştır. Öteki değişkenler açısından da (aile yaşam kalitesi, aile işlevselliği, aile yapısı vb.) incelenebilir.
2- Bu çalışmada inceleme olgu düzeyinde yapılmıştır. Bir diğer ifadeyle iç geçerlilik açısından yüksek, dış geçerlilik açısından düşük bulgulara ulaşılmıştır. İleriki araştırmalarda bu tez doğrultusunda elde edilen bulguların genellenebilir olup olmadığı test edilebilir. Ayrıca katılımcı sayısı arttırılarak 2 grup istatistiksel açıdan karşılaştırılabilir.
3- Bu çalışmada ergenlerin cinsiyeti göz ardı edilmiştir. İleriki çalışmalarda cinsiyeti dikkate alındığı çalışmalar yürütülebilir.
4- Her ne kadar örtük olarak da vurgulanmış olsa ebeveynlik stili bir neden, aile içi ilişkiler bir sonuç olarak ele alınmıştır. Aile içi ilişkilere yönelik kurgu sadece ebeveyn stilline bağlı olarak biçimlenmemektedir, sosyo-kültürel bağlamında önemli olduğu göz önünde bulundurulmalıdır. Daha açık bir ifadeyle örneğin babanın katı olarak yorumlanması araştırmacılar açısından olumsuz bir kişisel yapı olarak görülürken o sosyo kültürel yapı içerisinde çocuk tarafından olumlu görülebilir. Dolayısıyla aile içi ilişkilere yönelik kullanılan kişisel yapıların ne anlama geldiği nitel yolla toplanacak verilerle desteklenebilir.
5- Bu çalışmada aile içi ilişkiler birer element veya araştırma nesnesi olarak ele alınmıştır. Ayrıca aile üyelerinin her birinin (örneğin baba, anne gibi) birer element olarak ele alınması mümkündür. İleriki çalışmalarda aile üyelerine yönelik ergenlerin kullandıkları kişisel yapılar incelenebilir. Bununla birlikte ergenlerin ideal bir aile veya daha özgür ifade edecek

olursak ideal bir ilişkiye yönelik kurguların öğrenilebilmesi için bu yöndeki elementlere yer verilebilir.

6- Bu çalışmada ergenler herhangi bir tanı almamış sağlıklı bir ergen grubu olduğu varsayılmaktadır. İleriki çalışmalarda ergenlere kısa semptom listesi uygulanarak, herhangi bir klinik tanı almış olan ergenlerin aile içi ilişkilerine yönelik kişisel yapılar incelenebilir.

7- İleriki çalışmalarda farklı gelişim dönemlerindeki (örneğin erken çocukluk, çocukluk veya yetişkinlik) kimselerin de aile içi ilişkilerine yönelik kurguları incelenebilir.

8- Bu çalışmada ergenlerin anne, baba ve kardeşleri ile olan ilişkilerine yönelik kullandıkları kişisel yapılar tek yönlü incelenmiştir. Oysa bir aile içerisinde anne, baba ve kardeşin de ilişkilere yönelik kurguları incelenebilir. Dolayısıyla ortak paylaşılan bir çevrede aynı ilişkinin taraflarca nasıl kurgulanıyor olduğu bu yöntemle incelenebilir.

9- Bu çalışmada element sayısını makul düzeyde tutmak için çok kardeşli ailelerle çalışılmamıştır. İleriki çalışmalarda kardeş sayısının üç ya da daha fazla olduğu ailelerle çalışılabilir.

10- Psikolojik danışma ve rehberlik alanında repertuar ağı çalışmalarının sayıca az olduğu göze çarpmaktadır. Bu yöntem veya tekniğin kullanıldığı çalışmaların arttırılmasında yarar vardır.

KAYNAKÇA

Adams – Webber J.R. (1970). Elicited versus provided constructs in repertory grid technique: a review. *British Journal of Medical Psychology, 43,* 349–354.

Adana, Y. ve Kutlu, Y. (2009). Anne baba tutumlarının adolesanların kendilik kavramı üzerine etkisi. *Atatürk Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi*, 2009: 12, 2-7.

Akbağ, M. (1994). *Liseli ergenlerin ana-baba tutum algılamaları ile uyum düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi.* Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: Marmara Üniversitesi.

Aksoy, A., Kahraman, Ö., Kılıç, Ş. (2008). Ergenlerin algıladıkları ebeveyn izleme ve destek davranışları. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*. *9*, 15, 1-14.

Akturan, U. ve Esen, A. (2008). Fenomenoloji. (Editörler: Baş, T. ve Akturan, U.). *Nitel Araştırma Yöntemleri,* (ss. 83-98), Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Allen JP, Land D. (1999). Attachment in adolescence. (Eds. J Cassidy, PR Shaver). *Handbook of Attachment: Theory, Research and Clinical Application* (pp. 319-335). New York, Guilford Press.

Anlıak, Ş. (2004). Okulöncesi Dönemde Çocuğun Yaşamında Baba Ve Erkek Öğretmenin Rolü Ve Önemi. *Ege Eğitim Dergisi. 5*, 25-33

Arı, R. ve Şahin-Seçer, Z. (2003). Farklı anne baba tutumlarının çocukların psikososyal temelli problem çözme becerilerine etkisinin incelenmesi. *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, *10* (45), 1-463.

Arnett, J. J. (1999). "Adolescent Storm and Stress, Reconsidered". *American Psychologist. 54* (5): 317–326.

Artan, İ., Bayhan, P. (2004). *Çocuk gelişimi ve eğitimi.* İstanbul: Morpa Yayınları.

Avcı, R. & Sanberk, İ. (2016). Psikolojik Danışma Ve Rehberlik Yüksek Lisans Öğrencilerinin Bir Grup Lideri Olarak Kendilerine İlişkin Değerlendirmeleri. *VI. Ulusal Psikolojik Danışma ve Rehberlik Kongresi*, Bildiri Özetleri

Aztek, N., S. (2003). *Repertuar çizelge tekniği ve limit konusunda uygulanması*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. YÖK Dokümantasyon Başkanlığı.

Bahar, H. İ. (2009). *Sosyoloji*. Ankara: Uluslararası stratejik araştırmalar kurumu yayınları.

Baumrind, D. (1996). The Discipline Controversy Revisitted. *Family Relations, October, 45,* 405-415.

Bayraktutan, F. (2005). *Aile içi ilişkiler açısından internet kullanımı. Yayınlanmamış* yüksek lisans tezi, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Belsky, J. (1981). Early Human Experience: A family perspective. *Developmental Psychology, 17,* 3-23.

Bekman, S. (2001). *Genel Değerlendirme ve Geleceğe Yönelik Öneriler. Çocuğun Yaşamında Babanın Rolü ve Önemi Sempozyum Raporu*. İstanbul: Anne Çocuk Eğitim Vakfı Yayını.

Brown, B. B., Mounts, N., Lamborn, S. D., & Steinberg, L. (1993). Parenting practices and peer group affiliation in adolescence. *Child Development, 63,* 391-400.

Buckley-Walker, K. & Crowe, T. P. & Caputi, P. (2013). Measuring Identity Processes in Family Relational Empowerment .*Int J Ment Health Addiction. 11*, 358–36.

Ceral, S., ve Dağ, Ġ. (2005). Ergenlerde algılanan anne-baba tutumlarına bağlı benlik saygısı, depresiflik ve genel psikolojik belirti düzeyi farklılıkları. *Psikiyatri Psikoloji Psikofarmokoloji (3P) Dergisi, 13*(4), 233-241.

Collıns, W. A. (1990). Parent-adolescent relationships in the transition to adolescence: contunity and change in ınteraction, affect and cognition. (Ed. Montemayor, R., Adams, G. R., and Guttola, T. P.). *In From Childhood to Adolescence: A Transitional Period.* California: Sage Publications.

Çağdaş, A. (2003). *Anne baba çocuk iletişimi.* Konya: Eğitim Kitapevi Yayınları.

Çağlayan, E. (2015). *Ergenlerin öz-kimlik grafiklerinin aile işlevselliği açısından değerlendirilmesi: bir idiyografik çalışma.* Yüksek lisans tezi, Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü. Adana

Darling, N.; Steinberg, L. (1993). Parenting style as context: An integrative model. *Psychological Bulletin, 113*, 487-496.

Driscoll, K., Pianta, R. (2006). *Mothers' and Fathers' Perceptions of Conflict and Closeness in Parent – Child Relationship during Early Childhood.*

Dunn, J.F. (1995). *Second child*. (Çev. Hüseyin Aşuroğlu). İstanbul: Papirus Yayınevi.

Dunn, J. (1992). Sisters and Brothers: current ıssues in developmental reserch. *Chidren's sibling relationships: Developmental an clinical issues*. 1-18.

Ekşi, A. (1990). *Çocuk-genç ve ana-babalar.* İstanbul: Bilgi Publishing House.

Erdoğdu, Y. (2006). Ana-baba tutumları ile öğretmen davranışlarının çocuklarda öğrenilmiş çaresizlik düzeyi ile ilişkileri. *Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi, 13*, 98-105.

Ewen, R. B. (2003). *An introduction to theories of personality* (6th. Edition). Mahwah, NJ: Erlbaum.

Feist, J., & Feist, G. J. (2006). *Theories of personality* (6th. Edit.). Boston: McGraw Hill.

Feldman, S. S. and Gehrıng, T. M. (1988). Changing perceptions of family cohesion and power across adolescence. *Child Development. 59,* 1034-1045.

Feldman, R., Masalha, S., ve Derdikman-Eiron, R. (2010). Conflict resolution in the parent-child, marital, and peer contexts and children's aggression in the peer group: A process-oriented cultural perspective. *Developmental Psychology, 46*(2), 310.

Fransella, F., Bell, R., & Bannister, D. (2004). *A manual for repertory grid technique.* (Second Edition). England: John Wiley & Sons.

Friedman M. M, (1981). *Family nursing: Theory and assesment.* New York: Appleton Century-Crofts.

Furman W, Simon V.A., Shaffer L, Bouchey H. A. (2002). Adolescents' working models and styles for relationships with parents, friends, and romantic partners. *Child Development. 73*, 241-255.

Gander, M. J., & Gardiner, H. W. (1995). *Çocuk ve ergen gelişimi*. (Çev. Bekir Onur) Ankara: İmge Yay.

Gander, M.J., Gardiner H.W. (2004). *Çocuk ve ergen gelişimi.* B. Onur (Ed). Ankara: İmge Yayınevi.

Gençtan, E. (1995). *Psikanaliz ve sonrası.* İstanbul: Remzi Kitabevi A.S.

Gladding, S. T. (2012). *Aile terapisi tarihi, kuram ve uygulamaları.* Ankara: Türk Psikolojik Dan. ve Reh. Derneği Yayınları.

Gülerce, A. (1996). *Türkiye'de ailelerin psikolojik örüntüleri* (1. Basım). İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Yayınları.

Gülerce, A. (2007). *Dönüşümsel aile modeli ve Türkiye'de ailelerin psikolojik örüntüleri* (Genişletilmiş 2. Basım). İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Yayınları.

Güneysu S., & Bilir Ş. (1988). Üniversite gençlerinin kendini kabul düzeylerine algılanan ana- baba tutumlarının etkisi. *Psikoloji Dergisi, 6* (22), 127-131

Gürsoy, F. & Coşkun, T. (2006). Büyük ebeveynleriyle yasayan çocukların aile ortamlarını değerlendirmeleri. *Ç.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, *15*(1), 155-164.

Hall, S. C., Lindzey G., & Campell, B. J. (1997). *Theories of personality* (4th Edition), New York: Wiley.

Hair, J.F., Anderson, R.E., Tatham R.L., Black, W.C. (1995). Multivariate data analysis with readings. Newyork: NY Macmillan.

Hammond, W. A. & Romney, D.M. (1995). Cognitive factors contributing to adolescent depression *Journal of Youth and Adolescence*, 24, 6.

Hauser, S. T., Powers S., Jacobson A., Noam G., Weiss B. & Follansbee, D. (1984). Family contexts of adolescent ego development. *Child Development, 55,* 195–213.

Herz, Lara and Gullone, Eleonora, (1999). The relationship between self-esteem and parenting style. *Journal of Cross- Cultural Psychology*, 742-761

Hetherington, E. M., Parke, R.D., Gauvain, M. & Locke, V.O. (2006). *Child psychology: A comtemporary viewpoint.* (6'th Ed.). NY: McGrawHill Publication

Hines, A. M. (1997). Divorce-Related Transitions, Adolescent Development and the Role of the Parent-Child Relationship: A REview of the Literature. Journal of Marriage and the Family, V.59, 375-388.

Holden, W. G., (1997). *Parents and the dynamics of child rearing.* USA: Westview Press.

İnanç, B., Bilgin, M., Atıcı, M., (2009). *Gelişim psikolojisi çocuk ve ergen gelişimi* (4. Baskı). Ankara: Pagem Akademi Yayınları.

Kağıtçıbaşı, Ç. (2010). *Günümüzde insan ve insanlar.* İstanbul: Evrim Yayınevi.

Karakelle, S. & Şentürk, C. (2006). Üst bilişsel düzeyleri yüksek ve düşük öğrencilerin ebeveyn tutumlarının incelenmesi. *Psikoloji Çalışmaları, 26*, 45-56.

Kochanska, G. (1997). Mutually responsive orientation between mothers and their young childeren: Implications for early socialization. *Child Development, 68,* 94-112.

Köknel, Ö.(1999). *Ergenlik dönemi.* İstanbul: Ana baba okulu. Remzi Kitabevi.

Kreppner, K. & Klöckner, C. (2002). Kinder in ihrer Familie. In LBS-Initiative Junge Familie (Hrsg.), Kindheit 2001. *Das LBS-Kinderbarometer. Was Kinder wünschen, hoffen und befürchten* (S. 211-237). Opladen: Leske und Budrich.

Kulaksızoğlu, A. (2002). *Ergenlik psikolojisi* (5. Basım). İstanbul: Remzi Kitabevi.

Kuruoglu, A. Ç. (2007). Ergenlik dönemi. Aysev, A.S. ve Taner, Y.I.; *Çocuk ve Ergen Ruh Sağlığı ve Hastalıkları.* İstanbul: Asimetrik Paralel Yayınevi. 1.Basım.

Kuzgun, Y. (1972). *Ana-Baba tutumlarının kendini gerçekleştirme düzeyine etkisi.* Yayınlanmamış Doktora Tezi Ankara Hacettepe Üniversitesi Eğitim Enstitüsü.

Lai, A. and Salili, F., (1999). Parental Attitudes Tovvard Their Parenting Styles and Children's Competence in Families "VVhose Children are Hepatits B Virüs (HBV) Carriers in Guangzhou China", *Journal of Comparative Family Studies, Spring,* 281-295.

Lamb, M. E. (2001). Kültürlerarası Bakış açısı ile Babanın Çocuk Gelişimindeki Rolü ve Önemi. *Çocuğun Yaşamında Babanın Rolü ve Önemi Sempozyum Raporu içinde*. İstanbul: Anne Çocuk Eğitim Vakfı Yayını, No:12.

Larson, R. W., & Richards, M. H. (1991). Boredom in the middle school years: blaming schools versus blaming students. *American Journal of Education, 99,* 418-443.

Lee E. (2011). *The attachment system throughout the life course: Review and criticisms of attachment theory.* http://www.personalityresearch.org/papers/lee.htm.

Maanen, J. V. (1979). The fact of fiction in organizational ethnography. *Administrative Science Quarterly. 24* (4), 539-550.

Maccoby, E. E., Martin, J. A. (1983). Socialization in the context of the family: Parent–child interaction. In P. H. Mussen & E. M. Hetherington, *Handbook of child psychology: Vol. 4. Socialization, personality, and social development* (4th ed.). New York: Wiley.

Mathıjsen, J.P. (1998). The Relationship Between Mutual family Relations And Child Psychopathology . *Journal Of Child Psychology*, 477.

Meyer, D.J. & Vadasy, P.F.(2008). Sibshops: WorkshopsforSiblings of Children with Special Needs(5. Baskı), Baltimore: Paul H. Brookes Publishing Co.).

Mınuchın, S. (1974). *Families & Family Therapy.* Cambridge: Harvard University Press.

Mınuchın, S. & Fishman, H. C. (1996). *Family therapy techniques.* Cambridge: Harvard University Press.

Michael, N. P. and Schwartz, R. C. (1997). Family therapy: Concepts and methods. USA: Allyn and Bacon.

Musaagaoglu, C. & Güre, A. (2005). Ergenlerde davranışsal özerklik ile algılanan ana-baba tutumları arasındaki ilişkiler. *Türk Psikoloji Dergisi, 20*(55), 79-98.

Nazlı, S. (2013). Evli kadınların aile sistemlerini algılayışları. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi, 46* (1), 417-437

Ozankaya, Ö. (1996). *Toplumbilim*. İstanbul: Cem Yayınları.

Öz, S. (2008). *Farklı aile yapılarındaki 6 yaş çocuklarının aile ilişkilerini algılayışlarındaki benzerlik ve farklılıkların incelenmesi.* Yüksek lisans tezi. Gazi Üniversitesi, Ankara.

Özbey, S. (2012). Ebeveynlerin Evlilik Uyumu ve Algıladıkları Sosyal Destek ile Altı yaş çocuklarının Problem Davranışları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. *Kastamonu Eğitim Dergisi, 20*(1), 43-62.

Öztürk, B. (2009). *Bingöl ili örnekleminde geniş ve çekirdek aile yapılarında anne çocuk ilişkisinin incelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Paikoff, R.L. & Brooks-Gunn, J. (1991) Do Parent-Child RElationships Change During Puberty? *Psychological Bulletin, 110*(1), 47-66.

Parsons T. (1955). *Family socialisation and ınteraction process.* New York: Free Press.

Pıotrowskı, C. C., Taılor, K., & Cormıer, D. C. (2014). Siblings exposed to intimate partner violence: Linking sibling relationship quality & child adjustment problems. *Child Abuse & Neglect. 38*/1, 123-134.

Platt, D. (1981). A repertory grid investigation of the development of self definition and identity status. *ProQuest Dissertations and Theses;* ProQuest Dissertations & Theses Full Text.

Raja SN, McGee R, Stanton WR. (1991). Perceived attachments to parents and peers and psychological well-being in adolescence. *J. Youth Adolesc, 21,* 471-485.

Rose, S.R. (1998). Group work with children and adolescents (Prevention and Interventioon in School and Community Systems). California: SAGE Publications.

Ross, H., Stein, N., Trabasso, T., Woody, E. & Ross,M. (2005). The quality of family relationships within and across generations: A social relations analysis. *International Journal of Behavioral Devselopment, 29* (2),110-119.

Rothbaum, F., & Weisz, J. R. (1994). Parental caregiving and child externalizing behavior in nonclinical samples: A meta-analysis. *Psychological Bulletin, 116,* 55-74.

Ruiz, D, D. (2005). *Family routines and rituals and the parent child relationship.* Doctoral Dissertation, Woman‟s Universty, Texas

Sanberk, İ. & Bağış, S. (2016). How do third-grade students and their teachers construe each other? *International Electronic Journal of Elementary Education,* 8(4), 559-572.

Sanberk, İ. (2016). Investigation and classification of personal constructs representing ıdeal counselor from ınsider perspective. *Journal of Education and Training Studies.* 4, 8.

Sayın, Ö. (1990). *Aile sosyolojisi: Ailenin toplumdaki yeri.* İzmir: Ege üniversitesi Basımevi.

Senemoğlu, N. (2005). *Gelişim öğrenme ve öğretim kuramdan uygulamaya.* Ankara: Gazi Kitabevi.

Silvern, S. (1986). Locus of control and interpersonal support as related to parenting. *Childhood Education, 63*(1), 41-50.

Shek, D. T. L.(2012). Personal construction of coughmedicine among young substance abusers in Hong Kong. *The Scientific World Journal, 14.*

Smith J., Harre, R & Langenhove V. (1995). *Rethinking methods in psychology.* London: Sage.

Steinberg, L. (1988). Reciprocal relation between parent-child distance and pubertal maturation. *Developmental Psychology, 24*(1), 122-128.

Steinberg, L.; Elmen, J.D.; Mounts, N.S. (1989). Authoritative parenting, psychosocial maturity and academic success among adolescents. *Child Development, 60,* 1424-1436.

Steinberg, L., Lamborn, S., Dornbusch, S., & Darling, N. (1992). Impact of parenting practices on adolescent achievement: Authoritative parenting, school involvement, and encouragement to succeed. *Child Development, 63,* 1266-1281.

Steinberg, L.; Mounts, N.S.; Lamborn, S.; Dornbusch, S. (1991). Authoritative parenting and adolescent adjustmenr across various ecological niches. *Journal of Research on Adolescence, 1,* 19-36.

Strachan, A. & Jones, D. (1982). Changes in identification during adoiescence: A personai construct theory approach. *Journal of Personality Assessment, 46, 5*

Sturgess, W., Dunn J, & Davies L. (2001). Young children's perceptions of their relationships with family members: Links with family setting, friendships, and adjustment. *International Journal of Behavioral Development,* 25, 521–529.

Sümer, N., Aktürk, G.E. & Helvacı, E. (2010). Anne-baba tutum ve davranışlarının psikolojik etkileri: Türkiye'de yapılan çalışmalara toplu bakış. *Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Türk Psikoloji Yazıları, 13*(25), 42-59

Sümer, N. ve Güngör, D. (1999). Çocuk yetiştirme stillerinin bağlanma stilleri, benlik değerlendirmeleri ve yakın ilişkiler üzerindeki etkisi. *Türk Psikoloji Dergisi, 14*(44), 35-58.

Tamar, M. (1997). Ergenlerde Aileye Yaklaşım. *Ege Psikiyatri Sürekli Yayınları, 2*(4), 567- 581.

Torucu, B, K. (1990). *13-14 yaşındaki gençlerin sosyo-ekonomik düzeyi ve ana-baba tutumlarındaki farklılıkların belirlenip benlik saygısına etkisinin araştırılıp karşılaştırılması.* Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.

Totan, T., &Yöndem, Z. D. (2007). Ergenlerde zorbalığın anne, baba ve akran ilişkileri açısından incelenmesi. *Ege Eğitim Dergisi (8) 2: 53–68.*

Tunç, A. ve Tezer, E. (2006). Çocuk yetiştirme stilleri ve benlik saygısı arasındaki ilişki. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi, 3*(25), 37-44.

Türkel, Y. D. ve Tezer, E. (2008). Parenting styles and learned resourcefulness of Turkish adolescents. *Adolescence, 43*, 143-152.

Ullrich, M. (1999). Carrying the family through adolescence: the significance of parent-parent communication. *Poster presented at the biennial meeting of the society for research in child development.* (pp15-18). Albuquerque, NM,

Urberg, K. A., Degirmencioglu, S. M., Tolson, J. M., Halliday-Scher, K. (1995). The structure of adolescent peer networks. *Dev. Psychol. 31,* 540–47

Vanlear, A., Koerner, A., Allen, D. M. (1997). *Relationship typologies. relationship pathways : From adolescence to young adulthood*. Brett Laursen, W Andrew Collins, editors.

Yavuzer, H.(2001). *Çocuk psikolojisi* **(**14. Basım). İstanbul: Remzi Kitabevi.

Yavuzer, H. (2010). *Ana – Baba ve çocuk.* İstanbul: Remzi Kitapevi.

Yeşilyaprak, B. (2005). *Gelişim ve öğrenme psikolojisi.* Ankara. Pegem Yayıncılık.

Yılmaz, A. (2000). *Esler arasındaki uyum ve çocuğun algıladığı anne- baba tutumu ile çocukların, ergenlerin ve gençlerin akademik başarıları ve benlik algıları arasındaki ilişkiler.* Yayınlanmamış doktora tezi, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Yılmaz, A. (2001). Çocukların algıladığı anne-baba arasındaki uyum, anne-baba tutumu ve benlik algısı arasındaki ilişkiler. *Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi, 8*(2), 85- 93.

Yörükoğlu, A. (2010). *Çocuk ruh sağlığı* (30.Baskı). İstanbul: Özgür Yayıncılık.

Yu, J. J., & Gamble, W. C. (2008). Pathways of influence: Marital relationships and their association with parenting styles and sibling relationship quality. *Journal of Child and Family Studies, 17*/6, 757-778.

Zöhrap, D. U. (2004). *Lise öğrencilerinde algılanan anababa tutumları ve aile yapısının ergen kişilik özelliklerine etkisi*. Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi. Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

EKLER

SIKI DENETİM KONTROL BOYUTU YAPILAR TABLOSU

	A-B o.i.	A-S o.i.	A-K o.i.	B-A o.i.	B-S o.i.	B-K o.i.	S-A o.i.	S-B o.i.	S-K o.i.
AEG	İyimser	İyimser	İyimser	İyimser	Uzak	Uzak	rahat	Uzak	İlgili
	Tutarlı	Tutarlı	Tutarlı	Tutarlı	Soğuk	Soğuk	Bencil	Soğuk	Esnek
	Kabul	Kabul	Kabul	Kabul	Katı	Katı	Hoşgörülü	Katı	Sıcak
	Hoşgörülü	Hoşgörülü	Hoşgörülü	Hoşgörülü	ilgisiz	ilgisiz	Karamsar	ilgisiz	yakın
	fedakar	fedakar	fedakar	fedakar			Red edici		
	gergin	gergin	gergin	gergin			tutarsız		
	OLUMLU	OLUMLU	OLUMLU	OLUMLU	OLUMSUZ	OLUMSUZ	OLUMSUZ	OLUMSUZ	OLUMLU

	A-B i	A-S i	A-K i	B-A i	B-S i.	B-K .i.	S-A i.	S-B i.	S-K i.
AK	samimi	yakın	yakın	samimi	duygusuz	duygusuz	Hoşnutsuz	duygusuz	Hoşnutsuz
	hoşnut	sıcak	sıcak	hoşnut	saygısız	saygısız	Güvensiz	saygısız	Güvensiz
	güvenilir	saygılı	saygılı	güvenilir	soğuk	soğuk	Mesafeli	soğuk	Mesafeli
	demokratik	duygusal	duygusal	demokratik	uzak	uzak	Reddedici	uzak	Reddedici
	anlayışlı			anlayışlı			Otoriter		Otoriter
	sevecen			sevecen			saldırgan		saldırgan
	OLUMLU	OLUMLU	OLUMLU	OLUMLU	OLUMSUZ	OLUMSUZ	OLUMSUZ	OLUMSUZ	OLUMSUZ

	A-B i	**A-S i**	**A-K i**	**B-A i**	**B-S i.**	**B-K .i.**	**S-A i.**	**S-B i.**	**S-K i.**
AÖ	İlgili	İlgili	İlgili	İlgili	Saygısız	Saygısız	Katı	Katı	Destekleyici
	Kabul edici	Kabul edici	Kabul edici	Kabul edici	İlgisiz	İlgisiz	Anlayışsız	Anlayışsız	Esnek
	Dengeli	Dengeli	Dengeli	Dengeli	Reddedici	Reddedici	Kısıtlayıcı	Kısıtlayıcı	Anlayışlı
	Yakın	Yakın	Yakın	Yakın	Soğuk	Soğuk	Mesafeli	Mesafeli	Samimi
	Sıcak	Sıcak	Sıcak	Sıcak	Uzak	Uzak			
	Saygılı	Saygılı	Saygılı	Saygılı	Dengesiz	Dengesiz			
	OLUMLU	OLUMLU	OLUMLU	OLUMLU	OLUMSUZ	OLUMSUZ	OLUMSUZ	OLUMSUZ	OLUMLU

	A-B i	**A-S i**	**A-K i**	**B-A i**	**B-S i.**	**B-K .i.**	**S-A i.**	**S-B i.**	**S-K i.**
AYK	Anlayışlı	Anlayışlı	Anlayışlı	Kısıtlayıcı	Dikkatsiz	Dikkatsiz	Anlayışsız	Anlayışsız	Dikkatsiz
	Affedici	Affedici	Affedici	Sabırlı	Otoriter	Otoriter	İnatçı	İnatçı	Otoriter
	Tutarlı	Tutarlı	Tutarlı	Demokratik	Uzak	Uzak	Kindar	Kindar	Uzak
	Sakin	Sakin	Sakin	Dikkatli	Sabırsız	Sabırsız	Tutarsız	Tutarsız	Sabırsız
	Uzlaşmacı	Uzlaşmacı	Uzlaşmacı	Yakın	Destekleyici	Destekleyici	Sinirli	Sinirli	Destekleyici
	OLUMLU	OLUMLU	OLUMLU	OLUMLU	OLUMSUZ	OLUMSUZ	OLUMSUZ	OLUMSUZ	OLUMSUZ

	A-B i	A-S i	A-K i	B-A i	B-S i.	B-K .i.	S-A i.	S-B i.	S-K i.
	Çatışmacı	Çatışmacı	Çatışmacı	Anlayışlı	Anlayışlı	İçten	İnatçı	İçten	İnatçı
	Saldırgan	Saldırgan	Saldırgan	İlgili	İlgili	Çözümcü	İlgisiz	Çözümcü	İlgisiz
	Dengesiz	Dengesiz	Dengesiz	Uzlaşmacı	Uzlaşmacı	Hoşgörülü	Anlayışsız	Hoşgörülü	Anlayışsız
	Otoriter	Otoriter	Otoriter			Sevecen		Sevecen	
	Kötümser	Kötümser	Kötümser			İyimser		İyimser	
	Eleştirici	Eleştirici	Eleştirici			İdareli		İdareli	
	Hoşgörüsüz	Hoşgörüsüz	Hoşgörüsüz			Demokratik		Demokratik	
BD	OLUMSUZ	OLUMSUZ	OLUMSUZ	OLUMLU	OLUMLU	OLUMLU	OLUMSUZ	OLUMLU	OLUMSUZ

	A-B i	A-S i	A-K i	B-A i	B-S i.	B-K .i.	S-A i.	S-B i.	S-K i.
	İyimser	Demokratik	Demokratik	İyimser	Hoşgörüsüz	Hoşgörüsüz	Kısıtlayıcı	Kısıtlayıcı	Demokratik
	Tutarlı	Hoşgörülü	Hoşgörülü	Tutarlı	Otoriter	Otoriter	Uzak	Uzak	Hoşgörülü
	Yakın	Dengeli	Dengeli	Yakın	Dengesiz	Dengesiz	Saygısız	Saygısız	Dengeli
	Saygılı	İlgili	İlgili	Saygılı	Bencil	Bencil	Tutarsız	Tutarsız	İlgili
	Destekleyici	Fedakar	Fedakar	Destekleyici	İlgisiz	İlgisiz	Kötümser	Kötümser	Fedakar
EL	OLUMLU	OLUMLU	OLUMLU	OLUMLU	OLUMSUZ	OLUMSUZ	OLUMSUZ	OLUMSUZ	OLUMSUZ

	A-B i	A-S i	A-K i	B-A i	B-S i.	B-K .i.	S-A i.	S-B i.	S-K i.
	Demokratik	Fedakar	Fedakar	Fedakar	Fedakar	Fedakar	Düşüncesiz	Düşüncesiz	Hoşgörüsüz
	Saygılı	Yakın	Yakın	Yakın	Yakın	Yakın	Yüzeysel	Yüzeysel	Korumacı
	İlgili	Anlayışlı	Anlayışlı	Anlayışlı	Anlayışlı	Anlayışlı	Anlayışsız	Anlayışsız	İlgisiz
	Hoşgörülü	İçten	İçten	İçten	İçten	İçten	Uzak	Uzak	Saygısız
		Düşünceli	Düşünceli	Düşünceli	Düşünceli	Düşünceli	Kısıtlayıcı	Kısıtlayıcı	
		Destekleyici	Destekleyici	Destekleyici	Destekleyici	Destekleyici	Bencil	Bencil	
EK	OLUMLU	OLUMLU	OLUMLU	OLUMLU	OLUMLU	OLUMLU	OLUMSUZ	OLUMSUZ	OLUMSUZ

	A-B i	A-S i	A-K i	B-A i	B-S i.	B-K i.	S-A i.	S-B i.	S-K i.
	Mesafeli	Anlayışlı	Mesafeli	Değersiz	Değersiz	Güvensiz	Değersiz	Değersiz	Değersiz
	Saygılı	Destekleyici	Saygılı	Saygısız	Saygısız	Kısıtlayıcı	Saygısız	Saygısız	Saygısız
	Kabul edici	Güvenli	Kabul edici	Dengesiz	Dengesiz	Rahat	Dengesiz	Dengesiz	Dengesiz
	Otoriter	Gergin	Otoriter	Reddedici	Reddedici	Anlayışsız	Reddedici	Reddedici	Reddedici
	Değer verici		Değer verici	Demokratik	Demokratik		Demokratik	Demokratik	Demokratik
	dengeli		Dengeli	Samimi	Samimi		Samimi	Samimi	
EÖ	OLUMLU	OLUMLU	OLUMLU	OLUMLU	OLUMLU	OLUMSUZ	OLUMSUZ	OLUMSUZ	OLUMSUZ

	A-B i	A-S i	A-K i	B-A i	B-S i.	B-K i.	S-A i.	S-B i.	S-K i.
	Dengeli	Uysal	Dengeli	Dengeli	İlgi alanı farklı	İlgi alanı farklı	Uysal	İlgi alanı farklı	Dengesiz
	Bağımsız	Yakın	Bağımsız	Bağımsız	Uzak	Uzak	Yakın	Uzak	Bağımlı
	İlgili	İlgi alanı benzer	İlgili	İlgili	Asi	Asi	İlgi alanı benzer	Asi	Katı
	Uzlaşmacı	Sinirli	Uzlaşmacı	Uzlaşmacı	Sakin	Sakin	Sinirli	Sakin	İlgisiz
	Esnek	Hoşgörüsüz	Esnek	Esnek	Hoşgörülü	Hoşgörülü	Hoşgörüsüz	Hoşgörülü	inatçı
ET	OLUMLU	OLUMLU	OLUMLU	OLUMLU	OLUMLU	OLUMLU	OLUMLU	OLUMSUZ	OLUMSUZ

KABUL İLGİ BO

	A-B i	A-S i	A-K i	B-A i	B-S i.	B-K i.	S-A i.	S-B i.	S-K i.
	Gergin	Gergin	Gergin	Gergin	Huzurlu	Geniş görüşlü	Dengesiz	Huzurlu	Huzurlu
	Otoriter	Otoriter	Otoriter	Otoriter	Sevecen	Demokratik	Disiplinli	Sevecen	Sevecen
	Dar görüşlü	Dar görüşlü	Dar görüşlü	Dar görüşlü	Yakın	Rahat	Hoşgörüsüz	Yakın	Yakın
					Hoşgörülü		Huzursuz	Hoşgörülü	Hoşgörülü
					Sakin		Saldırgan	Sakin	Sakin
					Disiplinsiz		Sinirli	Disiplinsiz	Disiplinsiz
					Dengeli		Uzak	Dengeli	Dengeli
GÖ	OLUMSUZ	OLUMSUZ	OLUMSUZ	OLUMSUZ	OLUMLU	OLUMLU	OLUMSUZ	OLUMLU	OLUMSUZ

YUTU YAPILAR TABLOSU

	A-B i	**A-S i**	**A-K i**	**B-A i**	**B-S i.**	**B-K i.**	**S-A i.**	**S-B i.**	**S-K i.**
	Esnek	Esnek	Esnek	Kabul edici	Reddedici	Reddedici	Saygısız	Saygısız	Kabul edici
	Rahat	Rahat	Rahat	Hoşgörüsüz	Hoşgörülü	Hoşgörülü	Mesafeli	Mesafeli	Hoşgörüsüz
	Saygılı	Saygılı	Saygılı	Sinirli	Anlayışlı	Anlayışlı	Otoriter	Otoriter	Sinirli
	Samimi	Samimi	Samimi	Anlayışsız	Sakin	Sakin	Gergin	Gergin	Anlayışsız
	Demokratik	Demokratik	Demokratik				Katı	Katı	
	Yakın	Yakın	Yakın				Uzak	Uzak	
ADB	OLUMLU	OLUMLU	OLUMLU	OLUMSUZ	OLUMLU	OLUMLU	OLUMSUZ	OLUMSUZ	OLUMLU

	A-B i	**A-S i**	**A-K i**	**B-A i**	**B-S i.**	**B-K i.**	**S-A i.**	**S-B i.**	**S-K i.**
	Uzak	Sıcak	Sıcak	Uzak	Uzak	Demokratik	Demokratik	Yakın	Yakın
	Sevecen	Samimi	Samimi	Sevecen	Sevecen	Hoşnutsuz	Hoşnutsuz	Saldırgan	Saldırgan
	Saygılı	Otoriter	Otoriter	Saygılı	Saygılı	Güvensiz	Güvensiz	Saygısız	Saygısız
	Duygusal	Hoşnut	Hoşnut	Duygusal	Duygusal	Anlayışsız	Anlayışsız	Duygusuz	Duygusuz
		Güvenilir	Güvenilir			Soğuk	Soğuk		
		Anlayışlı	Anlayışlı						
BA	OLUMLU	OLUMLU	OLUMLU	OLUMLU	OLUMLU	OLUMSUZ	OLUMSUZ	OLUMSUZ	OLUMSUZ

	A-B i	A-S i	A-K i	B-A i	B-S i.	B-K i.	S-A i.	S-B i.	S-K i.
	Yakın	Rahat	Rahat	Huzursuz	Yakın	Yakın	Sinirli	Sinirli	Sinirli
	Disiplinli	Otoriter	Otoriter	Dengesiz	Disiplinli	Disiplinli	Uzak	Uzak	Uzak
	Sevecen	Dengeli	Dengeli	İlgisiz	Sevecen	Sevecen	Saldırgan	Saldırgan	Saldırgan
	Sakin	Huzurlu	Huzurlu	Gergin	Sakin	Sakin	Disiplinsiz	Disiplinsiz	Disiplinsiz
	Hoşgörülü	İlgili	İlgili	Demokratik	Hoşgörülü	Hoşgörülü	Hoşgörüsüz	Hoşgörüsüz	Hoşgörüsüz
BÇ	OLUMLU	OLUMLU	OLUMLU	OLUMSUZ	OLUMLU	OLUMSUZ	OLUMSUZ	OLUMSUZ	OLUMSUZ

	A-B i	A-S i	A-K i	B-A i	B-S i.	B-K i.	S-A i.	S-B i.	S-K i.
	Hoşgörüsüz	Yakın	Yakın	Hoşgörüsüz	Yakın	Yakın	İnatçı	İnatçı	Bağımlı
	Dengeli	İlgili	İlgili	Dengeli	İlgili	İlgili	Asi	Asi	Katı
	Anlayışlı	Esnek	Esnek	Anlayışlı	Esnek	Esnek	Anlayışsız	Anlayışsız	Uzak
	Uysal	Bağımsız	Bağımsız	Uysal	Bağımsız	Bağımsız	Gergin	Gergin	İlgisiz
	Sakin			Sakin			Dengesiz	Dengesiz	
	Uzlaşmacı			Uzlaşmacı			Hoşgörülü	Hoşgörülü	
CE	OLUMLU	OLUMLU	OLUMLU	OLUMLU	OLUMLU	OLUMSUZ	OLUMSUZ	OLUMSUZ	OLUMSUZ

	A-B i	A-S i	A-K i	B-A i	B-S i.	B-K i.	S-A i.	S-B i.	S-K i.
ETÖ	Demokratik	İlgili	İlgili	Uyumsuz	Uyumsuz	Uyumsuz	Anlayışsız	Anlayışsız	Anlayışsız
	Zayıf	Uyumlu	Uyumlu	İlgisiz	İlgisiz	İlgisiz	Kötümser	Kötümser	Kötümser
	Anlayışlı	Sevecen	Sevecen	Saldırgan	Saldırgan	Saldırgan	Yüzeysel	Yüzeysel	Yüzeysel
	İçten	Hoşgörüsüz	Hoşgörüsüz	Hoşgörülü	Hoşgörülü	Hoşgörülü	Saygısız	Saygısız	Saygısız
	Saygılı						Otoriter	Otoriter	Otoriter
	İyimser						Güçlü	Güçlü	Güçlü
	OLUMLU	OLUMLU	OLUMLU	OLUMSUZ	OLUMSUZ	OLUMSUZ	OLUMSUZ	OLUMSUZ	OLUMSUZ

	A-B i	A-S i	A-K i	B-A i	B-S i.	B-K i.	S-A i.	S-B i.	S-K i.
FMG	Fedakâr	Fedakâr	Fedakâr	Fedakâr	İlgili	Düşmanca	İlgisiz	Düşmanca	İlgisiz
	Hoşgörülü	Hoşgörülü	Hoşgörülü	Hoşgörülü	Destekleyici	Dengesiz	Otoriter	Dengesiz	Otoriter
	Dengeli	Dengeli	Dengeli	Dengeli	Bağımsız	Hoşgörüsüz	Umursamaz	Hoşgörüsüz	Umursamaz
	Dost canlısı	Dost canlısı	Dost canlısı	Dost canlısı	Demokratik	Yüzeysel	Bağımlı	Yüzeysel	Bağımlı
	Saygılı	Saygılı	Saygılı	Saygılı		Saygısız		Saygısız	
	İçten	İçten	İçten	İçten		Bencil		Bencil	
	OLUMLU	OLUMLU	OLUMLU	OLUMLU	OLUMLU	OLUMSUZ	OLUMSUZ	OLUMSUZ	OLUMSUZ

	A-B i	A-S i	A-K i	B-A i	B-S i.	B-K i.	S-A i.	S-B i.	S-K i.
GYA	İlgili	İlgili	İlgili	İlgili	Dengeli	Dengeli	Otoriter	Gergin	Otoriter
	Yakın	Yakın	Yakın	Yakın	Demokratik	Demokratik	Dengesiz	Uzak	Dengesiz
	Rahat	Rahat	Rahat	Rahat	Hoşgörülü	Hoşgörülü	Saygısız	İlgisiz	Saygısız
					İyimser	İyimser	Kindar		Kindar
					Saygılı	Saygılı	Sabırsız		Sabırsız
					Sabırlı	Sabırlı	Hoşgörüsüz		Hoşgörüsüz
					Affedici	Affedici			
	OLUMLU	OLUMLU	OLUMLU	OLUMLU	OLUMLU	OLUMSUZ	OLUMSUZ	OLUMSUZ	OLUMSUZ

	A-B i	A-S i	A-K i	B-A i	B-S i.	B-K i.	S-A i.	S-B i.	S-K i.
KU	İlgili	İlgili	İlgili	Tutarsız	Tutarlı	Tutarlı	Dengesiz	Dengesiz	Dengesiz
	Saygılı	Saygılı	Saygılı	Destekleyici	İyimser	İyimser	Saygısız	Saygısız	Saygısız
	Dengeli	Dengeli	Dengeli	Hoşgörüsüz	Kısıtlayıcı	Kısıtlayıcı	İlgisiz	İlgisiz	İlgisiz
				Kötümser	Fedakâr	Fedakâr			
				Bencil	Yakın	Yakın			
				Uzak	Otoriter	Otoriter			
				Demokratik	Hoşgörülü	Hoşgörülü			
	OLUMLU	OLUMLU	OLUMLU	OLUMSUZ	OLUMSUZ	OLUMSUZ	OLUMSUZ	OLUMSUZ	OLUMSUZ

	A-B i	A-S i	A-K i	B-A i	B-S i.	B-K i.	S-A i.	S-B i.	S-K i.
MD	Dikkatli	Dikkatli	Dikkatli	Uzlaşmacı	Sinirli	Sinirli	Anlayışsız	Anlayışsız	Anlayışsız
	Demokratik	Demokratik	Demokratik	Sabırlı	Sabırsız	Sabırsız	Kindar	Kindar	Kindar
	Yakın	Yakın	Yakın	Sakin	İnatçı	İnatçı	Tutarsız	Tutarsız	Tutarsız
	Destekleyici	Destekleyici	Destekleyici				Uzak	Uzak	Uzak
	Affedici	Affedici	Affedici				Dikkatsiz	Dikkatsiz	Dikkatsiz
	Tutarlı	Tutarlı	Tutarlı				Kısıtlayıcı	Kısıtlayıcı	Kısıtlayıcı
	Anlayışlı	Anlayışlı	Anlayışlı				Otoriter	Otoriter	Otoriter
	OLUMLU	OLUMLU	OLUMLU	OLUMLU	OLUMLU	OLUMSUZ	OLUMSUZ	OLUMSUZ	OLUMSUZ

	A-B i	A-S i	A-K i	B-A i	B-S i.	B-K i.	S-A i.	S-B i.	S-K i.
ME	Hoşgörülü	Anlayışsız	Anlayışsız	Hoşgörülü	Saygılı	Saygılı	Dar görüşlü	Dar görüşlü	Saygılı
	İçten	İlgisiz	İlgisiz	İçten	Anlayışlı	Anlayışlı	Sabırsız	Sabırsız	Anlayışlı
	Yakın	Saygısız	Saygısız	Yakın	İlgili	İlgili	Tedirgin	Tedirgin	İlgili
	Geniş görüşlü			Geniş görüşlü			Yüzeysel	Yüzeysel	
	Rahat			Rahat			Uzak	Uzak	
	Sabırlı			Sabırlı			Otoriter	Otoriter	
	Demokratik			Demokratik			Hoşgörüsüz	Hoşgörüsüz	
	OLUMLU	OLUMSUZ	OLUMSUZ	OLUMLU	OLUMLU	OLUMLU	OLUMSUZ	OLUMSUZ	OLUMLU

ÖZGEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER

Adı ve Soyadı: Enis TUŞTAŞ
Doğum Yeri ve Tarihi: Seyhan/ADANA 25/04/1983
E-mail: enstustas@gmail.com

EĞİTİM BİLGİLERİ

(2011 –2017) Yüksek Lisans, Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Psikolojik Danışma ve Rehberlik Anabilim Dalı, Adana.
(2001–2005) Lisans, Çukurova Üniversitesi, Psikolojik Danışma ve Rehberlik Anabilim Dalı, Adana.
(1996–1999) Adana Şehit Temel Cingöz Lisesi

İŞ DENEYİMİ

(2015 – …) Kadıköy RAM
(2012–2015) Suadiye Hacı Mustafa Tarman Anadolu Lisesi
(2010–2012) Kalamış Ş. Murat Özyalçın İlkokulu